

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย การอภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ในบทนี้จะกล่าวโดยสรุปเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีดำเนินการวิจัย สรุปผลการวิจัย การอภิปรายผลการวิจัย และข้อเสนอแนะตามลำดับต่อไปนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบทบาทของหน่วยงานรัฐบาลและเอกชน ในการแก้ปัญหาความค้ำยโอกาสทางการศึกษาของเด็กในกรุงเทพมหานคร
2. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคของหน่วยงานรัฐบาลและเอกชน ในการแก้ปัญหาความค้ำยโอกาสทางการศึกษา
3. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะแนวทางการจัดการศึกษา เพื่อแก้ปัญหาความค้ำยโอกาสทางการศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยมีวิธีดำเนินการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. การวิจัยเอกสาร ผู้วิจัยศึกษาข้อมูลจากเอกสารประเภทต่าง ๆ คือจากงานวิทยานิพนธ์ ตำรา บทความ จากวารสารและจากแหล่งข้อมูลที่ผู้วิจัยทำการศึกษาวิจัยด้วย คือ เอกสารจากหน่วยงานราชการ 2 แห่ง คือ กองการศึกษาพิเศษ กรมสามัญศึกษา และกองส่งเสริมเด็กและบุคคลวัยรุ่น กรมประชาสงเคราะห์ และเอกสารจากหน่วยงานเอกชนจำนวน 9 แห่ง เพื่อประกอบการศึกษาวิจัย และเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์
2. การวิจัยเชิงสำรวจ ผู้ศึกษาได้เลือกกลุ่มตัวอย่างจากเจ้าหน้าที่หน่วยงานรัฐบาล และเอกชนที่มีบทบาทในการแก้ปัญหาความค้ำยโอกาสทางการศึกษาของเด็ก ในกรุงเทพมหานคร รวม 11 แห่ง โดยวิธีการสุ่มแบบง่าย (Sample Random Sampling)

รวมจำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 102 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสัมภาษณ์ระดับหัวหน้าหน่วยงาน และผู้รับผิดชอบโครงการ จำนวน 1 ชุด และแบบสอบถามสำหรับเจ้าหน้าที่หน่วยงานรัฐบาล และเอกชน จำนวน 1 ชุด มีรายละเอียด ดังนี้

แบบสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ระดับหัวหน้าหน่วยงานและผู้รับผิดชอบโครงการแยกออกเป็น 3 ตอน คือ

- ตอนที่ 1 บทบาทของหน่วยงานในการแก้ปัญหาความคืบหน้าโอกาสทางการศึกษา
- ตอนที่ 2 ปัญหาและอุปสรรคของหน่วยงาน
- ตอนที่ 3 การเสนอแนวทางในการจัดการศึกษาเพื่อแก้ปัญหาความคืบหน้าโอกาสทางการศึกษา

แบบสอบถามเจ้าหน้าที่หน่วยงานรัฐบาลและเอกชน แบ่งเป็น 3 ตอน คือ

- ตอนที่ 1 สถานภาพทั่วไป แยกเป็น
 - สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม
 - สถานภาพของหน่วยงาน
- ตอนที่ 2 ความคิดเห็นในเรื่องของบทบาทการดำเนินงานของหน่วยงาน
- ตอนที่ 3 ปัญหาและอุปสรรคของหน่วยงาน

หลังจากได้สร้างแบบสอบถาม ได้นำไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ 4 ท่าน ตรวจสอบแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ และก่อนนำไปใช้ ได้นำไปทดลองใช้กับเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างประชากรจริง จำนวน 30 คน เพื่อหาข้อบกพร่องและแก้ไข แล้วนำมาปรับปรุงเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้ไปติดต่อกับกลุ่มตัวอย่างด้วยตนเอง โดยมีหนังสือแนะนำตัวจากบัณฑิตวิทยาลัยถึงหัวหน้าหน่วยงานรัฐบาลและเอกชนแล้วจึงได้ไปสัมภาษณ์และรับแบบสอบถามคืนด้วยตัวเองอีกครั้งหนึ่ง หลังจากที่ได้้นำคำตอบจากแบบสอบถามคืนมาได้ให้นำมาวิเคราะห์หาค่าทางสถิติ คือค่าร้อยละ ค่ามัชฌิมเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและค่าคงที่ แล้วจึงนำเสนอในรูปตารางถึงบรรยาย ส่วนข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ศึกษาได้เสนอในรูปของการพรรณนา เพื่อประมวลความคิดเห็น

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยครั้งนี้ สรุปประเด็นสำคัญได้ดังนี้

1. สถานภาพทั่วไปของเจ้าหน้าที่หน่วยงานรัฐบาลและเอกชน

สถานภาพทั่วไปของเจ้าหน้าที่หน่วยงานรัฐบาลและเอกชน สรุปได้ว่าเจ้าหน้าที่หน่วยงานของรัฐบาลเป็นชายร้อยละ 24 เป็นหญิงร้อยละ 76 เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานเอกชนเป็นชายร้อยละ 29.88 เป็นหญิงร้อยละ 70.12 ซึ่งทั้งสองหน่วยงานนี้จะมีจำนวนเจ้าหน้าที่หญิงมากกว่าชาย

เจ้าหน้าที่หน่วยงานรัฐบาลที่มีอายุระหว่าง 25 - 35 ปี คิดเป็นจำนวนร้อยละ 36 อายุระหว่าง 35 - 45 ปี คิดเป็นจำนวนร้อยละ 32 อายุระหว่าง 45 - 55 ปี คิดเป็นจำนวนร้อยละ 20 อายุ 55 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 12 สรุปได้ว่าเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานรัฐบาลส่วนมากจะมีอายุระหว่าง 25 - 45 ปี ส่วนอายุต่ำกว่า 25 ปี จะไม่มีเลย และเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานเอกชนที่มีอายุต่ำกว่า 25 ปี คิดเป็นจำนวนร้อยละ 31.17 อายุระหว่าง 25 - 35 ปี คิดเป็นจำนวนร้อยละ 58.44 อายุระหว่าง 35 - 45 ปี คิดเป็นจำนวนร้อยละ 7.79 อายุระหว่าง 45 - 55 ปี คิดเป็นจำนวนร้อยละ 2.6 ส่วนอายุ 55 ปีขึ้นไปไม่มีเลย สรุปได้ว่าส่วนมากเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานเอกชนจะมีอายุต่ำกว่า 25 ถึง 35 ปี ถ้าเปรียบเทียบกับเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานรัฐบาลจะเห็นได้ว่าเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานเอกชนส่วนมากจะมีอายุน้อยกว่าเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานรัฐบาล

ในเรื่องของการได้รับการศึกษาสรุปได้ว่า เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานรัฐบาลมีจำนวนร้อยละ 80 ที่จบการศึกษาระดับปริญญาตรี และมีจำนวนร้อยละ 12 จบการศึกษาระดับปริญญาโท ส่วนเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานเอกชนมีจำนวนร้อยละ 37.67, 31.16 และ 29.88 จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษา อนุปริญญา และปริญญาตรีตามลำดับ สรุปได้ว่าเจ้าหน้าที่ส่วนใหญ่ของหน่วยงานรัฐบาลจบการศึกษาระดับมัธยมศึกษา อนุปริญญา และปริญญาตรี

เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานรัฐบาลมีประสบการณ์ในการทำงานด้านการช่วยเหลือเด็กมาแล้ว ส่วนมากจะมีประสบการณ์ในระหว่าง 5 - 10 ปี ซึ่งมีจำนวนร้อยละ 36 ส่วนเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานเอกชนส่วนมากจะมีประสบการณ์ในการทำงานด้านการช่วยเหลือเด็กมาแล้วระหว่าง 1 - 5 ปี ซึ่งมีจำนวนร้อยละ 57.14

ในเรื่องของสถานภาพของการทำงานสรุปได้ว่า เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานรัฐบาลทั้งหมดเป็นเจ้าหน้าที่ประจำในขณะที่เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานเอกชนมีจำนวนร้อยละ 83.11 เป็นเจ้าหน้าที่ประจำ ส่วนที่เหลือเป็นเจ้าหน้าที่อาสาสมัครและลูกจ้างชั่วคราว คิดเป็นร้อยละ 14.27 และ 2.60

ในเรื่องของการได้รับการอบรมในการให้การช่วยเหลือเด็ก สรุปได้ว่าเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานรัฐบาลมีเพียงจำนวนร้อยละ 24 เท่านั้นที่เคยได้รับการอบรมด้านการช่วยเหลือเด็ก และจำนวนร้อยละ 76 ไม่เคยได้รับการอบรมเลย ส่วนเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานเอกชนมีจำนวนร้อยละ 55.84 เคยเข้ารับการอบรมด้านการช่วยเหลือเด็ก และจำนวนร้อยละ 44.16 ไม่เคยได้รับการอบรมเลย

สรุปผลการสัมภาษณ์ของหัวหน้าหน่วยงานของรัฐบาลและเอกชนในเรื่องบทบาทของหน่วยงานรัฐบาลและเอกชนในการแก้ปัญหาความต้อโอกาสทางการศึกษาของเด็กในกรุงเทพมหานคร สรุปผลได้ดังนี้

1. บทบาทของหน่วยงานภาครัฐบาลและเอกชนในการแก้ปัญหาความต้อโอกาสทางการศึกษาของเด็กในกรุงเทพมหานครคือ

บทบาทของหน่วยงานรัฐบาลและเอกชนที่ให้ความช่วยเหลือด้านการศึกษาแก่เด็กที่เป็นกลุ่มต้อโอกาสมีดังนี้

ในด้านบทบาทของหน่วยงานรัฐบาลที่ให้ความช่วยเหลือด้านการศึกษาแก่เด็กที่เป็นกลุ่มต้อโอกาส จากการวิจัยพบว่า หน่วยงานรัฐบาลที่มีบทบาทในด้านการให้การศึกษามีอยู่ 2 หน่วยงาน คือ กองการศึกษาพิเศษ และกองสงเคราะห์เด็กและบุคคลวัยรุ่น กลุ่มเด็กที่ได้รับการบริการจากหน่วยงานของกองการศึกษาพิเศษ ส่วนใหญ่เป็นเด็กในชุมชนแออัด และกลุ่มเด็กที่ได้รับการบริการจากหน่วยงานของกองสงเคราะห์เด็กและบุคคลวัยรุ่นส่วนใหญ่เป็นเด็กเร่ร่อนจรจัด การศึกษาที่เด็กเหล่านี้ได้รับมีหลายรูปแบบ คือเป็นการศึกษาแบบทางการโดยการที่หน่วยงานของกองการศึกษาพิเศษจัดให้ในลักษณะของการศึกษาสงเคราะห์ในโรงเรียนพิบูลประชาสรรค์ เด็กที่เรียนในโรงเรียนแห่งนี้เป็นเด็กในชุมชนแออัดที่ต้องมีหลักฐานตามที่โรงเรียนกำหนดในการเข้ารับการศึกษาคือสำเนาทะเบียนบ้าน และใบเกิดตามระเบียบของทางราชการ การศึกษาที่ได้รับเป็นลักษณะเดียวกับเด็กที่เรียนในชั้นประถมศึกษาทั่วไป สำหรับกองสงเคราะห์เด็กและบุคคล

วัยรุ่นได้จัดการศึกษาในสถานสงเคราะห์ให้แก่เด็กเร่ร่อนจรจัด และการได้รับการศึกษาจะได้รับความรู้ทั้งวิชาสามัญและวิชาชีพควบคู่กันไป

ในด้านบทบาทของหน่วยงานเอกชนที่ให้ความช่วยเหลือแก้ปัญหาความค้อยโอกาสทางการศึกษาแก่เด็กในกรุงเทพมหานครมีจำนวนหลายแห่ง ได้แก่ สมาคมศูนย์กลางเทวา มูลนิธิดวงประทีป มูลนิธิเด็ก ศูนย์ส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพ มูลนิธิสภาคริสตจักรในประเทศไทย สภาเยาวชนคาทอลิกแห่งประเทศไทย มูลนิธิโกมล คีมทอง สภาพัฒนาประชากรและชุมชน มูลนิธิสร้างสรรค์เด็ก (บ้านอุปถัมภ์เด็ก) ส่วนใหญ่หน่วยงานเหล่านี้จะมีโครงการทางการศึกษาอยู่แล้ว อย่างไรก็ตามมีข้อสังเกตว่าการศึกษาที่หน่วยงานเอกชนให้บริการนั้น ไม่ได้เน้นความรู้ทางวิชาการโดยเฉพาะแต่ครอบคลุมทุกด้าน

การให้การศึกษาของหน่วยงานเอกชนมีทั้งในรูปแบบของโรงเรียน เช่น โรงเรียนดวงประทีป ซึ่งอยู่ในความดูแลของมูลนิธิดวงประทีป และการศึกษาแบบไม่เป็นทางการ โดยจัดในรูปแบบของการเตรียมความพร้อมและการสอนในเรื่องของอาชีพควบคู่กันไป สำหรับเด็กโตในวัย 7 - 16 ปี หน่วยงานของมูลนิธิเด็ก เน้นการจัดการศึกษาก่อนวัยเรียนให้อ่านออกเขียนได้ ไม่ได้ตั้งเป็นโรงเรียน และมุ่งให้การศึกษาเพื่อพัฒนาเยาวชนโดยให้ทั้งการศึกษาด้านสามัญและอาชีพให้แก่เยาวชนชายหญิงนอกระบบโรงเรียน ส่วนศูนย์ส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพนั้นได้ให้การศึกษาในรูปแบบของการตั้งโรงเรียนในชุมชนแออัด 20 ชุมชน โดยได้รับทุนช่วยเหลือเด็กยากจนจากต่างประเทศ และทุนการศึกษาจากมูลนิธิสงเคราะห์เด็กยากจน รวมทั้งการศึกษาในรูปแบบของการจัดเป็นศูนย์เด็กก่อนปฐมวัย เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมให้แก่เด็กก่อนวัยเรียน สำหรับมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทยนั้น การจัดรูปแบบของการศึกษาจัดในเด็กก่อนวัยเรียนเช่นเดียวกัน แต่ใช้วิธีสอนแบบมอนเตสซอรี โดยการให้เสรีภาพแก่เด็กเพื่อสร้างให้เด็กมีความคิดสร้างสรรค์ และให้การศึกษาในรูปแบบของการให้บริการห้องสมุด

การให้ความช่วยเหลือแก่เด็กเร่ร่อนจรจัดนั้น ได้มีหน่วยงานเอกชนคือสภาเยาวชนคาทอลิกแห่งประเทศไทย ได้ให้ความช่วยเหลือแก่เด็กเร่ร่อนจรจัด โดยการให้ที่พักอาศัยชั่วคราว กิจกรรมด้านการศึกษาที่จัดในรูปแบบของการศึกษานอกระบบโดยมีการสอนการอ่าน เขียน การคิด ทักษะ ศิลปะ และอบรมด้านวิชาชีพให้แก่เด็ก เช่นเดียวกับมูลนิธิโกมล คีมทอง ได้ให้ความ

ช่วยเหลือแก่เด็กเร่ร่อนจรจัดเช่นเดียวกับสภาเยาวชนคาทอลิกแห่งประเทศไทย รูปแบบของการศึกษาที่จัดให้ นั้นจะสอนทางด้านวิชาการและวิชาชีพควบคู่กันไป

สำหรับเด็กลูกกรรมกรก่อสร้างนั้น ได้มีสภาพัฒนาประชากรและชุมชน หรือ "ศูนย์พัฒนาเด็กมีชัย" โดยได้รับความช่วยเหลือจากสถานทูตเนเธอร์แลนด์และบริษัทเทคคอนสตรัคชั่น ได้ให้ความช่วยเหลือ ลูกกรรมกรก่อสร้าง รูปแบบของการจัดการศึกษาเป็นการสอนเพื่อเตรียมความพร้อมทางด้าน การอ่านออกเขียนได้ การฝึกความเป็นระเบียบ ส่งเสริมการพัฒนาการของเด็ก เช่น ในเรื่องของการสะอาด มารยาท ความเป็นระเบียบ โดยรับเด็กก่อนวัยเรียนอายุตั้งแต่ 2 ขวบครึ่ง ถึง 6 ขวบ และติดต่อหาผู้อุปการะสนับสนุนในทางการศึกษาของเด็กในระดับสูงต่อไป สำหรับมูลนิธิสร้างสรรค์เด็ก ได้ให้ความช่วยเหลือแก่เด็กลูกกรรมกรก่อสร้างเช่นเดียวกัน รูปแบบของการศึกษานั้นก็จัดเป็นการศึกษานอกระบบโรงเรียน มีการจัดเป็นกลุ่มเด็กเล็ก กลุ่มเด็กโต และแยกเป็นกลุ่มที่อ่านออกเขียนได้

2. เมื่อถามความคิดเห็นของหัวหน้าหน่วยงานและผู้รับผิดชอบโครงการเกี่ยวกับบทบาทการดำเนินงานในการแก้ปัญหาความค้ำยโอกาสทางการศึกษา พบว่า หน่วยงานของรัฐ คือ กองการศึกษาพิเศษ และกองส่งเสริมเด็กและบุคคลวัยรุนมีบทบาทการดำเนินงานดังนี้

2.1 การวางแผนและการกำหนดโครงการนั้น ทั้งสองหน่วยงานจะกำหนดโครงการไว้ทั้งโครงการใหญ่และโครงการย่อย และการดำเนินงานก็จะดำเนินงานตามจุดประสงค์ที่ทางหน่วยงานตั้งไว้ นอกจากนี้แล้วยังทำการสำรวจจำนวนเด็กที่ค้ำยโอกาสทางการศึกษาเหล่านี้อย่างต่อเนื่อง เพื่อหาหลักฐานและให้ความช่วยเหลือแก่เด็กที่ค้ำยโอกาสเหล่านี้ตามหลักเกณฑ์ของหน่วยงานที่ได้กำหนดไว้

2.2 ด้านบุคลากรในการดำเนินงานของหน่วยงานรัฐบาลนั้น ทั้งสองหน่วยงานคือ กองการศึกษาพิเศษ และกองส่งเสริมเด็กและบุคคลวัยรุน มีการดำเนินการคัดเลือกบุคลากรเข้าทำงานตามระบบราชการตามที่หน่วยงานของรัฐบาลกำหนดไว้ และระหว่างปฏิบัติงานทางหน่วยงานจะมีการให้การอบรมแก่บุคลากรเป็นครั้งคราว เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน

2.3 ทุนในการดำเนินงาน สำหรับเรื่องทุนในการดำเนินงานนั้นหน่วยงานของรัฐ ทั้งสองหน่วยงานได้งบประมาณส่วนใหญ่มาจากงบประมาณประจำปี นอกจากนั้นจะมีบางส่วนซึ่งได้

มาจากผู้บริจาค ที่บริจาคมาทั้งในรูปแบบของเงิน วัสดุอุปกรณ์ และได้รับความช่วยเหลือจากมูลนิธิต่าง ๆ ทั้งในประเทศและนอกประเทศ ซึ่งเงินที่ได้มาจากการบริจาคนี้จะใช้ตามความประสงค์ของเจ้าของทุนที่ให้

4. การประสานงานระหว่างหน่วยงาน ได้มีการประสานงานระหว่างหน่วยงานระหว่างรัฐกับรัฐ และหน่วยงานทั้งของรัฐและเอกชนทั้งในประเทศและต่างประเทศ ซึ่งการประสานงานนี้สามารถดำเนินการไปได้ด้วยดี

5. ด้านการประชาสัมพันธ์ การประชาสัมพันธ์ส่วนใหญ่จะมีการประชาสัมพันธ์โดยอาศัยสื่อมวลชน เช่น หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ โดยเฉพาะของกองการศึกษาพิเศษนั้นในปี 2530 และปี 2531 ได้ทำการรณรงค์ด้านการประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องและมากขึ้น สำหรับกองสงเคราะห์เด็กและบุคคลวัยรุนจะมีการประชาสัมพันธ์ทางสถิติและตัวเลขเท่านั้น เนื่องจากหน่วยงานเป็นที่รู้จักกันคืออยู่แล้วจึงไม่จำเป็นต้องมีการประชาสัมพันธ์

6. การติดตามผลและประเมินผลงาน ทางหน่วยงานของรัฐทั้งสองหน่วยงานได้มีการติดตามผลและประเมินผลเป็นประจำอย่างต่อเนื่อง เพื่อต้องการติดตามการปฏิบัติงานว่าบรรลุวัตถุประสงค์ตามเป้าหมายเพียงใด แต่ทางกองสงเคราะห์เด็กและบุคคลวัยรุนนั้นไม่มีฝ่ายติดตามผลและประเมินผลโดยตรง เพราะเป็นหน้าที่ของกองวิชาการ

7. รูปแบบการให้การศึกษา กองการศึกษาพิเศษได้จัดรูปแบบการศึกษาของการศึกษาสงเคราะห์ 25 แห่ง โดยมีการประสานงานกับการศึกษานอกโรงเรียน เพื่อจะนำเด็กที่จบชั้น ป.6 ไปฝึกฝนอาชีพตามที่ตนถนัด และการเรียนการสอนนั้นเป็นไปตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการทุกประการ และกองสงเคราะห์เด็กและบุคคลวัยรุนมีการจัดการเรียนการสอนในรูปแบบของระบบโรงเรียนตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการเช่นเดียวกัน เพียงแต่เมื่อเวลาสอบก็จะต้องให้เด็กออกไปสอบเทียบตามโรงเรียน เช่นสอบเทียบในโรงเรียนของกรุงเทพมหานคร นอกจากนี้กองสงเคราะห์เด็กและบุคคลวัยรุนยังมีการฝึกฝนอาชีพในระยะสั้นตามความถนัดของเด็กแต่ละคน และทั้งเองหน่วยงานมีการจัดและส่งเสริมให้เด็กที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ไปเรียนต่อถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ถ้าเด็กเหล่านี้มีความสามารถที่จะศึกษาต่อได้ โดยให้เรียนทั้งในระบบโรงเรียนของกรมสามัญ และให้เรียนในระบบการศึกษานอกโรงเรียน รวมทั้งให้ความช่วยเหลือด้านอาหาร ที่อยู่อาศัยและด้านสุขภาพอนามัย

จากการตอบแบบสอบถามของเจ้าหน้าที่หน่วยงานของรัฐบาลคือ กองการศึกษาพิเศษเกี่ยวกับบทบาทในการดำเนินงานแก้ปัญหาความค้อยโอกาสทางการศึกษาของเด็กในกรุงเทพมหานคร สรุปผลได้ดังนี้

1. ความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่หน่วยงานรัฐบาลเกี่ยวกับบทบาทการดำเนินงานในการแก้ปัญหาความค้อยโอกาสทางการศึกษาของเด็กในชุมชนแออัด มีความเห็นด้วยในเรื่องของการดำเนินงานของหน่วยงานในระดับความเห็นด้วยอย่างมากในเรื่องของโครงการที่รับผิดชอบนั้นสามารถแก้ปัญหาความค้อยโอกาสทางการศึกษาได้ดี และทราบจุดมุ่งหมายในการแก้ปัญหาความค้อยโอกาสทางการศึกษาของหน่วยงานเป็นอย่างดี บุคลากรในหน่วยงานมีความพร้อมที่จะดำเนินโครงการหรือกิจกรรมของหน่วยงาน มีจำนวนบุคลากรและมีเวลาอย่างเพียงพอในการปฏิบัติหน้าที่ การสำรวจสภาพปัญหาและความต้องการทางการศึกษาเพื่อกำหนดโครงการ กิจกรรมทางการศึกษาที่หน่วยงานจัดให้แก่เด็กมีความเหมาะสม หน่วยงานมีการบริหารงานที่ดี มีการประสานงานกับหน่วยงานอื่น และมีความประสบความสำเร็จในการจัดกิจกรรมทางการศึกษาสำหรับเด็กค้อยโอกาสทางการศึกษา มีความเห็นด้วยในระดับปานกลางในเรื่องของการได้รับการฝึกอบรมในการดำเนินงานตรงตามกิจกรรมที่รับผิดชอบ มีสิ่งอำนวยความสะดวกในการดำเนินการตามกิจกรรมที่รับผิดชอบเป็นอย่างดี เจ้าหน้าที่มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายของหน่วยงาน มีงบประมาณเพียงพอในการดำเนินงาน การติดตามผลการดำเนินงาน

2. ความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่หน่วยงานรัฐบาลเกี่ยวกับบทบาทการดำเนินงานในการแก้ปัญหาความค้อยโอกาสทางการศึกษาของเด็กเร่ร่อนจรจัดสรุปได้ว่า เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานรัฐบาลที่มีบทบาทด้านการช่วยเหลือ เด็กค้อยโอกาสทางการศึกษาของเด็กเร่ร่อนจรจัดนั้นมีความเห็นโดยเฉลี่ยในระดับความเห็นด้วยปานกลางในเรื่องของโครงการที่หน่วยงานรับผิดชอบสามารถแก้ปัญหาความค้อยโอกาสทางการศึกษา ทราบจุดมุ่งหมายในการแก้ปัญหาความค้อยโอกาสทางการศึกษาของหน่วยงาน บุคลากรมีจำนวนเพียงพอในการดำเนินงานตามโครงการ บุคลากรมีเวลาอย่างเพียงพอในการปฏิบัติหน้าที่ งบประมาณเพียงพอในการดำเนินงาน และการประสานงานกับหน่วยงานอื่น มีความเห็นด้วยในระดับเห็นด้วยน้อยในเรื่องของการมีสิ่งอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติหน้าที่ การมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย การสำรวจสภาพปัญหาและความ

ต้องการทางการศึกษาของเด็กเพื่อกำหนดโครงการ ความเหมาะสมของกิจกรรมทางการศึกษา ที่หน่วยงานจัดให้แก่เด็กด้วยโอกาสทางการศึกษา การบริหารงาน การติดตามผลการดำเนินงาน ในกิจกรรมต่าง ๆ และการประสพผลสำเร็จในการจัดกิจกรรมทางการศึกษาสำหรับเด็กด้วย โอกาสทางการศึกษา

ส่วนความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่หน่วยงานเอกชนเกี่ยวกับบทบาทในการแก้ปัญหาความ ค้อยโอกาสทางการศึกษานั้นมีทั้งหมด 9 หน่วยงาน ซึ่งได้แก่ สมาคมศูนย์กลางเทวา มูลนิธิ ดวงประทีป มูลนิธิเด็ก ศูนย์ส่งเสริมการพัฒนาบุคคล มูลนิธิสภาคริสตจักรในประเทศไทย สภาเยาวชนคาทอลิกแห่งประเทศไทย มูลนิธิโกมล คีมทอง สภาพัฒนาประชากรและชุมชน และมูลนิธิสร้างสรรค์เด็ก (บ้านอุปถัมภ์เด็ก) จากการสัมภาษณ์ความคิดเห็นของหัวหน้าหน่วยงาน และผู้รับผิดชอบโครงการทั้ง 9 หน่วยงาน สรุปได้ดังนี้

1. การวางแผนและกำหนดโครงการของหน่วยงานเอกชนส่วนใหญ่แล้วจะได้มีการ สํารวจเพื่อหาข้อมูลโดยตรงเสียก่อน แล้วจึงนำข้อมูลเกี่ยวกับเด็กค้อยโอกาสทางการศึกษา มาดำเนินการวางแผนและกำหนดโครงการ ยกเว้นศูนย์ส่งเสริมการพัฒนาบุคคลเพียงหน่วยงาน เดียวเท่านั้นที่ไม่ได้มีการวางแผนและกำหนดโครงการ แต่มีชาวชุมชนแออัดมาขอความช่วยเหลือ จากหน่วยงานเอง ทางศูนย์จึงได้เปิดเป็นโรงเรียนชุมชนแออัด 20 ชุมชน ซึ่งเป็นแหล่งสลัม ที่ยากจนจริง ๆ โดยมีผู้บริหารเป็นคณะซิสเตอร์ 5 คณะ ผู้รับผิดชอบคือ พระคาร์ดินัล มีชัย กิจบุญชู จึงสรุปได้ว่าหน่วยงานของเอกชนส่วนใหญ่แล้วจะมีการสำรวจข้อมูลจากเด็กกลุ่มต่างๆ แล้วนำข้อมูลเหล่านั้นมาวางแผนและกำหนดโครงการช่วยเหลือเด็กแต่ละกลุ่มตามวัตถุประสงค์ ของแต่ละหน่วยงาน

2. ด้านบุคลากรในการดำเนินงาน สรุปแล้วพบว่าหน่วยงานเอกชนทุกแห่งจะรับ บุคลากรเข้าทำงานในหน่วยงานโดยการสอบคัดเลือก และใช้วิธีการสัมภาษณ์ควบคู่กันไป โดย ทุกหน่วยงานจะมีวัตถุประสงค์เหมือนกันคือ บุคลากรจะต้องมีความรู้ทางด้านจิตวิทยา ความ เข้าใจเด็ก เสียสละ และมีความรู้ทางด้านการศึกษา เข้าใจปัญหาของเด็ก และถ้าเป็นเจ้าหน้าที่ ประจำก็จะได้รับค่าตอบแทนเป็นรายเดือน ส่วนบุคลากรที่เป็นอาสาสมัครก็จะได้รับค่าตอบแทน เป็นรายวัน และในด้านการอบรมบุคลากรก็มีบางหน่วยงานที่ให้ความสำคัญในการอบรมแก่บุคลากร

3. งบประมาณในการดำเนินงาน หน่วยงานเอกชนส่วนใหญ่จะได้รับเงินอุดหนุนจากการบริจาคจากบุคคล องค์กร มูลนิธิทั้งจากในประเทศและนอกประเทศเป็นส่วนใหญ่

4. การประสานงานระหว่างหน่วยงานในการดำเนินงานของหน่วยงานเอกชนส่วนใหญ่จะมีการประสานงานกันทั้งภาครัฐและเอกชน โดยกับภาครัฐนั้นเป็นไปในรูปแบบของการสัมมนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การเชิญวิทยากร และการประสานงานกับเอกชนก็มีหลายรูปแบบในเรื่องของการให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

5. การประชาสัมพันธ์ ทุกหน่วยงานของเอกชนได้มีการประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องในรูปแบบต่าง ๆ เช่นทางสื่อมวลชน เอกสารข้อมูลต่าง ๆ เพื่อให้รู้จักหน่วยงานของตนว่าได้ทำการช่วยเหลือเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษาอย่างไรบ้าง

6. การติดตามผลและประเมินผลงานในการดำเนินงาน สรุปได้ว่าหน่วยงานเอกชนทั้งหมดมีการติดตามผลและประเมินผลเป็นประจำในระยะเวลาที่แต่ละหน่วยงานกำหนด คือระยะเวลาของทุกเดือน 3 เดือน 6 เดือน และเป็นประจำทุกปี เพื่อนำผลที่ได้ในการดำเนินงานมาวิเคราะห์ พิจารณาแก้ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของหน่วยงานต่อไป

7. รูปแบบการจัดการศึกษา หน่วยงานเอกชนส่วนใหญ่จะจัดในรูปแบบกิจกรรม โดยครอบคลุมหลาย ๆ ด้านตามวัตถุประสงค์ของหน่วยงาน เช่นมูลนิธิดวงประทีปจะจัดในรูปแบบของโรงเรียนดวงประทีป ส่วนหน่วยงานอื่น ๆ จะจัดกิจกรรมต่าง ๆ กันออกไป เช่นจัดในรูปแบบของการอบรมด้านอาชีพ จัดเป็นศูนย์ปฐมวัยเพื่อเตรียมความพร้อมให้แก่เด็ก จัดในรูปแบบของบริการห้องสมุด และจัดกิจกรรมต่าง ๆ ตามวัตถุประสงค์ของหน่วยงานนั้น ๆ

เมื่อสรุปความคิดเห็นของหน่วยงานเอกชนเกี่ยวกับบทบาทในการดำเนินงานในการแก้ปัญหาความด้อยโอกาสทางการศึกษาจากแบบสอบถาม สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่หน่วยงานเอกชนเกี่ยวกับบทบาทการดำเนินงานในการแก้ปัญหาความด้อยโอกาสทางการศึกษาของเด็กในชุมชนแออัดสรุปได้ว่า เจ้าหน้าที่หน่วยงานเอกชนที่ทำงานช่วยเหลือเด็กในชุมชนแออัดโดยเฉลี่ยมีความคิดเห็นด้วยอย่างมากว่าในเรื่องโครงการที่รับผิดชอบสามารถแก้ปัญหาความด้อยโอกาสทางการศึกษาได้ดี เพราะเจ้าหน้าที่ทราบจุดมุ่งหมายในการแก้ปัญหาความด้อยโอกาสทางการศึกษาของหน่วยงาน ส่วนบุคลากรในหน่วยงาน

ก็มีความพร้อมในการดำเนินงานตามโครงการหรือกิจกรรมของหน่วยงาน มีเวลาอย่างเพียงพอในการปฏิบัติหน้าที่ มีการสำรวจสภาพปัญหาและความต้องการทางการศึกษาของเด็กค้อยโอกาสทางการศึกษาเพื่อกำหนดโครงการ กิจกรรมทางการศึกษาที่หน่วยงานจัดให้แก่เด็กกลุ่มค้อยโอกาสทางการศึกษามีความเหมาะสม การประสานงานกับหน่วยงานอื่น ๆ เป็นไปอย่างดี และหน่วยงานประสบผลสำเร็จในการจัดกิจกรรมทางการศึกษาสำหรับเด็กค้อยโอกาสทางการศึกษา และโดยเฉลี่ยเจ้าหน้าที่หน่วยงานเอกชนมีความเห็นในระดับปานกลางในเรื่องความเพียงพอของจำนวนบุคลากรในหน่วยงาน การได้รับการฝึกอบรม สิ่งอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติหน้าที่ การมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายของหน่วยงาน และหน่วยงานมีงบประมาณที่เพียงพอในการดำเนินงาน

2. ความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่หน่วยงานเอกชนเกี่ยวกับบทบาทการดำเนินงานในการแก้ปัญหาความค้อยโอกาสทางการศึกษาของเด็กที่ถูกกรรมกรก่อสร้าง มีความคิดเห็นโดยเฉลี่ยในระดับเห็นด้วยมากในเรื่องการทราบจุดมุ่งหมายของหน่วยงานในการแก้ปัญหาความค้อยโอกาสทางการศึกษา บุคลากรมีความพร้อมในการดำเนินงานตามโครงการหรือกิจกรรมของหน่วยงาน เจ้าหน้าที่มีเวลาอย่างเพียงพอในการปฏิบัติหน้าที่และมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายของหน่วยงาน มีการสำรวจสภาพปัญหาและความต้องการทางการศึกษาของเด็กเพื่อกำหนดโครงการ กิจกรรมทางการศึกษาที่หน่วยงานจัดให้แก่กลุ่มเด็กค้อยโอกาสทางการศึกษามีความเหมาะสม มีการบริหารงานที่ดี และมีการติดตามผลการดำเนินงานกิจกรรมต่าง ๆ ของหน่วยงานอย่างสม่ำเสมอ มีการประสานงานกับหน่วยงานอื่น และเรื่องที่มีความเห็นด้วยในระดับปานกลางคือ โครงการที่รับผิดชอบสามารถแก้ปัญหาความค้อยโอกาสทางการศึกษา บุคลากรในหน่วยงานมีจำนวนเพียงพอในการดำเนินงานตามโครงการ สิ่งอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงาน จำนวนงบประมาณที่ได้ และความประสบผลสำเร็จในการจัดกิจกรรมทางการศึกษาสำหรับเด็กค้อยโอกาสทางการศึกษา

3. ความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่หน่วยงานเอกชนเกี่ยวกับบทบาทการดำเนินงานในการแก้ปัญหาความค้อยโอกาสทางการศึกษาของเด็กเร่ร่อนจรจัดสรุปได้ว่า เจ้าหน้าที่หน่วยงานเอกชนที่ดำเนินงานด้านการช่วยเหลือเด็กเร่ร่อนจรจัดมีความเห็นโดยเฉลี่ยในระดับเห็นด้วยอย่างมากในเรื่องของโครงการที่รับผิดชอบสามารถแก้ปัญหาความค้อยโอกาสทางการศึกษาได้ ทราบจุดมุ่งหมายในการแก้ปัญหาความค้อยโอกาสทางการศึกษาของหน่วยงาน มีสิ่งอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติหน้าที่ เจ้าหน้าที่มีเวลาเพียงพอในการปฏิบัติหน้าที่ การติดตามผลการดำเนินงานตาม

กิจกรรมสม่ำเสมอ มีความเห็นโดยเฉลี่ยในระดับปานกลางในเรื่องความพร้อมของบุคลากร ในการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมของหน่วยงาน บุคลากรมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายในการดำเนินงาน การสำรวจสภาพปัญหาและความต้องการทางการศึกษาของเด็กเพื่อกำหนดโครงการ ความเหมาะสมของกิจกรรมทางการศึกษาที่หน่วยงานจัดให้แก่เด็กค้อยโอกาสทางการศึกษา การบริหารงาน ความเพียงพอของงบประมาณในการดำเนินงาน การประสานงานของหน่วยงานกับหน่วยงานอื่น การประสบผลสำเร็จในการจัดกิจกรรมทางการศึกษาของค้อยโอกาสทางการศึกษา และมีความเห็นโดยเฉลี่ยในระดับความเห็นด้วยน้อยในเรื่องความเพียงพอของจำนวนบุคลากร ในการดำเนินงานตามโครงการ การฝึกอบรมบุคลากรในการดำเนินงานตรงตามกิจกรรมที่รับผิดชอบ

4. สรุปผลจากการเปรียบเทียบความคิดเห็นโดยเฉลี่ยเกี่ยวกับการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่หน่วยงานรัฐบาลและเอกชนที่ปฏิบัติงานในด้านการให้ความช่วยเหลือเด็กในชุมชนแออัดเกือบทั้งหมดทุกเรื่องมีความเห็นไม่แตกต่างกัน มีเพียงเรื่องเดียวคือ ความเพียงพอของจำนวนบุคลากรในการดำเนินงานตามโครงการ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

5. สรุปผลจากการเปรียบเทียบความคิดเห็นเฉลี่ยเกี่ยวกับการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่หน่วยงานรัฐบาลและเอกชนที่ปฏิบัติงานในด้านการให้ความช่วยเหลือเด็กเร่ร่อนจรจัดแตกต่างกันในเรื่องการมีสิ่งอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงาน การมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย ความเหมาะสมของกิจกรรมทางการศึกษาที่หน่วยงานจัดให้แก่เด็กค้อยโอกาสทางการศึกษา การบริหารงาน และการติดตามผลการดำเนินงานกิจกรรมต่าง ๆ ของหน่วยงานอย่างสม่ำเสมอ ส่วนในเรื่องอื่นไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

6. สรุปผลจากการเปรียบเทียบความคิดเห็นโดยเฉลี่ยเกี่ยวกับการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่หน่วยงานรัฐบาลและเอกชนทั้งหมด มีความเห็นแตกต่างกันในเรื่องของการมีเวลา อย่างเพียงพอในการปฏิบัติหน้าที่ การมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายของหน่วยงาน การสำรวจสภาพปัญหาและความต้องการทางการศึกษาของเด็กเพื่อกำหนดโครงการ และการติดตามผลการดำเนินงานในกิจกรรมต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน

ในเรื่องปัญหาและอุปสรรคของหน่วยงานรัฐบาลทั้งสองหน่วยงาน ในการแก้ปัญหาความค้อยโอกาสทางการศึกษา ของเด็กในกรุงเทพมหานครสรุปได้ดังนี้

1. ข้อมูลจากการสัมภาษณ์หัวหน้าหน่วยงานและผู้รับผิดชอบโครงการ จากผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1.1 ปัญหาที่เกิดจากตัวเด็ก ในหน่วยงานรัฐบาลมีเด็กที่อยู่ในอุปการะจำนวนมาก จึงเป็นสาเหตุที่ทำให้ไม่สามารถที่จะพัฒนาเด็กได้อย่างเต็มที่ในทุกด้าน และเด็กยังขาดหลักฐานต่าง ๆ ในการที่จะเข้ารับการศึกษา คือไม่มีสำเนาทะเบียนบ้าน ใบเกิด ซึ่งทำให้หน่วยงานของรัฐไม่สามารถจะรับเด็กที่ด้อยโอกาสทางการศึกษาเข้าเรียนได้โดยเฉพาะของหน่วยงานกองการศึกษาพิเศษ กรมสามัญศึกษา

1.2 ปัญหาและอุปสรรคในหน่วยงาน ข้าราชการในระบบงานมุ่งแต่ความก้าวหน้าของตนเอง ไม่เสียสละและทุ่มเทการดำเนินงานให้แก่งานราชการอย่างเต็มที่

1.3 ปัญหาและอุปสรรคภายนอกหน่วยงาน หน่วยงานขาดการประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ และขาดการประสานงานในเรื่องความร่วมมือระหว่างรัฐและเอกชน เพราะต่างมุ่งแต่จะดำเนินงานของตนเอง และยังขาดการประสานความเข้าใจที่ดีกับหน่วยงานของเอกชน เช่นหน่วยงานเอกชนมักจะเห็นว่าหน่วยงานรัฐบาลมีการดำเนินงานในเรื่องการแก้ปัญหาความด้อยโอกาสทางการศึกษาที่ยังล่าช้า ล้าสมัย ไม่ทันต่อเหตุการณ์ ไม่แก้ปัญหาอย่างจริงจังเหมือนของหน่วยงานเอกชน

1.4 ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นกับโครงการช่วยเหลือแก้ปัญหาความด้อยโอกาสทางการศึกษา คือถ้ามีผู้เสนอโครงการที่อยู่ในความสนใจของผู้พิจารณาอนุมัติโครงการก็จะผ่านไปได้ และยังมีปัญหาในเรื่องของการควบคุมโครงการของเอกชนที่ขอทุนมานั้น หน่วยงานของรัฐเมื่ออนุมัติโครงการและอนุมัติให้ทุนไปแล้วก็ไม่สามารถจะควบคุมให้หน่วยงานเอกชนปฏิบัติงานหรือดำเนินงานไปตามโครงการที่เสนอมมาได้

1.5 ปัญหาและอุปสรรคด้านงบประมาณ หน่วยงานรัฐบาลยังได้รับงบประมาณค่าใช้จ่ายในการช่วยเหลือสงเคราะห์เด็กด้อยโอกาสทางการศึกษายังไม่เพียงพอกับการดำเนินงาน โดยเฉพาะกองสงเคราะห์เด็กและบุคคลวัยรุ่นนั้น งบประมาณทางด้านกาให้ความช่วยเหลือแก้ปัญหาความด้อยโอกาสทางการศึกษาของเด็กนั้นยังน้อยมาก

1.6 ปัญหาและอุปสรรคด้านบุคลากร หน่วยงานรัฐบาลยังขาดแคลนบุคลากร โดยเฉพาะนักวิชาการ ซึ่งได้แก่นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ รวมทั้งแม่บ้านและพ่อบ้านซึ่งเป็นผู้ดูแลเด็กให้เพียงพอกับจำนวนเด็ก

2. ความคิดเห็นในเรื่องปัญหาและอุปสรรคของเจ้าหน้าที่หน่วยงานรัฐบาลทั้งสอง
หน่วยงานจากแบบสอบถาม สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

2.1 ความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่หน่วยงานรัฐบาลเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรค
ในการแก้ปัญหาความค้ำอโอกาสทางการศึกษาของเด็กในชุมชนแออัดสรุปได้ว่า เจ้าหน้าที่
มีความเห็นโดยเฉลี่ยในเรื่องที่เป็นปัญหาและอุปสรรคของหน่วยงานในระดับมากที่สุดคือเรื่อง
จำนวนบุคลากร มีจำนวนไม่เพียงพอ เรื่องที่เป็นปัญหาในระดับมากที่สุดคือ การกำหนดนโยบาย
การบริหารงาน เครื่องอำนวยความสะดวกในการจัดกิจกรรม การติดตามผลและประเมินผล
ในการดำเนินกิจกรรม งบประมาณในการดำเนินงาน ความต่อเนื่องในการทำงานเนื่องจาก
เด็กเคลื่อนย้ายที่อยู่บ่อย มีความเห็นว่าเป็นปัญหาและอุปสรรคในระดับปานกลางคือ เรื่องการ
วางแผนงาน การกำหนดโครงการได้ตรงกับปัญหาของเด็กค้ำอโอกาสทางการศึกษา การเลือก
รูปแบบของกิจกรรมทางการศึกษาให้แก่เด็กค้ำอโอกาสทางการศึกษา ความรู้ความสามารถของ
บุคลากร การฝึกอบรมบุคลากร การประสานงานกับหน่วยงานของรัฐ การประสานงานกับ
หน่วยงานของเอกชน ความร่วมมือของชุมชน ความร่วมมือของเด็กและการประสานงานกับ
ครอบครัวเด็ก

2.2 ความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่หน่วยงานรัฐบาลเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรค
ในการแก้ปัญหาความค้ำอโอกาสทางการศึกษาของเด็กเร่ร่อนจรจัดสรุปได้ว่า เจ้าหน้าที่หน่วย
งานรัฐบาลมีความเห็นว่าเป็นปัญหาและอุปสรรคในระดับปานกลางคือเรื่อง การกำหนดนโยบาย
การฝึกอบรมบุคลากร การมีเครื่องอำนวยความสะดวกในการจัดกิจกรรม การติดตามผลและ
ประเมินผลการดำเนินงาน งบประมาณในการดำเนินงาน การประสานงานกับหน่วยงานของรัฐ
การประสานงานกับหน่วยงานของเอกชน ความร่วมมือของชุมชน ความร่วมมือของเด็ก การ
ประสานงานกับครอบครัวเด็กและความต่อเนื่องในการทำงานเนื่องจากเด็กเคลื่อนย้ายที่อยู่บ่อย
ความเห็นโดยเฉลี่ยในระดับที่เห็นว่าเป็นปัญหาและอุปสรรคน้อยมีในเรื่องของการวางแผนงาน
การวางแผนงาน การกำหนดโครงการได้ตรงกับปัญหาของเด็กค้ำอโอกาสทางการศึกษา การ
เลือกรูปแบบของกิจกรรมทางการศึกษาให้แก่เด็กค้ำอโอกาสทางการศึกษา ความรู้ความสามารถ
ของบุคลากรและจำนวนบุคลากร

ปัญหาและอุปสรรคของหน่วยงานเอกชนในการแก้ปัญหาความค้ำยโอกาสทางการศึกษาของเด็กในกรุงเทพมหานคร จากผลการวิจัยพบว่าหน่วยงานเอกชนมีปัญหาและอุปสรรคในการแก้ปัญหาความค้ำยโอกาสทางการศึกษาจากการสัมภาษณ์สรุปได้ดังนี้

1. ปัญหาที่เกิดจากตัวเด็ก จากการสัมภาษณ์พบว่าส่วนใหญ่เด็กจะเคลื่อนย้ายที่อยู่บ่อยพยายามหลบหนี ไม่เชื่อฟัง และเด็กจะมีปัญหาทางอารมณ์และจิตใจ เพราะเด็กเหล่านี้ส่วนใหญ่จะเป็นเด็กที่มีนิสัยก้าวร้าว ซากเรียนบ่อย สุขภาพของเด็กไม่ค้ำยมักจะเจ็บป่วยอยู่เสมอ และมักเป็นโรคขาดสารอาหาร ซึ่งสภาพเหล่านี้จะเป็นปัญหาที่ทำให้เด็กขาดโอกาสทางการศึกษา
2. ปัญหาที่เกิดภายในหน่วยงาน ส่วนใหญ่หน่วยงานเอกชนจะขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถเฉพาะด้าน มีวุฒิไม่ตรงกับสายงาน มีความรู้ด้านภาษาอังกฤษไม่เพียงพอในการติดต่อกับหน่วยงานที่สนับสนุนทางการเงินจากต่างประเทศ
3. ปัญหาที่เกิดภายนอกหน่วยงาน ส่วนใหญ่พบว่าเกิดจากการไม่เข้าใจกันระหว่างหน่วยงานของรัฐและเอกชน หน่วยงานของรัฐมักจะคอยควบคุมการทำงานของหน่วยงานเอกชน มีกฎเกณฑ์ระเบียบขั้นตอนต่าง ๆ ในการไปติดต่อกขอความร่วมมือในด้านต่าง ๆ การขออนุญาตใช้ทรัพยากรของรัฐมีขั้นตอนมากเกินไป และขาดความร่วมมือจากชุมชนเนื่องจากพ่อแม่ไม่เห็นความสำคัญของการศึกษาที่เด็กจะได้รับ
4. ปัญหาและอุปสรรคเรื่องงบประมาณ จากผลการวิจัยพบว่าหน่วยงานของเอกชนส่วนใหญ่ไม่มีปัญหาด้านงบประมาณ ปัญหาที่พบในด้านงบประมาณคือการขอความช่วยเหลือจากองค์กรหรือมูลนิธิจากต่างประเทศจะได้น้อยกว่าความต้องการ ต้องระดมหาทุนภายในประเทศ และหน่วยงานรัฐบาลไม่สนับสนุนในเรื่องงบประมาณแก่เอกชน
5. ปัญหาและอุปสรรคด้านบุคลากร ส่วนใหญ่พบว่าขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถที่ไม่ตรงกับสายงานที่หน่วยงานต้องการ ขาดบุคลากรที่มีความรู้ทางด้านจิตวิทยา ด้านสังคมสงเคราะห์ และขาดบุคลากรที่มีความรู้ความเข้าใจที่จะติดต่อกับครอบครัวของเด็กได้
6. ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นกับโครงการที่ให้ความช่วยเหลือทางต่าง ๆ แก่เด็กค้ำยโอกาสทางการศึกษา ส่วนใหญ่โครงการที่กำหนดค้ำยจะดำเนินไปได้ตรงตามวัตถุประสงค์ขาดอาคารสถานที่ในการปฏิบัติงาน ขาดการสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐบาล

ปัญหาและอุปสรรคของหน่วยงานเอกชนในการแก้ปัญหาความค้อยโอกาสทางการศึกษาของเด็กในกรุงเทพมหานคร จากผลการวิจัยพบว่าหน่วยงานเอกชนมีปัญหาและอุปสรรคในการแก้ปัญหาความค้อยโอกาสทางการศึกษาจากแบบสอบถามสรุปได้ดังนี้

1. ความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่หน่วยงานเอกชนเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการแก้ปัญหาความค้อยโอกาสทางการศึกษาของเด็กในชุมชนแออัดสรุปได้ว่า เรื่องที่เป็นปัญหาและอุปสรรคของหน่วยงานในระดับปานกลางคือ การกำหนดนโยบาย การวางแผนงาน การบริหารงาน การกำหนดโครงการได้ตรงกับปัญหาของเด็กค้อยโอกาสทางการศึกษา ความรู้ความสามารถของบุคลากร จำนวนบุคลากร การฝึกอบรมบุคลากร เครื่องอำนวยความสะดวกในการจัดกิจกรรม การติดตามประเมินผลการดำเนินงาน งบประมาณการดำเนินงาน การประสานงานกับหน่วยงานของรัฐ การประสานงานกับหน่วยงานเอกชน ความร่วมมือของชุมชน การประสานงานกับครอบครัวเด็ก ความต่อเนื่องในการทำงานเนื่องจากตัวเด็กเคลื่อนย้ายที่อยู่บ่อย ส่วนเรื่องที่เห็นว่าเป็นปัญหาน้อยคือ เรื่องของความร่วมมือของเด็กเพียงเรื่องเดียว

2. ความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่หน่วยงานเอกชนเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการแก้ปัญหาความค้อยโอกาสทางการศึกษาของเด็กลูกกรรมกรก่อสร้างสรุปได้ว่า เรื่องที่เห็นว่าเป็นปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานในระดับมากคือ เรื่องของความต่อเนื่องในการทำงานเนื่องจากเด็กเคลื่อนย้ายที่อยู่บ่อย เรื่องที่เห็นว่าเป็นปัญหาและอุปสรรคในระดับปานกลางคือ การกำหนดโครงการ การฝึกอบรมบุคลากร งบประมาณการดำเนินงาน การประสานงานกับหน่วยงานของรัฐ การประสานงานกับหน่วยงานเอกชน ความร่วมมือของชุมชน และเรื่องที่เห็นว่าเป็นปัญหาน้อย คือ เรื่องของการกำหนดนโยบาย การวางแผนงาน การบริหาร การเลือกรูปแบบของกิจกรรมทางการศึกษาให้แก่เด็กค้อยโอกาสทางการศึกษา ความรู้ความสามารถของบุคลากร จำนวนบุคลากร ความร่วมมือของเด็ก การประสานงานกับครอบครัวเด็ก

3. ความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่หน่วยงานเอกชนเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการแก้ปัญหาความค้อยโอกาสทางการศึกษาของเด็กเร่ร่อนจรจัดสรุปได้ว่า เรื่องที่เห็นว่าเป็นปัญหาในระดับมากคือ การวางแผนงาน การบริหารงาน การเลือกรูปแบบของกิจกรรมทางการศึกษาให้แก่เด็กค้อยโอกาสทางการศึกษา ความรู้ความสามารถของบุคลากร และความร่วมมือของเด็ก

เรื่อง que เห็นว่าเป็นปัญหาและอุปสรรคในระดับปานกลางคือ เรื่องการกำหนดนโยบาย การกำหนดโครงการตรงกับปัญหาของเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษา จำนวนบุคลากร การฝึกอบรมบุคลากร เครื่องอำนวยความสะดวกในการจัดกิจกรรม การติดตามประเมินผลการดำเนินงาน กิจกรรมงบประมาณในการดำเนินงาน การประสานงานกับหน่วยงานของรัฐ การประสานงานกับหน่วยงานของเอกชน การประสานงานกับครอบครัวเด็ก และความต่อเนื่องในการทำงานเนื่องจากเด็กเคลื่อนย้ายที่อยู่บ่อย

4. สรุปผลจากการเปรียบเทียบความคิดเห็นโดยเฉลี่ยเกี่ยวกับปัญหา และอุปสรรคของเจ้าหน้าที่หน่วยงานรัฐบาลและเอกชนที่ปฏิบัติงานในด้านการให้ความช่วยเหลือเด็ก ในชุมชนแออัดเกือบทั้งหมดทุกเรื่องไม่แตกต่างกัน มีเพียงเรื่องเดียวคือ จำนวนบุคลากร มีความเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

5. สรุปผลจากการเปรียบเทียบความคิดเห็นโดยเฉลี่ยเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่หน่วยงานรัฐบาลและเอกชน ในด้านการให้ความช่วยเหลือเด็กเร่ร่อนจรจัดแตกต่างกันในเรื่องของจำนวนบุคลากร และการติดตามประเมินผลการดำเนินงานส่วนเรื่องอื่นไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

6. สรุปผลจากการเปรียบเทียบความคิดเห็นโดยเฉลี่ยเกี่ยวกับปัญหา และอุปสรรคของเจ้าหน้าที่หน่วยงานรัฐบาลและเอกชนทั้งหมดทุกเรื่องไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

3. ข้อเสนอแนะทางการจัดการศึกษาเพื่อแก้ปัญหาความด้อยโอกาสทางการศึกษาของเด็กในกรุงเทพมหานคร

1. ข้อเสนอแนะทางการจัดการศึกษาเพื่อแก้ปัญหาความด้อยโอกาสทางการศึกษาของเด็กในกรุงเทพมหานครของหน่วยงานรัฐบาลจากการสัมภาษณ์สรุปได้ดังนี้

1.1 เด็กในชุมชนแออัด เด็กในชุมชนแออัดควรจะได้รับการช่วยเหลือโดยการทำทุนการศึกษา สนับสนุนด้านอุปกรณ์การเรียน เสื้อผ้า และควรจะได้มีการสำรวจจำนวนเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษาทุกประเภทเพื่อวางแผนจัดให้ทุกคนได้รับการศึกษาอย่างยุติธรรมและเสมอภาค ควรจะได้มีการผ่อนผันในเรื่องของหลักฐานการเข้าเรียนคือ สำเนาทะเบียนบ้านและใบเกิด และหน่วยงานที่จะแก้ปัญหาในเรื่องนี้ได้ผลที่สุดคือ สำนักการศึกษากรุงเทพมหานคร และหน่วยงานนี้ควรจะให้การศึกษาแก่เด็กที่ด้อยโอกาสทางการศึกษาทั้งในระบบและนอกระบบโรงเรียนและได้รับการฝึกอาชีพ รวมทั้งการสงเคราะห์ครอบครัวของเด็กที่ยากจนด้วย

1.2 เด็กถูกรรณกรก่อสร้าง เด็กด้อยโอกาสทางการศึกษากลุ่มนี้ควรจะได้มีการร่วมมือประสานงานกันทั้งหน่วยงานของรัฐบาลและเอกชนในการดำเนินการให้การช่วยเหลือโดยมุ่งเน้นการจัดกิจกรรมทางการศึกษาให้แก่เด็กกลุ่มนี้ให้กว้างขวางมากขึ้น ควรจัดโครงการและกิจกรรมที่มุ่งพัฒนาคุณภาพชีวิต เสริมสร้างจริยธรรม ปลูกฝังนิสัยที่พึงประสงค์และให้สามารถออกไปประกอบอาชีพเลี้ยงตนเองได้ ไม่เป็นภาระแก่สังคม หน่วยงานที่ควรให้ความร่วมมือช่วยเหลือแก้ปัญหาในเรื่องนี้ได้ผลที่สุดคือ กรมแรงงาน เพราะกรมแรงงานอาจออกกฎหมาย หรือระเบียบบังคับให้นายจ้างทำการสงเคราะห์ เด็กถูกรรณกรก่อสร้างของตนเองในเรื่องของการได้รับการศึกษา เพราะนับวันเด็กกลุ่มนี้จะปัญหาต่อสังคมและเพิ่มจำนวนมากยิ่งขึ้นเนื่องมาจากการอพยพเคลื่อนย้ายของครอบครัวในต่างจังหวัดเข้ามาเป็นกรรณกรก่อสร้างในกรุงเทพมหานครมากขึ้น

1.3 เด็กเร่ร่อนจรจัด เด็กด้อยโอกาสทางการศึกษากลุ่มนี้ทางหน่วยแรกรับของกองสงเคราะห์เด็กและบุคคลวัยรุนได้ดำเนินการช่วยเหลืออยู่แล้ว และมีองค์กรของหน่วยงานเอกชนที่เริ่มทำการรณรงค์ช่วยเหลือให้ความสนใจแก่เด็กกลุ่มนี้มากขึ้น และองค์กรของเอกชนที่ดำเนินการให้ความช่วยเหลือแก่เด็กกลุ่มนี้ก็มีการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ แต่ปัจจุบันองค์กร

เอกชนที่ทำการช่วยเหลือเด็กเร่ร่อนจรจัดนี้มีจำนวนน้อยไม่พอกับจำนวนเด็กกลุ่มนี้ที่นับวันจะมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นเนื่องมาจากความล้มเหลวของปัญหาในครอบครัว โดยเฉพาะในกรณีของเด็กเร่ร่อนจรจัดนี้ควรจะมีการประสานงานกันทั้งภาครัฐและเอกชน เพราะขณะนี้ปัญหาในเรื่องที่ฝ่ายคุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก กองสงเคราะห์เด็กและบุคคลวัยรุ่นจะต้องคอยนำเด็กที่เร่ร่อนอยู่ตามถนนเข้าสถานแรกรับเด็ก ซึ่งไปขัดกับนโยบายขององค์กรเอกชนที่ให้ความช่วยเหลือในรูปแบบของการจัดกิจกรรมให้แก่เด็กตามจุดต่าง ๆ ที่เป็นย่านชุมชนในกรุงเทพมหานคร

2. ข้อเสนอแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อแก้ปัญหาคือโอกาสทางการศึกษาของเด็กในกรุงเทพมหานครของหน่วยงานเอกชนจากผลของการสัมภาษณ์สรุปในภาพรวมได้ดังนี้

2.1 ในการแก้ปัญหาคือโอกาสทางการศึกษานั้น หน่วยงานของรัฐและเอกชนควรร่วมมือกับชุมชนโดยมีหลักสูตรที่เหมาะสมกับชุมชน โดยมีการฝึกฝนอาชีพไปพร้อมๆ กันกับการได้รับความรู้สามัญ หน่วยงานเอกชนควรได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐในการทำงานด้านนี้ให้มากขึ้น และรัฐควรเปิดโอกาสให้เด็กทุกคนได้เข้าเรียน เมื่อถึงวัยอันสมควร ให้โอกาสในการรับการศึกษาในเรื่องของหลักสูตรการเข้าเรียนคือ สำเนาทะเบียนบ้าน ใบเกิด เพราะเมื่อมีการปิดกั้นจะทำให้พ่อแม่ไม่ต้องการส่งลูกเข้าเรียน และหน่วยงานที่ดำเนินงานในการให้การศึกษาแก่เด็กทั้ง 3 กลุ่มนี้ควรจะเป็นสำนักการศึกษากรุงเทพมหานคร และหลักสูตรควรจะเน้นวิชาชีพให้มากขึ้น

2.2 การให้ความช่วยเหลือสงเคราะห์เด็กทั้ง 3 กลุ่มนี้ บุคลากรที่ดำเนินการไม่ว่าจะเป็นของรัฐหรือเอกชนควรจะเป็นบุคลากรที่เข้าใจจิตใจ อารมณ์ ความต้องการของเด็ก ปัญหาของเด็กซึ่งมีผลกระทบมาจากสภาพเศรษฐกิจและสังคม

2.3 รัฐควรให้ความสนใจช่วยเหลือหน่วยงานเอกชนที่ทำงานด้านการสงเคราะห์ช่วยเหลือเด็กที่ขาดโอกาสทางการศึกษา เพราะในการทำงานหน่วยงานของเอกชนจะมีความคล่องตัวมากกว่าหน่วยงานของรัฐถึงแม้ว่าจะเป็นองค์กรขนาดเล็กและดำเนินงานในพื้นที่ในวงแคบก็ตาม และทั้งรัฐและเอกชนที่ดำเนินงานควรจะมีมุ่งการให้ความช่วยเหลือไปทางกลุ่มผู้ใหญ่

คือผู้ปกครองของเด็กด้วยเช่นให้ความรู้ทางด้านอาชีพ แนะนำให้เห็นถึงความสำคัญของการ
ได้รับการศึกษา และรัฐไม่ควรมุ่งผลประโยชน์ทางการศึกษาจนเกินไปตลอดจนไม่ควรเพ่งเล็ง
ในการทำงานของหน่วยงานเอกชน เช่นการสอนหนังสือเด็กทางฝ่ายหน่วยงานของรัฐก็มักจะ
วางกฎเกณฑ์หรือระเบียบว่าครูจะต้องสอนอย่างนั้นอย่างนี้ ซึ่งมักจะเป็นปัญหากับหน่วยเอกชน
เพราะข้อบังคับบางอย่างหน่วยงานเอกชนไม่สามารถจะปฏิบัติตามได้

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

อภิปรายผล

1. จากการวิจัยเกี่ยวกับสถานภาพทั่ว ๆ ไป ของเจ้าหน้าที่หน่วยงานของรัฐและเอกชนพบว่า เจ้าหน้าที่ของรัฐที่ทำงานในการให้ความช่วยเหลือเด็กคือโอกาสทางการศึกษา ส่วนใหญ่เป็นหญิงถึงร้อยละ 76 เป็นชายร้อยละ 24 ซึ่งสอดคล้องกับหน่วยงานเอกชนซึ่งพบว่า เจ้าหน้าที่ส่วนใหญ่เป็นหญิงถึงร้อยละ 70.12 และเป็นชายเพียงร้อยละ 29.88 ผู้วิจัยมีความเห็นว่าเจ้าหน้าที่หญิงหรือชายนั้นไม่มีความแตกต่างกันนักในด้านการทำงาน ยกเว้นประเด็นที่ว่าสตรีย่อมมีความอ่อนโยน มีความเข้าใจในธรรมชาติของเด็กเหล่านี้ ซึ่งได้แก่เด็กในชุมชนแออัด เด็กถูกละทิ้งหรือถูกละเลย และเด็กเร่ร่อนจรจัด ซึ่งเด็กเหล่านี้มักจะมีปัญหาด้านจิตใจ ขาดความอบอุ่น เนื่องจากพ่อแม่แยกกันหาเข้ากินค่า ไม่มีเวลาที่จะมาเอาใจใส่บุตรหลานของตน ดังนั้น การที่เจ้าหน้าที่หญิงมีจำนวนมากกว่าชายจึงนับว่าเหมาะสมอย่างยิ่ง

สำหรับอายุของเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานรัฐนั้นพบว่า โดยเฉลี่ยจะมีอายุอยู่ระหว่าง 25 - 45 ปี ซึ่งใกล้เคียงกันกับเจ้าหน้าที่หน่วยงานเอกชนซึ่งมีอายุโดยเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 25 - 35 ปี ซึ่งนับได้ว่ามีอายุอยู่ในวัยไล่เลี่ยกัน และเป็นวัยที่กำลังทำงานและมีประสบการณ์มาแล้วพอสมควร เป็นวัยหนุ่มสาวที่มีกำลังพอที่จะดำเนินการให้ความช่วยเหลือแก่เด็กที่คือโอกาสทางการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงนับได้ว่าเป็นวัยที่ค่อนข้างเหมาะสมในการให้ความช่วยเหลือและสงเคราะห์แก่เด็กที่คือโอกาสทางการศึกษาเหล่านี้ได้เป็นอย่างดี

ในเรื่องการศึกษานั้นพบว่า เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานของรัฐมีการศึกษาในระดับปริญญาตรี ถึงร้อยละ 80 ส่วนเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานเอกชนนั้นส่วนใหญ่พบว่าจบการศึกษาในระดับมัธยม ถึงร้อยละ 37.67 ได้รับการศึกษาระดับปริญญาตรีเพียงร้อยละ 29.88 ซึ่งมีความแตกต่างกันในการได้รับการศึกษาในระดับปริญญาตรี แต่ทั้งนี้การทำงานบางอย่างก็ไม่สามารถที่จะบอกได้ว่าผู้ที่มีความรู้สูงจะทำงานได้ดีกว่าผู้ที่มีความรู้ในระดับต่ำ เพราะจะต้องอาศัยประสบการณ์ในการทำงานเข้าช่วย ดังนั้นจึงสรุปไม่ได้ว่าการที่มีความรู้สูงจะทำงานได้ดีกว่าผู้ที่มีความรู้ต่ำเสมอไป แต่ก็กล่าวได้ว่าความรู้ของเจ้าหน้าที่ทั้งของหน่วยงานรัฐและเอกชนมีความรู้ความสามารถพอสมควรในการปฏิบัติงาน สำหรับในเรื่องประสบการณ์ในการทำงานนั้นพบว่า เจ้าหน้าที่ของรัฐมีประสบการณ์ในการทำงานด้านการให้ความช่วยเหลือเด็กคือโอกาส

ทางการศึกษามาแล้วโดยเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 5 - 10 ปี มีจำนวนร้อยละ 12 ผู้วิจัยมีความเห็นว่าการให้ความช่วยเหลือเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษานั้นควรจะใช้เวลาทำงานที่ต่อเนื่องกันไปเรื่อย ๆ และผู้ทำงานจะต้องมีความรักเด็ก รู้หลักจิตวิทยาและต้องอาศัยประสบการณ์ในการทำงาน จึงนับว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐมีประสบการณ์ในการทำงานอยู่ระหว่าง 5 - 10 ปีนั้น จึงนับว่ามีความเหมาะสม สำหรับเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานเอกชนพบว่า มีประสบการณ์ในการทำงานด้านนี้มาแล้วอยู่ในระหว่าง 1 - 5 ปี คือจำนวนร้อยละ 57.14 ซึ่งนับว่ามีประสบการณ์ในการทำงานน้อยกว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐ ผู้วิจัยมีความเห็นว่าเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานเอกชนนั้น ส่วนใหญ่จะเป็นอาสาสมัคร ได้ค่าตอบแทนน้อย ไม่มั่นคงในการทำงานเท่าที่ควร และจะต้องเป็นผู้ที่มีความเสียสละส่วนตัวเป็นส่วนใหญ่ และบางหน่วยงานที่มีระยะการก่อตั้งหน่วยงานในการทำงานเพียงไม่กี่ปี ดังนั้นจึงพบว่าเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานเอกชนมีประสบการณ์ในการทำงานน้อยกว่าเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานรัฐบาล และเมื่อ พิจารณาลักษณะการทำงานก็พบว่า เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานเอกชนส่วนใหญ่เป็นอาสาสมัครและถูกจ้างชั่วคราวถึงร้อยละ 14.29 มีเจ้าหน้าที่ประจำเพียงร้อยละ 83.71 ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับหน่วยงานของรัฐนั้น เจ้าหน้าที่ทั้งหมดเป็นเจ้าหน้าที่ประจำ ผู้วิจัยมีความเห็นว่าในเรื่องนี้ก็เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เจ้าหน้าที่ของเอกชนมีประสบการณ์ในการทำงานน้อยกว่าเจ้าหน้าที่หน่วยงานของรัฐ แต่ทั้งนี้ก็ไม่ได้หมายความว่าเจ้าหน้าที่ที่มีประสบการณ์ในการทำงานมากกว่าจะทำงานได้ดีกว่าผู้ที่มีประสบการณ์ในการทำงานน้อยเสมอไป เพราะผู้ที่มีประสบการณ์ในการทำงานมากก็อาจจะเกิดความเบื่อหน่ายไม่กระตือรือร้นในการทำงาน เพราะทำงานมานาน เช่น เจ้าหน้าที่หน่วยงานของรัฐที่ทำงานในระบบราชการมานาน มีอายุการรับราชการ 10 ปีขึ้นไป ความคล่องแคล่วฉับไวในการทำงานก็อาจจะลดน้อยลงหรือเกิดความจำเจกับงานที่ทำก็เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ผู้ที่มีประสบการณ์ในการทำงานมากกว่า อาจทำงานไม่ได้ดีเท่าผู้ที่มีประสบการณ์ในการทำงานน้อย แต่มีความกระตือรือร้นในการทำงานมากกว่า

ในเรื่องการได้รับการฝึกอบรมในด้านการให้ความช่วยเหลือเด็กที่ด้อยโอกาสทางการศึกษานั้น หน่วยงานของรัฐมีเจ้าหน้าที่เพียงร้อยละ 24 เท่านั้น ที่เคยได้รับการอบรมด้านการช่วยเหลือเด็กที่ด้อยโอกาสทางการศึกษา ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานเอกชนแล้ว พบว่า เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานเอกชนได้รับการอบรมในเรื่องนี้ถึงร้อยละ 55.84 ซึ่งนับได้ว่าเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานเอกชนได้รับการอบรมในเรื่องนี้ มากกว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐบาล

ผู้วิจัยมีความเห็นว่าการที่เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานของรัฐได้รับการอบรมน้อยกว่านั้น จากผลงานการวิจัยก็พบว่า เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานของรัฐมีความรู้และประสบการณ์สูงกว่าเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานเอกชน ดังนั้นความจำเป็นในด้านการให้การอบรมในเรื่องการให้ความช่วยเหลือเด็กคือโอกาสทางการศึกษาจึงน้อยกว่าเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานเอกชน เพราะว่าผู้ที่ได้รับความรู้สูงและมีประสบการณ์มากกว่าย่อมจะทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากกว่าผู้ที่มีความรู้ และประสบการณ์น้อยกว่า

2. บทบาทการดำเนินงานของหน่วยงานรัฐบาลและเอกชนในการแก้ปัญหาความ
คือโอกาสทางการศึกษาของเด็กในกรุงเทพมหานคร

2.1 ผลจากการสัมภาษณ์หัวหน้าหน่วยงานและผู้รับผิดชอบโครงการของรัฐ ในเรื่องบทบาทการดำเนินงานการแก้ปัญหาความคือโอกาสทางการศึกษา ซึ่งหน่วยงานของรัฐที่มีบทบาทในการให้ความช่วยเหลือด้านการศึกษาพบว่า มีหน่วยงานของรัฐอยู่ 2 หน่วยงาน คือ กองการศึกษาพิเศษ และกองสงเคราะห์เด็กและบุคคลวัยรุ่น โดยเด็กในชุมชนแออัดจะได้รับการบริการทางการศึกษาจากกองการศึกษาพิเศษ และเด็กเร่ร่อนจรจัด ได้รับการบริการทางการศึกษาจากกองสงเคราะห์เด็กและบุคคลวัยรุ่น สำหรับการให้การศึกษานั้นมีหลายรูปแบบ คือ โรงเรียนพิบูลประชาสรรค์ สังกัดกองการศึกษาพิเศษนั้นจะให้บริการทางการศึกษาในรูปแบบของการศึกษาในระบบโรงเรียน และเด็กที่เข้าเรียนจะต้องมีหลักฐานคือทะเบียนบ้าน ใบเกิดตามระเบียบของทางราชการ ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นเด็กที่อยู่ในชุมชนแออัด ส่วนเด็กที่ไม่มีหลักฐานดังกล่าวก็มีปัญหาและไม่สามารถเข้าเรียนในระบบโรงเรียนได้ ย่อมกล่าวได้ว่า การให้การศึกษานี้ของหน่วยงานของรัฐ ซึ่งจัดให้แก่เด็กในชุมชนแออัดยังไม่เพียงพอกับความต้องการของชุมชน และจากการวิจัยของ วันทนา อนิจกุล¹ ผลงานวิจัยพบว่า สภาพทางการศึกษาของชุมชนแออัดได้รับการศึกษาในอัตราที่ต่ำ ส่วนใหญ่ได้รับการศึกษาระดับประถม และจาก

¹วันทนา อนิจกุล, "แหล่งเสื่อมโทรมในกรุงเทพมหานคร," (กองสถิติและวิเคราะห์การศึกษา สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2523), หน้า 21 .

การสำรวจของการเคหะแห่งชาติ¹ พบว่าเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปีมีการไปโรงเรียนเป็นประจำ เพียงร้อยละ 63.8 จึงนับว่าเด็กในชุมชนแออัดได้รับการศึกษาเพียงระดับชั้นประถมศึกษา เป็นส่วนใหญ่และได้รับการศึกษาเป็นจำนวนน้อย ทั้งนี้เนื่องจากภาวะเศรษฐกิจของพ่อแม่ของเด็ก เหล่านั้นไม่เพียงพอต่อการเลี้ยงชีพ จึงไม่ได้สนใจที่จะส่งเสริมให้บุตรหลานของตนได้รับการศึกษา และทางรัฐเองก็ไม่สามารถที่จะให้การศึกษแก่เด็กเหล่านี้ได้ทุกคน ทั้งนี้เนื่องจากยังขาด งบประมาณของทางราชการ เช่นเด็กต้องย้ายตามผู้ปกครองมีที่พักอาศัยไม่เป็นหลักแหล่ง ทำให้ ขาดหลักฐานต่าง ๆ เช่น สำเนาทะเบียนบ้าน และใบเกิด จึงทำให้เด็กเหล่านั้นขาดโอกาส ทางการศึกษา ซึ่งผู้วิจัยมีความเห็นว่าหน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่รับผิดชอบในเรื่องการแก้ปัญหา ความค้อยโอกาสทางการศึกษานี้ ควรจะร่วมมือกันแก้ไขปัญหานั้นเพื่อที่จะให้เด็กที่ค้อย โอกาสทางการศึกษาได้รับการศึกษา สำหรับกองสงเคราะห์เด็กและบุคคลวัยรุ่นนั้นได้ให้การ ศึกษาในสถานสงเคราะห์แก่เด็กเร่ร่อนจรจัดในรูปแบบของการให้ความรู้ทั้งวิชาสามัญ และวิชา ชีพควบคู่กันไป ซึ่งนับว่าเป็นการเหมาะสมทั้งนี้เนื่องจากเด็กเร่ร่อนจรจัดนั้นอยู่ไม่เป็นหลักแหล่ง เมื่อเข้ามาอยู่ในสถานสงเคราะห์ก็จะได้รับการสงเคราะห์ทั้งอาหาร ที่อยู่อาศัย เสื้อผ้า และ ที่สำคัญคือได้รับการศึกษาทั้งวิชาสามัญและวิชาชีพ เมื่อออกไปจากสถานสงเคราะห์แล้ว เด็ก เหล่านี้จะนำเอาความรู้ที่ได้ไปใช้ในชีวิตรประจำวัน และใช้ความรู้ความสามารถนั้นเลี้ยงชีพ ตนเองโดยไม่เป็นภาระต่อสังคม

ศูนย์วิทยุทรัพยากร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹ การเคหะแห่งชาติ, "แผนการปรับปรุงแหล่งเสื่อมโทรม," (กรุงเทพมหานคร: การ เคหะแห่งชาติ, 2521), หน้า 34. (อัครสำเนา).

2.2 ความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่หน่วยงานรัฐบาลเกี่ยวกับบทบาทในการแก้ปัญหาความคืบหน้าโอกาสทางการศึกษาจากแบบสอบถาม

หน่วยงานของรัฐคือกองการศึกษาพิเศษและกองส่งเสริมระดับเด็กและบุคคลวัยเริ่มต้น การวางแผนและกำหนดโครงการทั้งสองหน่วยงานมีการกำหนดโครงการล่วงหน้าทั้งโครงการใหญ่และโครงการย่อย การดำเนินงานเป็นไปตามจุดประสงค์ของหน่วยงานที่ตั้งไว้ และยังทำการสำรวจจำนวนเด็กคืบหน้าโอกาสทางการศึกษาอย่างต่อเนื่อง เพื่อหาข้อมูล หลักฐานในการให้ความช่วยเหลือแก่เด็กคืบหน้าโอกาสทางการศึกษาตามหลักเกณฑ์ของหน่วยงานที่กำหนดไว้ จึงนับได้ว่าทั้งสองหน่วยงานได้ดำเนินงานไปตามกระบวนการบริหารงาน ซึ่งตรงกับที่ ชูบ กาญจนประกร¹ กล่าวไว้ว่า "การวางแผนคือกระบวนการขั้นหนึ่งในการบริหารงานให้สำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์และนโยบายที่กำหนดไว้ เป็นเรื่องเกี่ยวกับการใช้ความรู้ทางวิทยาการ และวิจารณ์เหตุการณณ์ในอนาคต แล้วกำหนดวิธีการโดยถูกต้องและมีเหตุผล เพื่อให้การดำเนินงานตามแผนเป็นไปโดยสมบูรณ์ เรียบร้อยและมีประสิทธิภาพมากที่สุด" และ Glick, Luther and Lyball Urwick ได้เสนอไว้ในรายงานเรื่องศาสตร์ว่าด้วยกระบวนการบริหาร (Papers on the Science of Administration) กล่าวไว้ว่ากระบวนการบริหารประกอบด้วยขั้นตอนเจ็ดประการคือ การวางแผน การจัดองค์การ การบริหารบุคคล การวินิจฉัยสั่งการ การประสานงาน และการจัดทำงานประมาณ สำหรับ ธำรง บัวศรี³ ได้สรุปประโยชน์ของการวางแผนงาน

¹ ชูบ กาญจนประกร, วิชาหลักบริหารรัฐประศาสนศาสตร์ (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วัฒนาพานิชย์จำกัด, 2521), หน้า 25

² Glick, Luther and Lyball Urwick, Note on Theory of Organization, 1936 pp. 13 - 17.

³ ธำรง บัวศรี, นักบริหารการวางแผนการศึกษา (กรุงเทพมหานคร : สมาคมแห่งประเทศไทย, 2513), หน้า 150.

ไว้ว่า ช่วยให้การดำเนินงานเป็นไปตามแผนทำให้ผู้เกี่ยวข้องทราบล่วงหน้าถึงวิธีการดำเนินงาน ผู้วิจัยมีความเห็นว่า การวางแผนงานนั้นเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในการบริหารงานทุกชนิดเป็นการ ประหยัดทั้ง เวลาและแรงงาน การปฏิบัติงานสะดวกและทำให้การประสานงาน การปฏิบัติงาน เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ การที่หน่วยงานของรัฐได้มีการวางแผนงานช่วยเหลือเด็กด้อยโอกาส ทางการศึกษาและมีการจัดทำโครงการทั้งโครงการใหญ่และโครงการย่อย ย่อมจะเป็นส่วนหนึ่ง ที่จะทำให้การดำเนินงานเป็นไปตามแผนและทำให้มีการดำเนินงานในการช่วยเหลือเด็กด้อย โอกาสทางการศึกษาเป็นไปอย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ และให้ความช่วยเหลือเด็กในชุมชน แออัดและเด็ก เร่ร่อนจรจัดเหล่านี้ได้ทั้งในและนอกระบบโรงเรียน เมื่อมีการสำรวจสภาพปัญหา ล่วงหน้าก็สามารถที่จะนำข้อมูลมาพิจารณา วิเคราะห์ แก้ไขในการดำเนินงานและเพื่อจะได้มีการ วางแผนการทำงานล่วงหน้าและต่อเนื่องไปเรื่อย ๆ เป็นการลดปัญหาทางสังคม สร้างสรรค์ให้เด็ก เป็นคนดี และทำให้เด็กด้อยโอกาสทางการศึกษาเหล่านี้มีโอกาสในการได้รับการศึกษามากยิ่งขึ้น

สำหรับด้านบุคลากรในการดำเนินงานของหน่วยงานของรัฐนั้น ทั้งสองหน่วยงานมีการ ดำเนินงานในการคัดเลือกบุคลากรเข้าทำงานตามระบบราชการที่หน่วยงานของรัฐกำหนดไว้ และจะมีการอบรมให้แก่บุคลากรเป็นครั้งคราวเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน ผู้วิจัยมีความ เห็นว่าการดำเนินการคัดเลือกบุคลากรเข้าทำงานนั้นทั้งสองหน่วยงานได้ดำเนินการตามระเบียบ ปฏิบัติของทางราชการและย่อมจะให้บุคลากรที่มีคุณภาพมาดำเนินงานด้านนี้อย่างเหมาะสม ทั้งนี้ เนื่องจากได้ผ่านขั้นตอนการคัดเลือกมาเป็นอย่างดีแล้ว ส่วนทุนในการดำเนินงานนั้น งบประมาณ ส่วนใหญ่ได้มาจากงบประมาณประจำปี และมีบางส่วนซึ่งได้มาจากผู้บริจาคทั้งในและนอกประเทศ ด้านการประสานงานระหว่างหน่วยงานได้มีการประสานงานทั้งระหว่างหน่วยงานของรัฐด้วยกัน และระหว่างรัฐกับเอกชนทั้งในประเทศและต่างประเทศ ซึ่งในเรื่องนี้ทั้งสองหน่วยงานสามารถ ดำเนินการไปได้ด้วยดี สำหรับด้านการประชาสัมพันธ์นั้น ส่วนใหญ่จะมีการประชาสัมพันธ์ทางสื่อ มวลชน และประชาสัมพันธ์ทางด้านสถิติและข้อมูลทางตัวเลขเป็นประจำ การติดตามผลและประเมิน ผลในการดำเนินงานได้ปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง เพื่อติดตามผลการปฏิบัติงานว่าบรรลุวัตถุประสงค์ ตามเป้าหมายเพียงใด และจะมีฝ่ายติดตามประเมินผลโดยเฉพาะคือเจ้าหน้าที่ของกองวิชาการ สำหรับรูปแบบของการให้การศึกษาที่ กอการศึกษพิเศษได้จัดในรูปแบบของการศึกษา สงเคราะห์ทั้งหมดมีจำนวน 25 แห่ง ในเขตกรุงเทพมหานครมี 1 แห่งคือโรงเรียนพิบูลประชาสรรค์

ที่จัดบริการทางการศึกษาให้แก่เด็กในชุมชนแออัดโดยตรง โดยมีภาระประสานงานกับกรมการศึกษานอกโรงเรียน เพื่อนำเด็กที่จบชั้น ป.6 ไปฝึกอาชีพตามที่เด็กถนัด ส่วนการเรียนการสอนนั้นเป็นไปตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ นอกจากนี้ยังได้มีการฝึกฝนอาชีพที่เป็นหลักสูตรระยะสั้นตามความถนัดของแต่ละคน ส่วนกองสงเคราะห์เด็กและบุคคลวัยรุ่นนั้นจัดการศึกษาทั้งในระบบและนอกระบบโรงเรียน คือให้ความรู้ทางด้านวิชาสามัญและความรู้ทางการฝึกอาชีพตามความถนัดของแต่ละคนด้วย และทั้งสองหน่วยงานมีการสนับสนุนให้เด็กไปเรียนต่อตามที่ตนถนัด โดยเฉพาะกองสงเคราะห์เด็กและบุคคลวัยรุ่นนั้นจะมีการสงเคราะห์ทั้งด้านอาหาร เสื้อผ้าที่อยู่อาศัยและด้านสุขภาพอนามัย

เมื่อถามความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานของรัฐบาลคือ กองการศึกษาพิเศษเกี่ยวกับบทบาทในการดำเนินงานแก้ปัญหาความค้ำยโอกาสทางการศึกษาของเด็กในกรุงเทพมหานครคือเด็กในชุมชนแออัดโดยตอบจากแบบสอบถาม เจ้าหน้าที่ที่มีความเห็นด้วยอย่างมากในเรื่องโครงการที่รับผิดชอบสามารถแก้ปัญหาความค้ำยโอกาสทางการศึกษาได้ดี ทรายจุมุ่งหมายในการแก้ปัญหาความค้ำยโอกาสทางการศึกษาของหน่วยงาน ซึ่งในเรื่องนี้ผู้วิจัยมีความเห็นว่าในเรื่องของโครงการ จุมุ่งหมายในการทำงานนั้นในเรื่องนี้การทำงานตามระบบราชการก็ต้องมีโครงการและจุมุ่งหมายของการดำเนินงานอยู่แล้ว เพื่อให้เป็นไปตามนโยบายที่วางไว้ และเป็นการเข้าใจร่วมกันระหว่างสมาชิกของกลุ่ม ๆ หนึ่งซึ่งมีผลทำให้การกระทำของสมาชิกแต่ละคนเป็นที่คาดหวังได้ต่อสมาชิกคนอื่น ๆ¹ เห็นด้วยอย่างมากในเรื่องบุคลากรมีความพร้อมในการดำเนินโครงการกิจกรรมของหน่วยงาน และมีจำนวนเพียงพอในการดำเนินงาน มีเวลาเพียงพอในการปฏิบัติหน้าที่ ซึ่งในเรื่องนี้จากการสัมภาษณ์ นายกมล ศึกษกุล²

¹ โจเซฟ แอล แมสซี, หลักการบริหาร, แปลโดย คณะอาจารย์แผนกวิชารัฐประศาสนศาสตร์ (กรุงเทพมหานคร: คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2518), หน้า 85.

²สัมภาษณ์ กมล ศึกษกุล, ผู้อำนวยการกองการศึกษาพิเศษ กรมสามัญศึกษา, 3 พฤศจิกายน 2531.

ผู้อำนวยการกองการศึกษาให้ความเห็นในเรื่องบุคลากรว่า การรับบุคลากรเข้ามาทำงานในการแก้ปัญหาความค้อยโอกาสทางการศึกษาของเด็กในชุมชนแออัดนั้นส่วนใหญ่ หน่วยงานจะพิจารณาบุคลากรที่มีวุฒิทางการศึกษาตรงตามที่หน่วยงานกำหนดคือทางหน่วยงานจะระบุดคุณสมบัติของบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถทางด้านการศึกษาพิเศษและการศึกษาสงเคราะห์ เพื่อจะได้บุคลากรที่ทำงานอย่างมีประสิทธิภาพตามวัตถุประสงค์ของกองการศึกษาพิเศษ มีความเห็นด้วยมาก ในเรื่องหน่วยงาน มีการสำรวจสภาพปัญหาและความต้องการทางการศึกษาของเด็กเพื่อกำหนดโครงการและมีกิจกรรมทางการศึกษาที่หน่วยงานจัดให้แก่เด็กที่ค้อยโอกาสทางการศึกษามีความเหมาะสม ซึ่งในเรื่องนี้ก็สอดคล้องกับคำให้สัมภาษณ์ของนายกมล ศิษฏกมล¹ เช่นกันว่าหน่วยงานจะมีการสำรวจจำนวนเด็กค้อยโอกาสทางการศึกษา ก่อนกำหนดโครงการ โดยจะใช้ข้อมูลทางตัวเลข จากในหน่วยงานและจากนอกหน่วยงานคือสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติและจะสำรวจว่าเด็กเป็นลูกใคร มีที่อยู่ที่ไหน และจะต้องมีทะเบียนบ้านและจะสำรวจสภาพและปัญหาของเด็กว่า เด็กค้อยโอกาสทางการศึกษาจริงตามวัตถุประสงค์ของกองการศึกษาพิเศษได้วางไว้ จึงทำการสงเคราะห์ช่วยเหลือให้การศึกษา และเห็นว่ากิจกรรมที่หน่วยงานจัดให้แก่เด็กนั้นเหมาะสมมาก เพราะเป็นการให้การศึกษาภาคบังคับที่เป็นไปตามพระราชบัญญัติการประถมศึกษาแห่งชาติ และยังให้การสงเคราะห์ในด้านการศึกษาชีวิตด้วย เห็นด้วยอย่างมาก ว่าหน่วยงานมีการบริหารงานที่ดี มีการประสานงานกับหน่วยงานอื่น ๆ และหน่วยงานประสบผลสำเร็จในการจัดกิจกรรมทางการศึกษา สำหรับเด็กค้อยโอกาสทางการศึกษา ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าการบริหารงานที่จะประสบผลสำเร็จนั้นจะต้องมีขั้นตอนในการดำเนินงานโดยกำหนดเป็นนโยบายแล้วมอบหมายให้ไปปฏิบัติ หรือให้บรรดุษเป้าหมายที่วางไว้ซึ่งก็เป็นไปตามระบบราชการ และจากการสัมภาษณ์นายกมล ศิษฏกมล ในเรื่องที่หน่วยงานมีการประสานงานกับหน่วยงานอื่น ๆ เป็นอย่างดี มีการประสานงานกันทั้งภาครัฐและเอกชน และได้รับการช่วยเหลือจากมูลนิธิทั้งองค์กรเอกชน และของรัฐด้วยกัน ส่วนในเรื่องที่หน่วยงานประสบผลสำเร็จในการจัดกิจกรรมทางการศึกษา สำหรับเด็กค้อยโอกาสทาง-

¹สัมภาษณ์ กมล ศิษฏกมล, ผู้อำนวยการกองการศึกษาพิเศษ กรมสามัญศึกษา,

การศึกษานั้น ในเรื่องนี้กองการศึกษาพิเศษได้จัดดำเนินงานเพื่อให้เด็กด้อยโอกาสทางการศึกษา ในรูปแบบของโรงเรียนที่เรียกว่า "โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์"¹

สำหรับความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่หน่วยงานของรัฐเกี่ยวกับบทบาทในการดำเนินงานในการแก้ปัญหาความด้อยโอกาสทางการศึกษาของเด็กเร่ร่อนจรจัดนั้น พบว่าเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานรัฐบาลคือ กองสงเคราะห์เด็กและบุคคลวัยรุ่น มีความเห็นด้วยปานกลาง ในเรื่องของโครงการที่รับผิดชอบสามารถแก้ปัญหาความด้อยโอกาสทางการศึกษา ทราบจุดมุ่งหมายในการแก้ปัญหาความด้อยโอกาสทางการศึกษาของหน่วยงาน ความเพียงพอของจำนวนบุคลากร ในการดำเนินงาน มีเวลาเพียงพอในการปฏิบัติหน้าที่ งบประมาณในการดำเนินงาน และการประสานงานของหน่วยงานกับหน่วยงานอื่น ๆ และเห็นด้วยน้อยในเรื่องความพร้อมของบุคลากรในหน่วยงาน ในการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมของหน่วยงาน จากการสัมภาษณ์นายประวิทย์ หาญณรงค์² ผู้อำนวยการกองสงเคราะห์เด็กและบุคคลวัยรุ่น กรมประชาสงเคราะห์ ให้ความเห็นว่าในสถานแรกรับเด็กนั้นขาดบุคลากรในการปฏิบัติงาน โดยเฉพาะนักวิชาการ นักจิตวิทยา และนักสังคมสงเคราะห์ รวมทั้งพ่อบ้านแม่บ้าน และผู้ดูแลเด็กด้วย ฉะนั้นในเรื่องนี้ เมื่อหน่วยงานขาดแคลนบุคลากรในการดำเนินงาน จึงทำให้สับสนเนื่องกันในเรื่องที่บุคลากรไม่มีความพร้อมในการทำงาน อันเนื่องมาจากขาดบุคลากร เห็นด้วยน้อยในการได้รับการฝึกอบรมในการดำเนินงานตรงตาม กิจกรรมที่รับผิดชอบก็เช่นเดียวกันกับเรื่องที่สับสนเนื่องมาจาก การสัมภาษณ์ ประวิทย์ หาญณรงค์ ในเรื่องบุคลากรในหน่วยงานมีความพร้อมในการดำเนินงาน เพราะขาดแคลนบุคลากรก็อาจจะเป็นไปได้ ที่จะทำให้ไม่มีโอกาสได้รับการฝึกอบรมในการดำเนินงานต่าง ๆ เห็นด้วยน้อย ในเรื่องการมีสิ่งอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงานในหน้าที่ ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่า ในเรื่องสิ่งอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงานของบุคลากรในการดำเนินงานการแก้ปัญหาความด้อยโอกาสทางการศึกษานั้น ก็จะต้องขึ้นอยู่กับงบประมาณของหน่วยงานที่ได้รับด้วยว่าจะมีเพียงพอที่จะสนับสนุนในเรื่องของอุปกรณ์วัสดุต่าง ๆ ที่จะอำนวยความสะดวกให้กับเจ้าหน้าที่ในการปฏิบัติงานหรือไม่ ซึ่งจากการสัมภาษณ์

¹ กองการศึกษาพิเศษ, "เด็กด้อยโอกาสทางการศึกษา," เอกสารของกรมสามัญศึกษา พ.ศ. 2527, (อัครสำเนา)

² สัมภาษณ์ ประวิทย์ หาญณรงค์, ผู้อำนวยการกองสงเคราะห์เด็กและบุคคลวัยรุ่น, 21 พฤศจิกายน 2531.

นายประวิทย์ หาญรงค์ ให้ความเห็นว่า ทางหน่วยงานคือกองสงเคราะห์เด็กและบุคคลวัยรุ่น ได้รับงบประมาณน้อยมาก ในเรื่องของทางด้านการศึกษา เพราะทางสำนักงบประมาณถือว่า กองสงเคราะห์เด็กและบุคคลวัยรุ่น ไม่เป็นสถานศึกษาขงประมาณทางการศึกษาก็ได้โดยทางอ้อม เช่น การจัดกิจกรรมในเรื่องการฝึกอบรม ส่งเสริมความสามารถของเด็ก เป็นต้น เห็นด้วยน้อยในเรื่องการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย เพราะตามระบบราชการนั้น การกำหนดนโยบายส่วนใหญ่ผู้ร่วมกำหนดนโยบายก็จะเป็นผู้บริหารระดับสูง ซึ่งจะร่วมกันให้แนวทางและกรอบสำหรับการตัดสินใจของผู้ใต้บังคับบัญชา¹ เห็นด้วยน้อยในเรื่องของหน่วยงานมีการสำรวจสภาพปัญหา และความต้องการทางการศึกษาในเรื่องนี้ จากการสัมภาษณ์ผู้อำนวยการกองสงเคราะห์เด็กและบุคคลวัยรุ่น ให้ความเห็นว่า หน่วยงานคือกองสงเคราะห์เด็กและบุคคลวัยรุ่นไม่ได้ส่งเจ้าหน้าที่ หรือบุคลากรออกไปสำรวจสภาพปัญหาและความต้องการทางการศึกษานอกหน่วยงาน เพราะหน่วยงานคือกองสงเคราะห์เด็กและบุคคลวัยรุ่นเป็นหน่วยงานใหญ่เป็นที่รู้จักกันทั่วไปอยู่แล้วในเรื่องของการให้ความช่วยเหลือสงเคราะห์เด็ก ผู้ที่ต้องการความช่วยเหลือจะมารับการสงเคราะห์เองที่หน่วยงาน มีความเห็นด้วยน้อยในเรื่องของความเหมาะสมของกิจกรรมทางการศึกษาที่หน่วยงานจัดให้ แก่กลุ่มเด็กค้อยโอกาสทางการศึกษา ซึ่งกิจกรรมทางการศึกษานั้น กองสงเคราะห์เด็กและบุคคลวัยรุ่นก็จัดในรูปแบบของการสอนระบบไม่เป็นชั้นเรียน เพราะสถานแรกรับเด็กเป็นสถานที่รับเด็กไว้เป็นการชั่วคราวไม่เกิน 1 ปี จึงไม่แน่ใจว่าจะจัดการศึกษาสามัญโดยตรง แต่เน้นทางด้านการฝึกอบรมระยะสั้น ๆ ให้เด็กมีความรู้ติดตัว เป็นการสอนทางเกษตรกรรม การตัดเย็บ แต่ถ้ามืดเด็กเข้าไปอยู่ในสถานสงเคราะห์แล้ว ภายในสถานสงเคราะห์จะมีการจัดการเรียนการสอน โดยใช้หลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ ในระดับ ป. 1 - ป. 6 โดยให้ออกไปสอบเทียบข้างนอก ถ้าในระดับมัธยมก็ให้เด็กไปเรียนต่อข้างนอกได้ เช่น เข้าเรียนในโรงเรียนสังกัดกรมการศึกษานอกโรงเรียนมีความเห็นด้วยน้อยในเรื่องการบริหารของหน่วยงาน ซึ่งกระบวนการบริหารทางระบบราชการก็จะเริ่มจากการกำหนดนโยบายโดยหน่วยใดหน่วยหนึ่ง หรือร่วมกันกำหนดแล้วมอบหมายให้หน่วยปฏิบัติการทำแผน หรือนโยบายนั้นไปปฏิบัติ เพื่อให้บรรลุเป้า

¹โจเซฟ แอล แมสซี, หลักการบริหาร, หน้า 86.

หมายที่วางไว้¹ ซึ่งเรื่องนี้ในระบบราชการ เช่น กองสงเคราะห์เด็กและบุคคลวัยรุ่นนั้น เป็นหน่วยงานใหญ่มีระบบบริหารงานที่กว้างขวาง ฉะนั้น การบริหารงานในหน่วยงานใหญ่ขนาดนี้จะต้องและมีประสิทธิภาพไปในทุกจุดนั้นเป็นไปได้ยาก เพราะทั้งระบบบริหารที่หลากหลาย และจำนวนเจ้าหน้าที่ผู้ดำเนินงานก็มีจำนวนมากด้วย มีความเห็นด้วยน้อยในเรื่องของความสม่ำเสมอ ในการติดตามผลการดำเนินงานกิจกรรมต่าง ๆ ของหน่วยงาน จากการสัมภาษณ์ผู้อำนวยการ กองการสงเคราะห์เด็กและบุคคลวัยรุ่น กล่าวว่า ในเรื่องการติดตามผลและประเมินผลในการดำเนินงาน การแก้ปัญหาความคืบหน้าโอกาสทางการศึกษานั้น ในเขตกรุงเทพมหานคร ไม่มีหน่วยงานในการติดตามผลและประเมินผลในงานที่ปฏิบัติ มีความเห็นด้วยน้อย ในเรื่องของการประสบผลสำเร็จในการจัดกิจกรรมทางการศึกษา สำหรับเด็กคืบหน้าโอกาสทางการศึกษา ในเรื่องนี้สืบเนื่องมาจากงบประมาณที่หน่วยงานได้รับนั้น มีจำนวนน้อยดังกล่าวแล้ว จากคำให้สัมภาษณ์ของ ผู้อำนวยการกองสงเคราะห์เด็กและบุคคลวัยรุ่นว่าหน่วยงานได้รับงบประมาณไม่มากนัก ในด้านการจัดกิจกรรมทางการศึกษา และเนื่องจากเด็กเร่ร่อนจรจัดนั้น นับวันจะเพิ่มจำนวนมากขึ้น เป็นปัญหามากขึ้น กิจกรรมทางการศึกษาที่จัดให้แก่เด็กเร่ร่อนจรจัด จึงยังไม่เพียงพอ และผลการศึกษาของสุนันทา เสี่ยงไทยและคณะ² ยังพบว่าเด็กเหล่านี้มีการศึกษาเพียงระดับประถมศึกษาปีที่ 1-4 ถึงร้อยละ 64.6 และเด็กเหล่านี้ชอบเร่ร่อนและคอยหลบหนีเจ้าหน้าที่ของรัฐที่จะมาจับ เพื่อเข้ารับการสงเคราะห์และช่วยเหลือ จึงทำให้กองการสงเคราะห์เด็กและบุคคลวัยรุ่นไม่ประสบผลสำเร็จในการจัดกิจกรรมทางการศึกษาให้แก่เด็กเร่ร่อนจรจัดนัก

¹บทความทางวิชาการ การบริหารรัฐกิจ ที่ระลึกครบ 30 ปี คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (กรุงเทพมหานคร: คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2530), หน้า 314

²สุนันทา เสี่ยงไทย และคณะ, "เด็กและเยาวชนเร่ร่อนจรจัด : สภาพปัญหา สาเหตุและแนวทางแก้ไข," (มูลนิธิเพื่อการพัฒนาเด็กและสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2531) หน้า 28.

2.3 สำหรับความคิดเห็นของหัวหน้าหน่วยงานและผู้รับผิดชอบโครงการของหน่วยงานเอกชนเกี่ยวกับบทบาทในการแก้ปัญหาความค้ำอภัยโอกาสทางการศึกษาสรุปผลจากการสัมภาษณ์มีดังนี้

จากผลการวิจัยพบว่าในเรื่องของการวางแผนและกำหนดโครงการหน่วยงานเอกชนส่วนใหญ่ได้มีการสำรวจเพื่อหาข้อมูลก่อนจะดำเนินการ และมีการนำข้อมูลที่ได้มาวางแผนและกำหนดโครงการช่วยเหลือเด็กแต่ละกลุ่มตามวัตถุประสงค์ของแต่ละหน่วยงาน ยกเว้นศูนย์ส่งเสริมการพัฒนาบุคคลเพียงหน่วยงานเดียวเท่านั้นที่ไม่ได้มีการวางแผนและกำหนดโครงการล่วงหน้า เพราะเนื่องจากมีชาวชุมชนแออัดมาขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานเอง ทางหน่วยงานจึงไม่มีการวางแผนดำเนินการช่วยเหลือมาแต่ต้น แต่ดำเนินการในรูปแบบของโรงเรียนในชุมชนแออัด 20 ชุมชน ในเรื่องบุคลากรพบว่าหน่วยงานเอกชนทุกแห่งใช้วิธีการรับบุคลากรเข้าทำงานโดยวิธีการสัมภาษณ์และให้ทดลองฝึกปฏิบัติงานก่อน เพื่อจะได้พิจารณาว่าบุคลากรมีความสามารถในเรื่องใดโดยเฉพาะทุกหน่วยงานจะเน้นทางด้านจิตวิทยา คือ การเข้าใจปัญหาของเด็ก เข้ากับครอบครัวเด็กได้ และมีความเสียสละ ผู้วิจัยมีความเห็นว่า การที่หน่วยงานของเอกชนมีวิธีการคัดเลือกบุคลากรโดยใช้วิธีดังกล่าวนี้ย่อมจะได้อุคลากรที่มีความรู้ความสามารถเหมาะสมกับงานและให้การช่วยเหลือเด็กค้ำอภัยโอกาสทางการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะแตกต่างกับการคัดเลือกบุคลากรเข้าทำงานของฝ่ายรัฐที่มีการสอบคัดเลือก ผู้ที่ท่าคะแนนได้สูงก็จะได้รับการคัดเลือกเข้าทำงานโดยที่อาจจะไม่มีประสบการณ์หรือความเข้าใจปัญหาของเด็กค้ำอภัยโอกาสทางการศึกษามาก่อนเลยก็ได้ และส่วนใหญ่เกือบทุกหน่วยงานส่งเสริมสนับสนุนในการให้การอบรมแก่บุคลากร ซึ่งเป็นการพัฒนาบุคลากรให้มีความสามารถในหน้าที่การงานยิ่งขึ้น และทำให้ผู้ปฏิบัติงานมีกำลังใจ มีทัศนคติที่ดีต่อภาระหน้าที่และความรับผิดชอบในการทำงานยิ่งขึ้น¹ การที่หน่วยงานของเอกชนกำหนดคุณสมบัติของบุคลากรในการทำงานและได้ให้การอบรมแก่บุคลากรที่ทำงานนั้นนับว่าเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานของบุคลากร สำหรับงบประมาณนั้น หน่วยงานเอกชนส่วนใหญ่ได้รับเงินอุดหนุนจากการบริจาคจากองค์กร มูลนิธิทั้งในประเทศและนอกประเทศเป็นส่วนใหญ่ ด้านการประสานงานก็มีการประสานงานทั้งระหว่างหน่วยงานของรัฐ และเอกชน

¹สิริ เทศประสิทธิ์, "บทบาทของนักบริหารการศึกษา," (กรุงเทพมหานคร: วัฒนาพานิช, 2519), หน้า 37.

การประชาสัมพันธ์มีอย่างต่อเนื่องโดยทางสื่อมวลชนและจากหน่วยงานเอง การติดตามผลและประเมินผลทุกหน่วยงานมีการประเมินผลเป็นประจำทุกปี เพื่อที่จะนำผลที่ได้มาแก้ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานต่อไป สำหรับรูปแบบของการศึกษามีทั้งในรูปแบบห้องสมุดและการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ตามวัตถุประสงค์ของหน่วยงานนั้น ๆ ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าหน่วยงานเอกชนได้มีการวางแผนงานเพื่อให้ความช่วยเหลือแก่เด็กค้อยโอกาสทางการศึกษาเป็นอย่างดี ผู้วิจัยมีความเห็นว่าการที่หน่วยงานเอกชนได้มีส่วนร่วมในการช่วยเหลือด้านต่าง ๆ แก่เด็กค้อยโอกาสทางการศึกษาเหล่านี้ทำให้เด็กมีโอกาสด้านการศึกษาเพิ่มขึ้น ดังเช่น จากผลการดำเนินงานพัฒนาเด็กและเยาวชนในระยะแผนพัฒนาเด็กและเยาวชน ฉบับที่ 5 พ.ศ. 2525 - 2529¹ ระบุไว้ว่า "ธุรกิจเอกชนบางส่วนได้ เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาเด็กและเยาวชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการจัดการศึกษา และทินกร กฤษเจริญ² ได้ให้ความเห็นว่า องค์กรเอกชน หน่วยงานที่ทำงานด้านเด็ก มีการดำเนินงานในหลายรูปแบบ เช่นการส่งเสริมพัฒนาเด็กทั่ว ๆ ไปแบบผสมผสาน และองค์กรหน่วยงานที่มุ่งเน้นแก้ปัญหาและส่งเสริมเด็กในแต่ละด้าน และเข้าถึงกลุ่มคนในระดับเจาะลึกมากกว่าหน่วยงานของรัฐก็จะเป็นอีกส่วนหนึ่งที่จะส่งเสริมสิทธิเด็กได้ตามแต่ละด้านที่องค์กรหรือหน่วยงานนั้นดำเนินอยู่ ซึ่งองค์กรหรือหน่วยงานของเอกชนก็จะสามารถที่จะดำเนินงานด้านการประชาสัมพันธ์ การให้การศึกษาแก่ประชาชนในเรื่องสิทธิเด็ก ทั้งนี้เนื่องจากลำพังหน่วยงานของรัฐนั้นไม่สามารถที่จะช่วยเหลือเด็กค้อยโอกาสทางการศึกษาเหล่านี้ได้อย่างทั่วถึง เพราะเนื่องมาจากสาเหตุหลายประการ เช่น การที่เด็กไม่มีสำเนาทะเบียนบ้านหรือไม่มีใบเกิดดังผลจากการสัมภาษณ์ผู้อำนวยการกองการศึกษาพิเศษ กรมสามัญศึกษา³ ที่ว่า "ทางโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ที่รับเด็กในชุมชนแออัด เด็กที่เข้ารับการศึกษาจะต้องมีสำเนาทะเบียนบ้าน และใบเกิดจึงจะเข้าเรียนได้"

¹ แผนพัฒนาเด็กและเยาวชน ในระยะแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 พ.ศ. 2525 - 2529, หน้า

² ทินกร กฤษเจริญ, "เด็ก: สิทธิ ปริญญา ถึงอนุสัญญา," สานสัมพันธ์ 3 (ตุลาคม - ธันวาคม 2531): 31.

³ สัมภาษณ์ กมล คิษฐกมล, กองการศึกษาพิเศษ กรมสามัญศึกษา, 3 พฤศจิกายน 2531.

สำหรับหน่วยงานเอกชนที่ให้ความช่วยเหลือ ด้านการศึกษาแก่เด็กด้อยโอกาสทางการศึกษา จากการสัมภาษณ์แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ เด็กในชุมชนแออัด เด็กลูกกรรมกรก่อสร้าง และเด็กเร่ร่อนจรจัดนั้น หน่วยงานเอกชนที่ให้ความช่วยเหลือเด็กในชุมชนแออัดในเรื่องการให้ความช่วยเหลือทางการศึกษานั้น ได้แก่มูลนิธิดวงประทีป ศูนย์ส่งเสริมการพัฒนาบุคคล มูลนิธิเด็ก และมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทยส่วนใหญ่การให้การศึกษานั้นจะอยู่ในรูปแบบของการศึกษาแบบไม่เป็นทางการโดยจัดในรูปแบบของการเตรียมความพร้อมสำหรับเด็กอายุ 3-7 ปี และเด็กอายุ 7-15 ปี หรืออาจจะมากกว่านี้ที่ไม่ได้รับการศึกษาภาคบังคับจากโรงเรียนในระบบและส่งเสริมด้านอาชีพและให้ความรู้สามัญควบคู่กันไป ส่วนเด็กก่อนวัยเรียนนั้นนอกจากจะเป็นการเตรียมความพร้อมแล้วยังเป็นการช่วยเหลือดูแลเด็กแทนผู้ปกครองที่ต้องออกไปทำงานนอกบ้าน ซึ่งในเรื่องนี้ นภัท ศิริสัมพันธ์¹ ได้กล่าวถึงในเรื่องนี้ว่า "ทัศนคติที่คนงานมีต่อเด็กนั้นโดยทั่วไปพบว่า คนงานผู้มีลูก ๆ ที่โตพอจะเข้าโรงเรียนได้ปล่อยให้ลูก ๆ อยู่กับคนแก่ หรือญาติ ๆ" นอกจากนี้แล้วหน่วยงานของเอกชนบางหน่วยงานก็ยังให้บริการทางการศึกษาในรูปแบบของห้องสมุดด้วย สำหรับการให้การศึกษารูปแบบของการศึกษาในระบบโรงเรียนนั้นมีโรงเรียนดวงประทีป ซึ่งอยู่ในการดูแลของมูลนิธิดวงประทีปและศูนย์ส่งเสริมการพัฒนาบุคคลนั้นได้ให้การศึกษารูปแบบของระบบโรงเรียนในชุมชนแออัดถึง 20 ชุมชน โดยได้รับทุนช่วยเหลือเด็กยากจนจากต่างประเทศ และทุนการศึกษาจากมูลนิธิสังเคราะห์เด็กยากจน จากการศึกษาจากเอกสารนั้นพบว่า เด็กในชุมชนแออัดนั้นเป็นเด็กยากจนที่กระจุกกระจายอยู่ในเมืองหลวง ปัจจุบันมีจำนวนสลัมอยู่มากถึง 1,020 แห่ง รวมประชากรทั้งสิ้น 1,300,000 คน ที่เป็นเด็กตั้งแต่อายุ 15 ปี ลงมา มีอยู่เป็นจำนวนมากถึง 500,000 คน² ซึ่งนับว่าเป็นตัวเลขที่ค่อนข้างสูง ผู้วิจัยจึงมีความเห็นว่าการที่มีหน่วยงานเอกชนต่าง ๆ ที่ให้การศึกษารูปแบบไม่เป็นทางการและเน้นถึงการจัดการศึกษาแบบเตรียมความพร้อม และให้ความรู้ด้านอาชีพ และความรู้สามัญแก่เด็กโตควบคู่กันไปในนัยค่อนข้างเหมาะสม ถึงแม้ว่าจะมีการให้การศึกษารูปแบบของโรงเรียนในระบบอยู่บ้างของสองหน่วยงานดังกล่าวมาแล้วนั้นการให้การศึกษารูปแบบโรงเรียนย่อมไม่ทั่วถึง ทั้งนี้เนื่องมาจากการที่จำนวนแหล่งชุมชนแออัดมีเป็นจำนวนมากในกรุงเทพมหานคร ซึ่งจากผล

¹นภัท ศิริสัมพันธ์, "บทหนึ่งของสวัสดิการสำหรับกรรมกรก่อสร้าง" (สถาบันวิจัยสังคมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย) หน้า 13.

²วัลลภ ตั้งคณาภิรักษ์, "ผลการประมาณการของโครงการศูนย์เด็กก่อสร้าง," สานสัมพันธ์ 1 (พฤศจิกายน - ธันวาคม 2529). 11.

งานการศึกษาวิจัยของ ประเสริฐ แยมกลิ่นพุ่ม¹ ได้ศึกษาถึงความต้องการเกี่ยวกับปัญหาเยาวชนของสลัม 4 แห่งในกรุงเทพมหานคร สรุปผลการวิจัยครั้งนี้พบว่า ปัจจัยสำคัญที่ทำให้เด็กในชุมชนแออัดได้รับการศึกษาค่านั้น เนื่องจากภาวะเศรษฐกิจคือรายได้ของครอบครัว ส่วนใหญ่จะเป็นพวกแรงงานไม่มีฝีมือ มีรายได้เฉลี่ยของครอบครัวรายละ 1,651 บาทต่อเดือน ซึ่งจะเห็นว่าเป็นรายได้ที่ต่ำมาก และในเรื่องของทัศนคติของพ่อแม่เกี่ยวกับแผนการศึกษาของลูกนั้นพบว่า มีน้อยมากที่ต้องการให้บุตรหลานของตน เรียนต่อในระดับสูงขึ้นไป ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ วันทนา อนิจกุล² จากผลการวิจัยพบว่า ผู้ปกครองของเด็กในชุมชนแออัด ส่วนใหญ่มีการศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษา และพบว่าที่ไม่ได้รับการศึกษานั้นมีสาเหตุมาจากปัญหาด้านเศรษฐกิจ และผู้ปกครองเองก็ไม่กระตือรือร้นที่จะส่งบุตรหลานของตนไปเรียนในภาคบังคับ ผู้วิจัยมีความเห็นว่าการให้การศึกษาของหน่วยงานเอกชนในรูปแบบต่าง ๆ กันนั้นเป็นการเหมาะสมอย่างยิ่ง ทั้งนี้อย่างน้อยเด็กในชุมชนแออัดก็ยังพอมีโอกาสในการได้รับการศึกษาถึงแม้จะยากจนไม่สามารถเข้าเรียนในระบบโรงเรียนได้ ในกรณีที่เด็กเหล่านั้นโดยเฉพาในระดับเด็กโตคือในวัยที่สมควรจะเรียนในการศึกษาระดับมัธยมแล้วแต่ไม่ได้เรียนสืบเนื่องมาจากปัญหามากมายต่าง ๆ ก็ตาม เด็กเหล่านั้นก็ยังได้รับการฝึกอาชีพหรือได้มีห้องสมุดซึ่งเป็นแหล่งค้นคว้า นับว่าเป็นการให้ความช่วยเหลือแม้ว่าจะไม่ทั่วถึงก็ย่อมดีกว่าที่ไม่มีหน่วยงานใดดูแลและให้ความช่วยเหลือเลย

สำหรับเด็กลูกกรรมกรก่อสร้างนั้น หน่วยงานเอกชนที่ให้ความช่วยเหลือด้านการศึกษา ได้แก่ สภาพัฒนาประชากรและชุมชน หรือ "ศูนย์พัฒนาเด็กมีชัย" ได้จัดการศึกษาในรูปแบบของการศึกษานอกระบบโรงเรียน โดยเน้นในด้านการเตรียมความพร้อม ความมีระเบียบ และการ

¹ประเสริฐ แยมกลิ่นพุ่ม, "ครอบครัวในสังคมไทย," (แผนกตำราและคำบรรยาย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2522)

²วันทนา อนิจกุล, "แหล่งเสื่อมโทรมในกรุงเทพมหานคร," (กองสถิติและวิเคราะห์ การศึกษา สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2523), หน้า 21.

อ่านออกเขียนได้ เช่นเดียวกับมูลนิธิสร้างสรรค์เด็ก (บ้านอุปถัมภ์เด็ก) ที่ได้ให้การศึกษาระบบเดียวกัน และยังจัดการศึกษาให้กับเด็กในระดับวัยเรียนการศึกษามากับที่ที่ไม่สามารถเข้าเรียนในโรงเรียนในระบบได้คือเด็กในวัยตั้งแต่ 7 - 15 ปีขึ้นไป โดยเน้นในเรื่องของการอ่านออกเขียนได้ จากการวิจัยของสถาบันวิจัยสังคมของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยร่วมกับบ้านทานตะวัน มูลนิธิเด็ก ในปี 2523 พบว่าในเขตเมืองคือกรุงเทพมหานคร มีเด็กถูกกรรมกรก่อสร้างอยู่ถึง 12,480 คน ต่อมาในปี 2529 พบว่ามีเด็กถูกกรรมกรก่อสร้างเป็นจำนวนถึง 30,000 คน¹ การที่เด็กถูกกรรมกรก่อสร้างเพิ่มขึ้นในจำนวนมากนี้ จากข้อมูลการสำรวจสำมะโนประชากรในปี 2526 พบว่าอาชีพเกษตรลดลงจากร้อยละ 82.4 เหลือเพียงร้อยละ 72.5 สถิติที่ลดลงนี้ได้ไปเพิ่มอยู่ที่อาชีพกรรมกรก่อสร้างถึง 3 เท่าตัว คือเดิมมีเพียง 68,641 คน เพิ่มเป็น 373,100 คน² จึงเป็นกรณีชี้ให้เห็นว่าเด็กถูกกรรมกรก่อสร้างต้องเพิ่มจำนวนขึ้นเรื่อย ๆ จะเป็นกลุ่มเด็กที่ด้อยโอกาสทางการศึกษาและเป็นปัญหาต่อ เศรษฐกิจและสังคม จึงมีผู้ให้ความสนใจในปัญหาดังกล่าวนี้และเริ่มมีการณรงค์กับปัญหาความด้อยโอกาสทางการศึกษาของเด็กกลุ่มนี้ โดยมีหน่วยงานเอกชนดังที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น และเป็นการให้การศึกษาแบบเปิดเป็นศูนย์สอนหนังสือและดูแลเด็กในแหล่งก่อสร้างในตอนกลางวัน ผู้วิจัยมีความเห็นว่าการให้ความช่วยเหลือแก่เด็กถูกกรรมกรก่อสร้างเหล่านี้ยังมีอยู่น้อยมากไม่เพียงพอกับจำนวนเด็กที่นับวันจะเพิ่มมากขึ้นแต่หน่วยงานที่ให้ความช่วยเหลือแก่เด็กกลุ่มนี้มีจำนวนเท่าเดิมและให้ความช่วยเหลือได้ในวงแคบ ภาครัฐจึงควรจะได้เห็นความสำคัญและให้ความช่วยเหลือแก่เด็กถูกกรรมกรก่อสร้างในรูปแบบที่เข้มข้นมากขึ้น โดยเฉพาะภาครัฐควรร่วมมือกันทำงานในด้านการให้ความช่วยเหลือแก่เด็กถูกกรรมกรก่อสร้างมากยิ่งขึ้น ซึ่งในเรื่องนี้สอดคล้องกับคำให้สัมภาษณ์

¹ วัลลภ ตั้งคณาภิรักษ์, "เด็กและเยาวชนไทย ภาพฉายสู่ออนาคต," เอกสารวิชาการ ฉบับที่ 2 คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2528 : 183.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 10.

ของ คุณหญิงอัมพร มีสุข¹ รองประธานมูลนิธิเด็กได้กล่าวว่า "อยากวิงวอนผู้เกี่ยวข้อง ให้ช่วยกันผลักดันให้เกิดโรงเรียนเด็กในศูนย์ก่อสร้าง" และรองอธิบดีกรมการศึกษาออก โรงเรียน² ได้ให้ทัศนะว่า "ทางกระทรวงศึกษาธิการมีความห่วงใยและและวิตกกังกับปัญหา ของเด็กลูกกรรมกรก่อสร้างอยู่ไม่น้อย เรื่องนี้ทางกระทรวงจะจัดงบประมาณแผนการศึกษาขึ้น" จากการศึกษาวิจัยของ นภัท ศิริสัมพันธ์³ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง บทบาทของสวัสดิการ สำหรับกรรมกรก่อสร้าง ในเรื่องทัศนคติของคณงานที่มีต่อเด็กนั้นโดยทั่วไปพบว่า คณงานที่มีลูกๆ ที่โตพอจะเข้าโรงเรียน ได้ปล่อยให้ลูกอยู่บ้านกับญาติถึงร้อยละ 20 พาลูกติดตามมาด้วยในแหล่ง ก่อสร้างร้อยละ 6 เมื่อถามถึงแผนการเรียนในอนาคตของเด็ก มากกว่าร้อยละ 60 ตอบว่า จะส่งลูกกลับไปเรียนบ้านเดิม ซึ่งตามสภาพความเป็นจริงแล้วกรรมกรก่อสร้างจะต้องอพยพ ครอบครัวย้ายไปหาแหล่งงานเนื่องจากความยากจนและสภาพเศรษฐกิจที่ฝืดเคือง เด็กก็จะต้อง ติดตามผู้ปกครองไปเรื่อย ๆ ดังนั้นจึงเป็นสาเหตุที่ทำให้เด็กเหล่านี้อยู่ในภาวะที่ด้อยโอกาสทางการศึกษาโดยภาวะจำยอม จึงกล่าวได้ว่า การให้ความช่วยเหลือแก้ไขความด้อยโอกาสทางการศึกษา แก่เด็กลูกกรรมกรก่อสร้างนั้นยังไม่เพียงพอ ภาครัฐจึงควรจะได้มีบทบาทในการแก้ปัญหา ความด้อยโอกาสทางการศึกษาของเด็กเหล่านี้เพิ่มมากขึ้น

¹"หัวหน้าสังคม," เคลนิวิสต์ (7 กุมภาพันธ์ 2528): 4.

²"ศึกษา - วิทยาการ," มติชน (25 กุมภาพันธ์ 2527): 10.

³นภัท ศิริสัมพันธ์, "บทหนึ่งของสวัสดิการสำหรับกรรมกรก่อสร้าง" (สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย) หน้า 13.

สำหรับการให้ความช่วยเหลือแก้ปัญหาความค้อยโอกาสทางการศึกษาแก่เด็กเร่ร่อน
 จรจัดนั้น หน่วยงานเอกชนที่ให้ความช่วยเหลือทางด้านการศึกษาคือ สภาเยาวชนคาทอลิกแห่ง
 ประเทศไทย โดยการให้ความช่วยเหลือในการให้ที่พักอาศัยชั่วคราว และให้การศึกษแก่เด็ก
 เร่ร่อนจรจัดในรูปแบบของการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยการสอนอ่าน เขียน การทำเลข
 ศิลปะ และการสอนด้านอาชีพ เพื่อให้เด็กสามารถทำมาหาเลี้ยงตนเองได้ เช่นเดียวกับมูลนิธิ
 โกมล คิมทอง ก็ให้การศึกษารูปแบบของการศึกษานอกระบบโรงเรียน โดยเน้นการสอน
 วิชาสามัญควบคู่กับการสอนด้านอาชีพ จากการศึกษาจากเอกสารพบว่าเด็กเร่ร่อนจรจัดเป็นกลุ่ม
 เด็กที่มีครอบครัวที่ปกติ แต่เด็กทนสภาพการดำเนินชีวิตภายในครอบครัวไม่ได้ เด็กจะได้รับความ
 กดดันทางด้านจิตใจ อารมณ์ จากสภาพของพ่อแม่ที่มีปัญหาทะเลาะวิวาทกัน หรือเด็กโดนดูค่า
 เมียนตีโดยไม่มีเหตุผลเพื่อเป็นการระบายอารมณ์ของพ่อแม่ จากสถิติปี 2528 พบว่า ในสถาน
 สงเคราะห์ของกรมประชาสงเคราะห์ มีเด็กเร่ร่อนเข้าไปอยู่ถึง 6,000 กว่าคน นอกจากนี้
 ยังมีที่ตระเวนอยู่ภายนอกอีกมากประมาณได้ไม่ต่ำกว่า 1,000 คน¹ ซึ่งเด็กเหล่านี้จะเร่ร่อน
 ไปแบบค้าพินอนนอน อดมื้อกินมื้อ ยังชีพด้วยการเก็บเศษผลไม้หรือเศษอาหารตามตลาดและ
 ร้านอาหาร หรือรับจ้างเล็ก ๆ น้อย ๆ เพื่อแลกกับอาหาร จากหลักฐานของกรมประชาสง-
 เคราะห์พบว่า มีเด็กกำพร้ามาตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัยและค้นพบในศิลาจารึกว่าได้มีการสงเคราะห์
 เด็กเร่ร่อนตามวัด และมีโรงเรียนแก่เด็กกำพร้า และแต่ละปีรัฐจะให้เงินถึง 10 ซึ่งต่อปี
 สำหรับรับภาระเด็กเร่ร่อน กำพร้า และไร้ที่พึ่ง จากสถิติการสำรวจเด็กเร่ร่อนในเขตกรุงเทพ
 มหานครนั้น กองสงเคราะห์เด็กและบุคคลวัยรุ่น³ รวบรวมสถิติในปี 2521 พบว่ามีพวกเด็กเร่ร่อน

¹วัลลภ ตั้งคณาภิรักษ์, "ผลการประมาณการของโครงการศูนย์เด็กก่อสร้าง,"
สานสัมพันธ์ 1 (พฤศจิกายน - ธันวาคม 2529) : 12.

²โครงการปันรักเพื่อเด็กเร่ร่อน, (อัครสำเนา).

³กองสงเคราะห์เด็กและบุคคลวัยรุ่น, "การสังเกตของเจ้าหน้าที่ฝ่ายคุ้มครอง
 สวัสดิภาพเด็ก ปี พ.ศ. 2523 - 2530". หน้า 44.

ในกรุงเทพมหานครจำนวน 1,403 คน สุนันทา เสียงไทยและคณะ¹ ได้ทำการศึกษาเรื่อง "เด็กและเยาวชนเร่ร่อนจรจัด:สภาพปัญหา" จำนวน 175 คน พบว่าเด็กเหล่านี้มีระดับการศึกษาต่ำเพียงชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - 4 ถึงร้อยละ 64.6 ไม่ชอบเรียนหนังสือ ชอบอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม ๆ และเด็กกลุ่มนี้ต้องคอยหลบหนีเจ้าหน้าที่ที่จะต้องคอยจับกุมเพื่อนำเข้าสถานแรกรับ และส่งต่อไปในสถานสงเคราะห์ ดังนั้นเด็กกลุ่มนี้จึงขาดโอกาสที่จะได้รับการศึกษาไปโดยปริยาย ผู้วิจัยมีความเห็นว่าการที่หน่วยงานเอกชนได้จัดการศึกษาและกิจกรรมให้แก่เด็กเหล่านี้โดยการเน้นทางด้านอาชีพ ส่วนด้านวิชาสามัญนั้นก็ให้เพียงการอ่านออกเขียนได้นั้นเป็นการเหมาะสม ทั้งนี้เนื่องจากเด็กเร่ร่อนจรจัดส่วนใหญ่จะได้รับสภาพความกดดันทางจิตใจอยู่แล้ว การที่จะจัดการศึกษาโดยการบังคับให้เรียนนั้นในระบบโรงเรียนนั้นเป็นไปได้ยาก ดังนั้นการที่ให้เด็กกลุ่มนี้ได้เลือกเรียนอาชีพที่ตนถนัดย่อมเป็นการเหมาะสมในการให้ความช่วยเหลือแก้ปัญหาความค้อยโอกาสทางการศึกษา อย่างน้อยเมื่อเขากลับไปอยู่ในครอบครัวหรือเลิกจากการเป็นเด็กเร่ร่อนแล้ว เด็กเหล่านี้ก็จะได้ใช้ความรู้ที่ได้รับทางด้านการศึกษาไปประกอบอาชีพเพื่อเลี้ยงตนเองต่อไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹สุนันทา เสียงไทยและคณะ, "เด็กและเยาวชนเร่ร่อนจรจัด : สภาพปัญหา สาเหตุและแนวทางแก้ไข," (มูลนิธิเพื่อการพัฒนาเด็กและสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2531)
หน้า 28

2.4 สำหรับความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่หน่วยงานเอกชนเกี่ยวกับ บทบาทในการดำเนินงานการแก้ปัญหาความค้ำยโอกาสทางการศึกษาของเด็กในชุมชนแออัด จากแบบสอบถาม ผลการวิจัยพบว่าเจ้าหน้าที่เห็นด้วยมากในเรื่องของโครงการที่รับผิดชอบสามารถแก้ปัญหาความค้ำยโอกาสทางการศึกษาได้ทราบจุดมุ่งหมายในการแก้ปัญหาความค้ำยโอกาสทางการศึกษาของหน่วยงาน บุคลากรในหน่วยงานมีความพร้อมในการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมของหน่วยงาน บุคลากรมีเวลาอย่างเพียงพอในการปฏิบัติหน้าที่ ในเรื่องนี้ผู้วิจัยเห็นว่าระบบการทำงานของเอกชนนั้น อยู่ในวงแคบทำงานในพื้นที่ไม่มากนัก บุคลากรมีจำนวนน้อย ฉะนั้นในการกำหนดโครงการ จุดมุ่งหมายในการปฏิบัติงานจึงไม่ซับซ้อนและหลากหลายเท่ากับระบบการปฏิบัติงาน ของราชการ ฉะนั้นในเรื่องนี้จึงสอดคล้องกับความเห็นของเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานเอกชนที่เห็นด้วยมากในเรื่องของการมีเวลาเพียงพอ ในการปฏิบัติงานในหน้าที่เป็นอย่างดี จากการสัมภาษณ์หัวหน้าหน่วยงานมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทยที่ให้ความช่วยเหลือในชุมชนแออัด ให้ความเห็นว่า การคัดเลือกบุคลากรเข้าทำงานจะต้องมีคุณสมบัติคือ ต้องมีความเสียสละ เข้าใจปัญหาของเด็กและมีเวลาอย่างเพียงพอให้กับเด็ก เพราะเด็กที่มีปัญหาเหล่านี้ต้องการความอบอุ่น ความเข้าใจและที่สำคัญคือการเสียสละเวลาให้แก่เด็กอย่างเต็มที่ มีความเห็นด้วยมากในเรื่องของหน่วยงาน มีการสำรวจสภาพปัญหาและความต้องการทางการศึกษาของเด็ก เพื่อกำหนดโครงการ ซึ่งตรงกับที่ ดร. ประชุม รอดประเสริฐ¹ ให้ความเห็นว่า การวางแผนโครงการจะต้องมีกระบวนการในการศึกษาความเป็นไปได้ในการดำเนินงานของโครงการการจัดเตรียมทรัพยากรต่าง ๆ เพื่อการดำเนินงาน ซึ่งผลการวิจัยจากการสัมภาษณ์ทุกหน่วยงาน ที่ให้ความช่วยเหลือแก้ปัญหาความค้ำยโอกาสทางการศึกษาของเด็กในชุมชนแออัด ก็พบว่าก่อนจะดำเนินงานให้การช่วยเหลือ เด็กในชุมชนแออัดจะมีการสำรวจสภาพปัญหาและความต้องการทางการศึกษาของเด็กทุกหน่วยงาน มีความเห็นด้วยมากในเรื่องของกิจกรรมทางการศึกษาที่หน่วยงานจัดให้แก่เด็กในชุมชนแออัดมีความเหมาะสม จากผลการวิจัย จากการสัมภาษณ์ส่วนใหญ่เกือบทุกหน่วยงาน กิจกรรมทางการศึกษาที่หน่วยงานจัดให้แก่เด็กในชุมชนแออัดคือ การสอนนอกระบบโรงเรียนคือสอนให้เด็กอ่านออกเขียนได้ สอนการทำมาหาเลี้ยงชีพเพื่อดำรงชีวิตให้อยู่รอดในสังคมซึ่งก็เป็นวัตถุประสงค์

¹ประชุม รอดประเสริฐ, การบริหารโครงการ (กรุงเทพมหานคร: เนติกุลการพิมพ์, 2529), หน้า 9.

ของทุกหน่วยงานที่วางไว้ เห็นด้วยมากในเรื่องของหน่วยงานมีการบริหารงานที่ดี การประสานงานของหน่วยงานกับหน่วยงานอื่น ๆ และหน่วยงานประสบผลสำเร็จในการจัดกิจกรรม ทางการศึกษาสำหรับเด็กค้อยโอกาสทางการศึกษา ในเรื่องนี้ สิริ เทศประสิทธิ์¹ ได้กล่าวไว้ว่า การวางแผนงานเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในการบริหารงานทุกชนิด เพราะเหตุดังนี้คือ ทำให้ประหยัดเงิน แรงงานและเวลา ทำให้ปฏิบัติงานสะดวก ช่วยในการอำนวยความสะดวกประสานงาน และทำให้มีการปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นถูกหลักวิชาการและหลักบริหารที่ดี ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของ สุลักษณ์ มีชูทรัพย์² แผนงานที่คั้นนั้น เกี่ยวข้องกับงานที่ดีแน่นอนเป็นแผนที่สามารถนำไปปฏิบัติได้และสอดคล้องกับนโยบายและวัตถุประสงค์ของหน่วยงาน

ความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่หน่วยงานเอกชนเกี่ยวกับบทบาทในการดำเนินงาน การแก้ปัญหาความค้อยโอกาสทางการศึกษาของเด็กลูกกรรมการก่อสร้าง จากแบบสอบถามผลการวิจัยพบว่าเจ้าหน้าที่เห็นด้วยมากในเรื่องการทราบจุดมุ่งหมายในการแก้ปัญหาความค้อยโอกาสทางการศึกษาของหน่วยงาน จากการสัมภาษณ์ วัลลภ ตั้งคณานุรักษ์ หัวหน้าหน่วยงานและผู้รับผิดชอบโครงการ ให้ความเห็นในเรื่องนี้ว่า เจ้าหน้าที่ที่เข้ามาทำงานในหน่วยงาน ก่อนที่จะมีบทบาทในการดำเนินงาน ทางหน่วยงานจะต้องให้ความรู้ ให้ทดลองงานในการทำงานกับเด็กลูกกรรมการก่อสร้าง และเพื่อจะดูว่าเข้าใจในจุดมุ่งหมายและงานที่ทำหรือไม่ ฉะนั้นในเรื่องนี้ก็สอดคล้องกับความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ที่ทำงานด้านการแก้ปัญหาความค้อยโอกาสทางการศึกษา ของเด็กลูกกรรมการก่อสร้าง ที่เห็นด้วยมากในเรื่องของบุคลากรในหน่วยงานมีความพร้อมในการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมของหน่วยงาน มีเวลาเพียงพอในการปฏิบัติหน้าที่มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายเพื่อแก้ปัญหาความค้อยโอกาสทางการศึกษาของลูกกรรมการก่อสร้าง ในเรื่องนี้ผู้วิจัยเห็นว่า การทำงานของเจ้าหน้าที่หน่วยงานเอกชนจะต้องฉับไวทันต่อเหตุการณ์ ซึ่งสอดคล้องกับการให้ความ

¹ สิริ เทศประสิทธิ์, บทบาทของนักบริหารการศึกษา (กรุงเทพมหานคร: วัฒนาพานิช, 2529), หน้า 31.

² สุลักษณ์ มีชูทรัพย์, "พฤติกรรมทางการบริหารของผู้บริหารสถาบันการศึกษาพยาบาลในประเทศไทย," (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2517), หน้า 119.

³ สัมภาษณ์ วัลลภ ตั้งคณานุรักษ์, หัวหน้าหน่วยงานและผู้รับผิดชอบโครงการ, 16 ธันวาคม 2531.

เห็นของนายวัลลภ ตังคณานุรักษ์ ในเรื่องของการเสนอแนวทางการแก้ปัญหา ความค้อยโอกาสทางการศึกษาของเด็กลูกกรรมการก่อสร้างว่า การแก้ปัญหาความค้อยโอกาสทางการศึกษาของเด็กลูกกรรมการก่อสร้างนี้ทางหน่วยงานเอกชนจะทำงานได้ฉับไวและมีความคล่องตัวมากกว่าหน่วยงานของรัฐ ซึ่งมักจะต้องมีระเบียบขั้นตอนในการทำงานที่ซับซ้อน และผู้วิจัยก็เห็นว่าหน่วยงานเอกชนนั้นทำงานในพื้นที่ที่ไม่กว้างนักบุคลากรจึงมีจำนวนน้อย จึงทำให้มีการประสานงานในทุกเรื่องไม่ว่าจะเป็นการรับทราบจุดมุ่งหมายในการปฏิบัติงานหรือการเสียสละเวลาในการทำงาน และส่วนใหญ่หัวหน้าหน่วยงาน จากการสัมภาษณ์ นายวัลลภ ตังคณานุรักษ์ นั้นเห็นว่า หัวหน้าจะต้องทำงานกับลูกน้องได้จะต้องรับฟังความคิดเห็นของผู้ร่วมปฏิบัติงาน มีการให้เข้าร่วมกำหนดนโยบายในการทำงาน เพื่อจะได้เข้าใจร่วมกันทุกคน¹ ทั้งหน่วยงาน เห็นด้วยมากในเรื่องของหน่วยงานมีการสำรวจสภาพปัญหาและความค้อยโอกาสทางการศึกษาของเด็ก เพื่อกำหนดโครงการจากการสัมภาษณ์ นายวัลลภ ตังคณานุรักษ์ กล่าวว่า ทางหน่วยงานก่อนที่จะลงไปช่วยเหลือเด็กค้อยโอกาสทางการศึกษาของลูกกรรมการก่อสร้างนั้น จะลงไปคลุกคลีและสัมผัสกับปัญหาโดยตรงแล้วจึงนำข้อมูลที่ได้มากำหนดโครงการ ซึ่งตรงกับที่ ดร.ประชุม รอดประเสริฐ² กล่าวว่าการทำงานจะต้องมีการวิเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ ที่จะนำไปใช้เพื่อการวางแผนโครงการ ซึ่งจะต้องมีกระบวนการในการศึกษา ความเป็นไปได้ในการดำเนินงานของโครงการ เห็นด้วยมากในเรื่องของกิจกรรมทางการศึกษาที่หน่วยงานจัดให้แก่เด็กลูกกรรมการก่อสร้างมีความเหมาะสม จากการวิจัยพบว่า กิจกรรมทางการศึกษาที่หน่วยงานจัดให้แก่เด็กค้อยโอกาสทางการศึกษานั้น จะมุ่งการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับชุมชน และจะต้องให้ชุมชนมีส่วนร่วมมีการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน จัดกลุ่มเด็กเล็กเด็กโต กลุ่มฝึกอาชีพ และเน้นในการฝึกให้อ่านออกเขียนได้ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่เด็กทุกคนจะต้องอ่านออกเขียนได้ และเพื่อดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้ ซึ่งสอดคล้อง

¹ โจเซฟ แอล แมสซี, หลักการบริหาร, หน้า 85.

² ประชุม รอดประเสริฐ, การบริหารโครงการ, หน้า 9.

กับแผนพัฒนาเด็กและเยาวชน ในระยะแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 พ.ศ. 2530 - 2534¹ ที่กล่าวว่าเด็กอายุ 0 - 5 ปี ต้องมีการพัฒนาทุกด้าน ทั้งร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคมและสติปัญญา เด็กอายุ 6 - 14 ปี เป็นเด็กที่ยังมิได้รับการศึกษาภาคบังคับ ให้ครบถ้วน อันเนื่องมาจากการลาออกกลางคันให้ได้มีโอกาสเรียนจนจบชั้นประถมศึกษา เพราะเด็กลูกกรรมกรก่อสร้างนั้น จะต้องติดตามพ่อแม่เร่ร่อนไปตามสถานที่ก่อสร้าง ถูกปล่อยปละละเลย ไม่มีโอกาสได้เรียนหนังสือ เพราะขาดหลักฐานที่จะได้เข้ารับการศึกษาคือ ใบทะเบียนบ้านเพราะไม่มีใบเกิด และใบทะเบียนบ้านในกรุงเทพมหานคร และเด็กเหล่านี้ ยังต้องตกอยู่ในสถานที่แวดล้อมที่เต็มไปด้วยอันตรายจากงานก่อสร้าง เห็นด้วยมากในเรื่องของหน่วยงานมีการบริหารงานที่ดี ซึ่งในเรื่องนี้ผู้วิจัยเห็นว่าหน่วยงานเอกชน มักจะทำงานได้ฉับไวทันต่อเหตุการณ์ เพราะเป็นองค์กรที่มีขนาดเล็ก เครือข่ายของงานไม่กว้างนัก ฉะนั้นการบริหารงานจึงทำได้ทั่วถึง และมีประสิทธิภาพดังเช่นองค์กรเอกชนที่ทำงานด้านแก้ปัญหาคความค้อยโอกาสทางการศึกษา ของเด็กลูกกรรมกรก่อสร้าง เห็นด้วยมากในเรื่องของหน่วยงานมีการติดตามผลการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ จากการสัมภาษณ์หัวหน้าหน่วยงานที่ให้ความช่วยเหลือในความต้องการโอกาสทางการศึกษาของเด็กลูกกรรมกรก่อสร้างนั้นให้ความสำคัญในเรื่องของการติดตามประเมินการทำงานมากไม่ว่าจะเป็นแบบสอบถามหรือการพูดคุยกับผู้ปกครองของเด็กลูกกรรมกรก่อสร้าง และจะประเมินผลกับตัวเจ้าหน้าที่เองด้วยว่า มีการทำงานเป็นอย่างไร ได้ผลแค่ไหน มีปัญหาอุปสรรคในการทำงานอย่างไรบ้าง เพื่อจะได้นำผลการดำเนินการว่าเป็นไปตามมาตรฐานหรือเป้าหมายที่กำหนดมาน้อยเพียงใดทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพของผลงาน² เห็นด้วยมากในเรื่องของหน่วยงานมีการประสานงานกับหน่วยงานอื่น ๆ เป็นไปด้วยดีจากการสัมภาษณ์วัลลภ ตั้งคณานุรักษ์ ให้ความเห็นในเรื่องนี้ว่าทางหน่วยงานมีการประสานงานกับทั้งของรัฐและเอกชน ทั้งในรูปเชิงวิชาการและการให้ความช่วยเหลือ เช่นการจัดประชุมเชิงวิชาการ กับภาครัฐและการร่วมมือกันในการให้ความช่วยเหลือเด็กลูกกรรมกรก่อสร้าง มีการติดต่อประสานงานกัน ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับในภาคเอกชนด้วยกัน

¹ "แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนในระยะแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 พ.ศ. 2530 - 2534,"

² ประชุม รอดประเสริฐ, การบริหารโครงการ, หน้า 9.

ความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่หน่วยงานเอกชนเกี่ยวกับบทบาทในการดำเนินงาน การแก้ปัญหาความคืบหน้าโอกาสทางการศึกษาของเด็กเร่ร่อนจรจัด มีความเห็นด้วยมากในเรื่องของโครงการที่รับผิดชอบสามารถแก้ปัญหาความคืบหน้าโอกาสทางการศึกษาของเด็กเร่ร่อนจรจัดได้ดี ทราบจุดมุ่งหมายในการแก้ปัญหาความคืบหน้าโอกาสทางการศึกษาของหน่วยงาน จากการสัมภาษณ์หัวหน้าหน่วยงาน ให้ความเห็นเห็นว่า ก่อนที่จะกำหนดโครงการที่จะแก้ปัญหาความคืบหน้าโอกาสทางการศึกษาของเด็กเร่ร่อนจรจัด นั้น ทางหน่วยงานจะมีการวางแผนและกำหนดโครงการ จะมีการสำรวจเด็กในพื้นที่จริง หรือลงไปดำเนินชีวิตเป็นเด็กเร่ร่อนจรจัด โดยการเลี้ยงชีพเช่นเดียวกับเด็กเร่ร่อนจรจัด จะลงไปเรียนรู้ปัญหาจากประสบการณ์จริง และจึงได้นำปัญหาและสภาพของเด็กเร่ร่อนจรจัดนั้นมากำหนดเป็นโครงการที่จะให้ความช่วยเหลืออย่างไรบ้าง ฉะนั้นบุคลากรทุกคนที่ทำงานด้านนี้จะต้องทราบจุดมุ่งหมายในการแก้ปัญหาความคืบหน้าโอกาสทางการศึกษาเป็นอย่างดี เพราะการทำงานนั้นเป็นการลงไปสัมผัสกับปัญหาของเด็กด้วยตนเอง มีจุดมุ่งหมายในการแก้ปัญหาความคืบหน้าโอกาสทางการศึกษาของเด็กเร่ร่อนจรจัดอย่างไร ซึ่งการวิเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ ที่จะนำไปใช้เพื่อการวางแผนโครงการจะต้องมีกระบวนการในการศึกษาความเป็นไปได้ ในการดำเนินงานของโครงการ¹ เห็นด้วยน้อยในเรื่องของความเพียงพอของจำนวนบุคลากรในหน่วยงานและการได้รับการฝึกอบรมในการดำเนินงานตรงตามกิจกรรมที่รับผิดชอบในเรื่องนี้ สุนันทา เสี่ยงไทย และคณะ² ให้ความเห็นเห็นว่า หน่วยงานของเอกชนที่ให้ความช่วยเหลือเด็กเร่ร่อนจรจัด จำนวน 2 แห่ง มีบุคลากรน้อยกว่าของรัฐมาก เช่น บุคลากรของหน่วยงานมีประมาณ 6 คน ซึ่งนับว่าน้อยมาก เมื่อเทียบกับจำนวนของเด็กเร่ร่อนจรจัดที่นับวันจะเพิ่มจำนวนมากขึ้นทุกวันดังสถิติที่ ศ.อุ๋นตา นพคุณ³ กล่าวไว้ในรายงานการวิจัยเรื่อง ปัญหาสวัสดิการเด็กและการตอบสนองโดยองค์การเอกชนว่า สำหรับในกรุงเทพมหานครมีจำนวนเด็กเร่ร่อนจรจัดที่รวบรวมจาก 2 หน่วยงานคือ ในรายงานประจำปีของกรมประชาสงเคราะห์ และกองกำกับสวัสดิภาพเด็กและเยาวชนชี้ให้เห็นว่าในปี 2525 มีจำนวน 1,196 คน ปี 2516 จำนวน 1,376 คน ปี 2527

¹ประชุม รอดประเสริฐ, การบริหารโครงการ, หน้า 9.

²สุนันทา เสี่ยงไทย และคณะ, "เด็กและเยาวชนเร่ร่อนจรจัด," หน้า 127.

³อุ๋นตา นพคุณ, "ปัญหาสวัสดิการและการตอบสนองโดยองค์การเอกชน," (รายงานการวิจัย สมาคมสวัสดิการเด็กในประเทศไทย, 2532), หน้า 60.

จำนวน 823 คน และปี 2528 มีจำนวน 1,080 คน ในปี 2510 มีจำนวน 7,171 คน ซึ่งแสดงให้เห็นอัตราการเพิ่มของเด็กเร่ร่อนจรจัด เมื่อเทียบกับอัตรากำลังของเจ้าหน้าที่หน่วยงานเอกชนแล้วไม่มีความสมดุลกัน ฉะนั้นแค่ให้บุคลากรมีจำนวนเพียงพอแล้ว ส่วนจะหาเวลาที่จะไปรับการฝึกอบรมนั้นคงจะยาก เห็นด้วยมากในเรื่องการมีสิ่งอำนวยความสะดวก ในการปฏิบัติงานในหน้าที่เป็นอย่างดี และบุคลากรมีเวลาอย่างเพียงพอในการปฏิบัติงาน ในเรื่องนี้ ผู้วิจัยเห็นว่าการมีสิ่งอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่นั้น เป็นสิ่งสำคัญ เพราะจะทำให้เกิดขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน จึงทำให้ผลการปฏิบัติงานออกมามีประสิทธิภาพ และยังทำให้บุคลากรทุ่มเทเวลาในการทำงานได้อย่างจริงจัง จากการสัมภาษณ์หัวหน้าหน่วยงาน ที่ให้ความช่วยเหลือเด็กเร่ร่อนจรจัดนั้น ก็ให้ความเห็นว่าทางหน่วยงานก็พยายามจัดท้าวสุด อุปรณ์ให้เจ้าหน้าที่อย่างเต็มที่ เมื่อมีเวลาว่างก็พบบุคลากรไปพักผ่อนบ้างตามโอกาสอันสมควร เพื่อขวัญและกำลังใจในการทำงาน เพราะการลงไปทำงานกับเด็กเร่ร่อนจรจัดนั้น เป็นงานที่เสี่ยงกับความพลอดคนัยไม่ว่าจะเป็นการถูกนักเลงตามพื้นที่คอยหาเรื่อง โคนขโมยจากกลุ่มเด็กเร่ร่อนจรจัด หรือความไม่เข้าใจของหัวหน้าชุมชนในพื้นที่ว่าหน่วยงานนี้ เข้าไปทำอะไร มีจุดมุ่งหมายอย่างไร ที่เข้ามาทำงาน และเห็นด้วยมากในเรื่องของหน่วยงาน มีการติดตามผลการดำเนินงาน กิจกรรมต่าง ๆ ของหน่วยงานอย่างสม่ำเสมอ จากการสัมภาษณ์หัวหน้าหน่วยงาน ที่ให้ความช่วยเหลือแก้ปัญหาความค้ำอียดโอกาสทางการศึกษาแก่เด็กเร่ร่อนจรจัดนั้น พบว่า ทางหน่วยงานจะมีการติดตามผลการดำเนินงานทุกวัน คือบุคลากรที่ออกไปปฏิบัติงาน เมื่อกลับมาจะต้องมีการสรุปผลการทำงานทุกวันและทุกเดือน เพราะการทำงานกับเด็กเร่ร่อนจรจัดนั้น จะต้องคอยสังเกตพฤติกรรมของเด็กอยู่ตลอดเวลา เพราะเด็กเร่ร่อนจรจัดจะมีพฤติกรรมที่เรียกว่า พฤติกรรมแฝงกับพฤติกรรมจริง ฉะนั้นจึงต้องมีการติดตามผลกันอยู่ตลอดเวลา เพื่อประสิทธิภาพ

ในการทำงาน

จากการเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่หน่วยงานรัฐบาล และเอกชนที่ปฏิบัติงานในด้านการให้ความช่วยเหลือเด็กในชุมชนแออัดเกือบทั้งหมดทุกเรื่องมีความเห็นไม่แตกต่างกันมีเพียงเรื่องเดียวคือ ความเพียงพอของจำนวนบุคลากรในการดำเนินงานตามโครงการ ซึ่งผลจากการเปรียบเทียบเจ้าหน้าที่หน่วยงานของรัฐเห็นด้วยอย่างมากในเรื่องความเพียงพอของจำนวนบุคลากร แต่เจ้าหน้าที่หน่วยงานของเอกชนมีความเห็นด้วยปานกลางในเรื่องความเพียงพอของจำนวนบุคลากร ซึ่งก็เป็นเรื่องปกติที่จำนวนบุคลากรของรัฐจะต้องมากกว่าบุคลากรของหน่วยงานเอกชนอยู่แล้ว เพราะโดยปกติบุคลากรของหน่วยงานรัฐบาลก็จะไม่ได้ทำหน้าที่เพียงอย่างเดียว มักจะทำหน้าที่อื่นควบคู่ไปกับการให้การสงเคราะห์ช่วยเหลือเด็ก จึงจำเป็นที่จะต้องมียุคลากรที่มีจำนวนมาก เพื่อทำหน้าที่หลาย ๆ ด้านไม่เหมือนกับบุคลากรของหน่วยงานเอกชน ซึ่งจำเป็นต้องใช้บุคลากรที่มีความสามารถตรงตามสายงานและเป็นหน้าที่ที่เฉพาะเจาะจง ดังนั้นความเห็นในเรื่องความเพียงพอของจำนวนบุคลากร เมื่อเปรียบเทียบกันแล้วระหว่างหน่วยงานรัฐและเอกชนจึงมีความแตกต่างกันในเรื่องผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ระหว่างหน่วยงานรัฐบาลและเอกชนในเรื่องการดำเนินงานการแก้ปัญหาความด้อยโอกาสทางการศึกษาของเด็กเร่ร่อนจรจัดนั้น ผลของการเปรียบเทียบความคิดเห็น แตกต่างกันในเรื่องของการมีสิ่งอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงาน การมีส่วนร่วม ในการกำหนดนโยบาย ความเหมาะสมของกิจกรรมทางการศึกษาที่หน่วยงานจัดให้แก่เด็กด้อยโอกาสทางการศึกษา การบริหารงานและการติดตามผลการดำเนินงานกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งในเรื่องของการมีสิ่งอำนวยความสะดวก ในการปฏิบัติงานนั้น เจ้าหน้าที่หน่วยงานเอกชนที่ดำเนินงานด้านการให้ความช่วยเหลือเด็กเร่ร่อนจรจัด มีความเห็นด้วยมาก เพราะถ้าเปรียบเทียบกันในเรื่องนี้ระหว่างหน่วยงานรัฐบาล และเอกชนแล้ว ถึงแม้ว่าหน่วยงานของเอกชนจะได้รับเงินทุนในการดำเนินงานที่น้อยกว่า หน่วยงานของรัฐบาลก็ตาม แต่หน่วยงานเอกชนก็ให้ความสำคัญในการที่จะให้ความสะดวกแก่เจ้าหน้าที่ ในเรื่องของวัสดุอุปกรณ์ในการปฏิบัติงาน ดังเช่น จากการสัมภาษณ์ภาคหลวงพิทักษ์ โยธารักษ์ หัวหน้าหน่วยงานและผู้รับผิดชอบโครงการสภาเยาวชนคาทอลิก ที่ให้ความเห็นในเรื่องนี้ว่า สิ่งอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ในการช่วยเหลือสงเคราะห์เด็กด้อยโอกาสนั้น เป็นเรื่องสำคัญ เพราะจะเป็นขวัญและกำลังใจที่สำคัญในการปฏิบัติงาน ซึ่งต่างกับหน่วยงานรัฐบาลที่เจ้าหน้าที่ให้ความเห็นด้วยน้อยในเรื่อง การมีสิ่งอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงานนั้น

ก็เนื่องจากหน่วยงานรัฐบาลตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน แม้ว่าเทคโนโลยีในปัจจุบันจะก้าวไปไกลมากแล้วก็ตาม ในเรื่องวัสดุอุปกรณ์การให้ความสะดวกในการปฏิบัติงานแก่เจ้าหน้าที่หรือบุคลากรก็ยังเป็นระบบราชการอยู่เหมือนเดิม คือใช้ยาก ไม่ค่อยมี ขั้นตอนมาก สาเหตุต่าง ๆ ทั้งหลายนี้ก็ทำให้บุคลากรหมดกำลังใจในการทำงาน เพราะชาววัสดุอุปกรณ์ในการให้ความสะดวกในการดำเนินงาน ดังเช่น จากคำสัมภาษณ์ คุณวัลลภ ตั้งคณาภิรักษ์ หัวหน้าหน่วยงานและผู้รับผิดชอบโครงการมูลนิธิสร้างสรรค์เด็กที่ให้ความเห็นในเรื่องนี้ว่า ระบบราชการมีขั้นตอนมากมาย เช่น หน่วยงานเอกชนไปใช้สถานที่เพื่อทำประโยชน์ต่าง ๆ กว่าจะได้รับอนุญาตหรือบางที ก็ไม่อนุญาต เพราะไปคิดที่ระบบการทำงานอันค่อนข้างปิดกั้น ส่วนในเรื่องการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายที่หน่วยงานเอกชนมีความเห็นด้วยมาก แต่หน่วยงานรัฐบาลมีความเห็นด้วยน้อยนั้นในเรื่องนี้ จากสัมภาษณ์ผู้วิจัยประมวลความคิดเห็นแล้วนั้น หน่วยงานเอกชนจะให้อิสระและให้สิทธิในการออกความเห็นให้เจ้าหน้าที่มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายในการทำงานของหน่วยงานอย่างเต็มที่โดยไม่แบ่งชั้นวรรณะ ซึ่งในเรื่องนี้ ตามระบบราชการแล้วก็เป็นความจริงที่ว่า ผู้บริหารระดับสูงเท่านั้นที่เป็นผู้มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายเท่านั้นส่วนเรื่องการบริหารงานก็เช่นเดียวกัน เมื่อเจ้าหน้าที่หน่วยงานเอกชน เมื่อสืบเนื่องมาจากเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานได้มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายทุกคนก็ต้องรับผิดชอบงานด้วย ฉะนั้นทุกคนก็ต้องเป็นผู้ร่วมกับบริหารงาน โดยจะไม่มีการแบ่งระดับชั้นในการทำงาน ทุกคนทำงานคล้ายกัน หรือบางทีหัวหน้าหน่วยงานก็ลงไปทำงานในพื้นที่เช่นเดียวกับเจ้าหน้าที่เหมือนกัน เช่น จากการสัมภาษณ์คุณสันทนา ธรรมสโรจน์ หัวหน้าหน่วยงานมูลนิธิโกมล คีมทอง ให้ความเห็นว่า ตนเองก็ลงไปทำงานในพื้นที่เช่นเดียวกับเจ้าหน้าที่อื่น เหมือนกัน ฉะนั้นการบริหารงานในหน่วยงานเอกชนที่ให้ความช่วยเหลือ เด็กเร่ร่อนจรจัดนั้น จึงให้ความเห็นด้วยมาก ซึ่งต่างกับความเห็นของเจ้าหน้าที่หน่วยงานรัฐบาล ที่ให้ความเห็นในเรื่องการบริหารงานในระดับน้อย ในเรื่องความเหมาะสมของกิจกรรมที่หน่วยงานจัดให้ นั้น เจ้าหน้าที่หน่วยงานเอกชนเห็นด้วย มากในเรื่องนี้ ก็เป็นเพราะว่าจากการสังเกตและจากการศึกษาค้นคว้าจากเอกสารและการสัมภาษณ์ เมื่อสรุปแล้ว ผู้วิจัยเห็นว่าหน่วยงานเอกชนมีรูปแบบของกิจกรรมที่จัดให้แก่เด็ก เร่ร่อนจรจัดหลากหลายกว่าหน่วยงานของรัฐบาล คือในหน่วยงานเอกชนจะมีกิจกรรมของการศึกษาที่มักจะสอดแทรกไปกับการให้ความเพลิดเพลินต่าง ๆ เช่น อาจมีการเล่นนิทานสลับกับการให้การศึกษาและจะไม่มีการบังคับให้เด็กรับการศึกษาอย่างเด็ดขาด แต่จะให้เด็กยินยอมและเต็มใจเองที่จะรับการศึกษา ส่วนเรื่องการติดตามผลการดำเนินงานอย่าง

สม่ำเสมอ นั้น ก็เช่นเดียวกับที่ เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างเจ้าหน้าที่หน่วยงานเอกชน และเจ้าหน้าที่หน่วยงานรัฐบาลแล้ว เจ้าหน้าที่หน่วยงานเอกชนที่ให้ความช่วยเหลือเด็กเร่ร่อนจรจัดเห็นด้วยมากในเรื่องหน่วยงานมีการติดตามผลการดำเนินงานอย่างสม่ำเสมอ เพราะจากการสัมภาษณ์หน่วยงานเอกชนจะต้องมีการติดตามผลการดำเนินงานอย่างสม่ำเสมอ เพราะจะต้องทำเป็นรายงานผลการดำเนินงานต่อองค์กรต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกประเทศที่ให้การอุดหนุนทุนในการดำเนินงาน ฉะนั้นหน่วยงานเอกชนจึงให้ความสำคัญในเรื่องของการติดตามผลการดำเนินงานอย่างมาก ซึ่งต่างกับหน่วยงานของรัฐบาลที่เจ้าหน้าที่เห็นด้วยน้อยในเรื่องการติดตามผลการดำเนินงานอย่างสม่ำเสมอ จากการสัมภาษณ์คุณประวิทย์ หาญณรงค์ ให้ความเห็นในเรื่องนี้ว่า หน่วยงานรัฐบาลคือ กองส่งเคราะห์เด็กเร่ร่อนจรจัดไม่มีฝ่ายประเมินผลการดำเนินงาน มีแต่กองวิชาการที่เป็นฝ่ายประเมินผลเท่านั้น ซึ่งในเรื่องนี้เป็นข้อจำกัด เพราะผู้ดำเนินงานไม่ได้เป็นผู้ติดตามผลงานด้วยตนเอง ซึ่งทำให้ไม่เป็นผลคั่นกับหน่วยงาน สรุปแล้วผู้วิจัยสังเกตพบว่า เจ้าหน้าที่ผู้ตอบแบบสอบถามของหน่วยงานรัฐบาลนั้น จะตอบอยู่ในระดับความเห็นด้วยน้อยในทุกเรื่อง ที่กล่าวมา ในขณะที่เมื่อเปรียบเทียบกันแล้วเจ้าหน้าที่หน่วยงานของเอกชนในทุกเรื่องจะตอบในระดับเห็นด้วยมาก ซึ่งแสดงว่า เจ้าหน้าที่ในหน่วยงานรัฐบาลต้องการให้หน่วยงานรัฐบาล ปรับปรุงในทุกเรื่อง คือการมีสิ่งอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงาน การมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย ความเหมาะสม กิจกรรมทางการศึกษาที่จัดให้แก่เด็ก การบริหารงาน และความสม่ำเสมอในการติดตามผลการดำเนินงานของหน่วยงาน ในขณะที่หน่วยงานของเอกชนมีความเห็นด้วยมากในทุกเรื่องดังกล่าว

เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่หน่วยงานรัฐบาลและเอกชนทั้งหมดแล้ว มีความเห็นแตกต่างกันในเรื่องของการมีเวลาอย่างเพียงพอ ในการปฏิบัติหน้าที่ การมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายของหน่วยงาน การสำรวจสภาพปัญหาและความต้องการทางการศึกษาของเด็กเพื่อกำหนดโครงการและการติดตามผลการดำเนินงานในกิจกรรมต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นแล้ว เจ้าหน้าที่หน่วยงานเอกชนให้ความเห็นอยู่ในระดับมากหมดทุกเรื่อง คือการมีเวลาอย่างเพียงพอในการปฏิบัติหน้าที่ การมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายของหน่วยงาน การสำรวจสภาพปัญหาและความต้องการทางการศึกษาของเด็กเพื่อกำหนดโครงการ และการติดตามผลการดำเนินงานในกิจกรรมต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ ซึ่งในเรื่องของการกำหนดนโยบายของหน่วยงานนั้น ดังที่กล่าวแล้วว่าเจ้าหน้าที่หน่วยงานเอกชนทุกคนมักได้รับสิทธิและอิสระพอสมควรในการออกความคิดเห็นร่วมกันซึ่งต่างกับเจ้าหน้าที่ของหน่วย

งานรัฐบาลที่ถ้าอยู่ในระดับล่างก็มักจะเป็นผู้คอยรับคำสั่งหรือนโยบายจากผู้บริหารไปปฏิบัติเท่านั้น แต่เรื่องนี้ก็มีข้อจำกัดที่ว่า จำนวนบุคลากรของหน่วยงานรัฐบาลและหน่วยงานเอกชนจะต่างกัน เพราะหน่วยงานเอกชนจะมีเจ้าหน้าที่ที่ค่าเงินงานเป็นจำนวนน้อยอันเนื่องมาจากทุนในการดำเนินงานน้อยกว่าหน่วยงานรัฐบาล ซึ่งสามารถใช้ทุนจ้างบุคลากรเข้ามาทำงาน เป็นจำนวนมากได้ ส่วนเรื่องการมีเวลาอย่างเพียงพอในการปฏิบัติหน้าที่เมื่อเปรียบเทียบกันแล้ว เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานเอกชนมีความเห็นด้วยมาก เพราะหน่วยงานเอกชน เมื่อจัดตั้งขึ้นมาแล้วผู้ร่วมดำเนินงานจะต้องมีความเสียสละ ร่วมแรงร่วมใจกันจริง ๆ เพราะส่วนใหญ่จะเริ่มจากเจ้าหน้าที่ที่มีจำนวนน้อย ฉะนั้นผู้ทำงานจึงต้องอุทิศเวลาและตั้งใจจริงเพื่อทำงานด้านนี้ จะทำงานอย่างระบบราชการไม่ได้ ส่วนเรื่องสุดท้ายคือ เจ้าหน้าที่ที่หน่วยงานเอกชนเห็นด้วยในระดับมาก เช่นกันในเรื่องของหน่วยงาน มักสำรวจสภาพปัญหาและความต้องการทางการศึกษาของเด็ก เพื่อกำหนดโครงการในเรื่องนี้หน่วยงานเอกชนทุกหน่วยงานจะมีการสำรวจสภาพปัญหาและความต้องการทางการศึกษาของเด็กเพื่อนำมากำหนดโครงการบางหน่วยงาน จะให้ความสำคัญในเรื่องนี้มาก จากการสัมภาษณ์คุณพิทักษ์ โยธารักษ์ ที่เป็นหัวหน้าหน่วยงาน และผู้รับผิดชอบโครงการสภาเยาวชนคาธอลิกที่ให้ความช่วยเหลือเด็กเร่ร่อนจรจัด กล่าวว่า ก่อนที่จะให้ความช่วยเหลือเด็กเร่ร่อนจรจัด ตัวเจ้าหน้าที่เอง ก็ลงไปดำเนินชีวิตเหมือนกับเด็กเร่ร่อน เพื่อจะได้สัมผัสกับปัญหาที่เกิดขึ้นกับเด็กเร่ร่อนว่า มีอะไรบ้าง แล้วจึงนำข้อมูลที่ได้มาศึกษา และนำมากำหนดโครงการช่วยเหลือ เพื่อจะได้แก้ปัญหาได้ถูกจุดและการติดตามผลจากการดำเนินงานนั้น เจ้าหน้าที่หน่วยงานเอกชนก็ให้ความสำคัญในเรื่องนี้ในระดับมาก

ฉะนั้นเรื่องดังกล่าว คือ การมีเวลาอย่างเพียงพอในการปฏิบัติหน้าที่ การมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย การสำรวจสภาพ ปัญหาและความต้องการทางการศึกษา และการติดตามผลการดำเนินงาน เจ้าหน้าที่หน่วยงานเอกชนจะตอบอยู่ในระดับมากและพบว่า เจ้าหน้าที่หน่วยงานรัฐบาลจะให้ความเห็นอยู่ในระดับน้อย ซึ่งแสดงว่า เจ้าหน้าที่หน่วยงานของรัฐบาลต้องการให้หน่วยงานของตนปรับปรุงในทุกเรื่องดังกล่าวมา

3. ความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่หน่วยงานของรัฐบาลและเอกชน เกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรค ในการดำเนินงานการแก้ปัญหาความค้อยโอกาสทางการศึกษา

3.1 ความคิดเห็นในเรื่องปัญหาและอุปสรรคของหน่วยงานรัฐบาล จากการสัมภาษณ์หัวหน้าหน่วยงานหรือผู้รับผิดชอบโครงการ ทั้งสองหน่วยงานคือ กองการศึกษาพิเศษ และกองสงเคราะห์เด็กและบุคคลวัยรุ่น ปัญหาที่พบส่วนใหญ่เกิดจากตัวเด็ก คือในเรื่องจำนวนเด็กค้อยโอกาสทางการศึกษามีมากเกินไป ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ไม่สามารถให้การศึกษแก่เด็กค้อยโอกาสทางการศึกษาได้ทั่วถึงทุกคน นอกจากนั้นยังพบว่า สำหรับเด็กในชุมชนแออัดยังขาดหลักฐานที่จะเข้ารับการศึกษาคือ สำเนาทะเบียนบ้าน ใบแจ้งเกิด ซึ่งทำให้หน่วยงานของรัฐไม่สามารถจะรับเด็กเหล่านี้ เข้าเรียนได้ปัญหาที่พบอีกปัญหาหนึ่งคือ ปัญหาที่เกิดจากหน่วยงานคือข้าราชการมุ่งแต่ความก้าวหน้าของตนเอง ไม่ทุ่มเทเวลาให้แก่ราชการอย่างเต็มที่ ปัญหาที่เกิดขึ้นนอกหน่วยงานก็พบว่า ขาดการประสานงานในเรื่องการให้ความร่วมมือระหว่างหน่วยงานของรัฐและเอกชน ซึ่งต่างก็มุ่งแต่จะดำเนินงานของตนเอง และขาดความเข้าใจอันดีต่อกันกับหน่วยงานของรัฐและเอกชน เช่น โครงการช่วยเหลือต่าง ๆ ของหน่วยงานเอกชน รัฐไม่สามารถจะควบคุมหน่วยงานเอกชนที่ขอทุนจากหน่วยงานของรัฐให้ดำเนินการตามโครงการที่เสนอมาน สำหรับปัญหาด้านงบประมาณก็พบว่ายังไม่เพียงพอ โดยเฉพาะงบประมาณในด้านการสนับสนุนทางการให้การศึกษแก่เด็กมีน้อยมาก ในเรื่องบุคลากรหน่วยงานของรัฐก็ยังขาดแคลนบุคลากรเฉพาะด้าน คือนักวิชาการ นักจิตวิทยา และนักสังคมสงเคราะห์ รวมทั้งแม่บ้านและพ่อบ้านผู้ควบคุมดูแลเด็กในสถานสงเคราะห์ยังมีจำนวนไม่เพียงพอ

3.2 ความคิดเห็นในค้ำปัญหาและอุปสรรคของเจ้าหน้าที่หน่วยงานของรัฐ ในการดำเนินงานการแก้ปัญหาความค้อยโอกาสทางการศึกษาของเด็กในชุมชนแออัดจากแบบสอบถามผลการวิจัยพบว่ามีปัญหาและอุปสรรคเช่นเกี่ยวกับการสัมภาษณ์หัวหน้าหน่วยงานและผู้รับผิดชอบ คือจำนวนบุคลากรเป็นปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของฝ่ายรัฐมากที่สุด เพราะเนื่องจากจำนวนเด็กในชุมชนแออัดในกรุงเทพมหานครมีถึง 1,020 แห่ง¹ จำนวนเด็กที่จะได้รับการช่วยเหลือนั้น ย่อมมีเป็นจำนวนมาก และจากผลงานวิจัยของ วันทนา อนิจกุล² เกี่ยวกับแหล่ง

¹ การเคหะแห่งชาติ 2521, หน้า 37.

² วันทนา อนิจกุล 2523 หน้า 2.

เสื่อมโทรมประมาณ 600,000 คน หรือประมาณร้อยละ 11.63 ของประชากรในกรุงเทพมหานคร โดยเฉลี่ยประชากรอยู่ในอายุระหว่าง 10 - 14 ปี มากที่สุดจากสถิติตัวเลขดังกล่าวมาแล้วนั้นย่อมเป็นกรณีชี้ให้เห็นว่าจำนวนบุคลากรของหน่วยงานของรัฐจะไม่เพียงพอกับจำนวนเด็กที่คด้อยโอกาสทางการศึกษาเหล่านี้ และเป็นปัญหามากที่สุดของหน่วยงาน ปัญหาและอุปสรรคในระดับมากรองลงมาก็คือ การกำหนดนโยบายการบริหารงานนั้น ผู้วิจัยเห็นว่าการทำงานของภาครัฐตามระบบราชการนั้นเป็นการทำงานในพื้นที่กว้าง การกำหนดนโยบายในการทำงานไม่เหมือนภาคเอกชนคือ ภาครัฐจะมีการกำหนดนโยบายที่อาจจะไม่ตรงกับความต้องการหรือความเข้าใจร่วมกันของบุคลากรทุกคน¹ รวมทั้งปัญหาในเรื่องการบริหารงานก็เช่นเดียวกันและเห็นว่าเป็นปัญหาและอุปสรรคในระดับมากคือ การมีสิ่งอำนวยความสะดวกในการจัดกิจกรรม การติดตามประเมินผลการดำเนินงานและงบประมาณการดำเนินงาน ซึ่งในเรื่องนี้ ผู้วิจัยเห็นว่า การมีงบประมาณในการดำเนินงานน้อยนั้นก็ต้องมีผลไปกระทบต่อการมีเรื่องอำนวยความสะดวกในการจัดกิจกรรม เพราะเมื่อมีงบประมาณน้อยก็จะทำให้ไม่มีงบประมาณในการจัดซึ่งสิ่งที่จะสนับสนุนในการจัดกิจกรรมทางการศึกษาให้แก่เด็กในชุมชนแออัดมากขึ้นทุกที ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ของ กมล ติษฐกมล ผู้อำนวยการกองการศึกษาพิเศษ กรมสามัญศึกษาให้ความเห็นในเรื่องนี้ว่า มีปัญหามากในเรื่องจำนวนเงินงบประมาณที่หน่วยงานได้รับมีจำนวนน้อยในแต่ละปี ในขณะที่จำนวนเด็กในชุมชนแออัดเพิ่มมากขึ้นทุกปีแต่เงินงบประมาณที่ได้ยังเท่าเดิม ส่วนในเรื่องปัญหาการติดตามประเมินผล การดำเนินงานนั้น ก็สืบเนื่องมาจากจำนวนบุคลากรที่มีน้อย ซึ่งเป็นปัญหาในระดับมากที่สุดของหน่วยงาน และเห็นด้วยว่าเป็นปัญหามากในเรื่องสุดท้ายคือ ความต่อเนื่องในการทำงานของบุคลากรเนื่องจากเด็กเคลื่อนย้ายที่อยู่บ่อย ในเรื่องนี้ ทั้งที่สำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ² พบว่า สาเหตุที่สำคัญที่ก่อให้เกิดชุมชนแออัด คือการย้ายถิ่นของประชากรจากชนบทเข้าสู่เมืองที่เป็นศูนย์กลางแห่งความเจริญ และณัฐไชย ตันติสุข³ ได้กล่าวว่า มีปัจจัยดึงดูด (Pull Factor) ให้คนจาก

¹ โจเซฟ แอล แมสซี, หลักการบริหาร, หน้า 85.

² สำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2520, หน้า 22.

³ ณัฐไชย ตันติสุข, "สภาพปัจจุบันและสภาพปัญหาแหล่งเสื่อมโทรม," รายงานสัมมนาผู้แทนหน่วยงานที่ปฏิบัติในแหล่งเสื่อมโทรม 28-30 มกราคม 2523 (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์พิทักษ์อักษร, 2532).

ทุกภาคของประเทศอพยพย้ายถิ่นเข้ามาอาศัยในกรุงเทพมหานคร คือความเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว และเป็นศูนย์กลางความเจริญทุก ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นการปกครอง การศึกษา การสาธารณสุข สาธารณูปโภค การคมนาคมและปัจจัยผลิต (Push Factor) ที่ทำให้คนย้ายถิ่นเข้ามาในกรุงเทพมหานครที่สำคัญ มี 3 ประการ คือ ภัยธรรมชาติ ความยากจน และการไม่ได้รับการคุ้มครองจากกฎหมาย สาเหตุดังกล่าวที่ทำให้ประชากรจากชนบท มีการย้ายถิ่นตลอดเวลา หรือย้ายสถานที่อยู่ไปตามแหล่งต่าง ๆ ที่มีความเจริญในกรุงเทพมหานคร และทำให้เด็กต้องย้ายถิ่นตามผู้ปกครองไปด้วย ปัญหาเหล่านี้ก็มีผลมากกระทบให้การทำงานของบุคลากรในการแก้ปัญหาความค้ำอภัยโอกาสทางการศึกษาเด็กในชุมชนแออัดขาดความต่อเนื่องในการทำงานเพราะเด็ก เคลื่อนย้ายที่อยู่บ่อย

ความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่หน่วยงานรัฐบาลในด้านปัญหาและอุปสรรค ในการดำเนินงานการแก้ปัญหาความค้ำอภัยโอกาสทางการศึกษาของเด็กเร่ร่อนจรจัด จากผลการวิจัยพบว่าส่วนใหญ่ปัญหาในระดับปานกลาง คือการกำหนดนโยบาย การฝึกอบรมบุคลากร เครื่องอำนวยความสะดวกในการจัดกิจกรรม การติดตามประเมินผลการดำเนินงาน งบประมาณการดำเนินงาน การประสานงานกับหน่วยงานของรัฐ การประสานงานกับหน่วยงานเอกชน ความร่วมมือของชุมชน ความร่วมมือของเด็ก การประสานงานกับครอบครัวเด็ก ความต่อเนื่องในการทำงานเนื่องจากเด็กเคลื่อนย้ายที่อยู่บ่อย ส่วนปัญหาและอุปสรรคในระดับน้อย คือ การวางแผนงาน การบริหารงาน การกำหนดโครงการได้ตรงกับปัญหาของเด็กค้ำอภัยโอกาสทางการศึกษา การเลือกรูปแบบของกิจกรรมทางการศึกษาให้แก่เด็กค้ำอภัยโอกาสทางการศึกษา ความรู้ความสามารถของบุคลากร และจำนวนบุคลากร ผู้วิจัยเห็นว่า หน่วยงานของรัฐที่ให้ความช่วยเหลือสงเคราะห์ปัญหาเด็กค้ำอภัยโอกาสทางการศึกษาประเภทเร่ร่อนจรจัดนั้นเป็นหน่วยงานใหญ่ มีระบบงานราชการที่มีการวางแผนงานไว้อย่างรัดกุม สอดคล้องกับนโยบายที่วางไว้ และมีนโยบายที่มั่นคงและชัดเจน¹ จึงทำให้ไม่มีปัญหาและอุปสรรคในการทำงานมากนัก แต่ในเรื่องนี้จากการสัมภาษณ์หัวหน้าหน่วยงานคือ ประวิทย์ หาญณรงค์ ผู้อำนวยการกองสงเคราะห์เด็กและบุคคลวัยร่นข้อมูลจากการสัมภาษณ์ไม่สอดคล้องกับแบบสอบถามของเจ้าหน้าที่ เพราะ

¹ โจเซฟ แอล แมสซี, หลักการบริหาร, หน้า 85.

จากการสัมภาษณ์พบว่า การดำเนินงานของหน่วยงานยังมีปัญหาและอุปสรรคมากมายเช่น ปัญหาจากตัวเด็กมีจำนวนมากเกินกว่างบประมาณที่หน่วยงานได้รับ และเด็กที่เข้ารับการสงเคราะห์ในสถานแรกรับเด็กมักจะหมุนเวียนเป็นสาเหตุให้ไม่สามารถที่จะพัฒนาเด็กได้เต็มความสามารถ ปัญหาที่เกิดภายนอกหน่วยงานในเรื่องของการประสานงานยังเป็นปัญหามากเพราะการประสานงานระบบข้าราชการไทยมักขึ้นอยู่กับตัวบุคคลมากกว่าตัวระบบและหน่วยงานยังถูกโจมตีในเรื่องของความล่าช้าในระบบการทำงาน ปัญหาในเรื่องของการเสนอโครงการบางโครงการ น่าสนใจที่จะนำไปปฏิบัติ แต่ก็ไม่ได้รับการอนุมัติให้ทำและปัญหางบประมาณยังเป็นปัญหาสำคัญมาก เพราะทางสำนักงบประมาณถือว่า กองสงเคราะห์เด็กและบุคคลวัยรุ่นไม่เป็นสถานศึกษา งบประมาณที่ได้รับทางด้านการศึกษาจึงมีน้อยมากและปัญหาจากการสัมภาษณ์ข้อสุดท้ายที่นับว่าสำคัญมากอีกประการหนึ่ง คือปัญหาการขาดแคลนบุคลากรในการปฏิบัติงาน โดยเฉพาะนักวิชาการ นักจิตวิทยา และนักสังคมสงเคราะห์ รวมทั้งพ่อแม่บ้าน ผู้ควบคุมดูแลให้เพียงพอกับจำนวนเด็กด้วย

3.3 ปัญหาและอุปสรรคของหน่วยงานเอกชนในการแก้ปัญหาความค้อยโอกาสทางการศึกษาของเด็กในกรุงเทพมหานคร จากการสัมภาษณ์หัวหน้าหน่วยงานและผู้รับผิดชอบโครงการ พบว่า หน่วยงานเอกชนมีปัญหาและอุปสรรคดังนี้ คือ

ปัญหาแรกคือเกิดจากตัวเด็ก คือเด็กพยายามจะหลบหนีและเคลื่อนย้ายที่อยู่บ่อย เด็กมีปัญหาทางด้านอารมณ์และจิตใจ สุขภาพไม่ดี ปัญหาภายในและภายนอกหน่วยงาน พบว่า ส่วนใหญ่ขาดบุคลากรที่มีความรู้เฉพาะด้านปัญหาภายนอกหน่วยงานนั้นส่วนใหญ่เกิดจากการไม่เข้าใจกันระหว่างหน่วยงานรัฐและเอกชน เนื่องจากหน่วยงานรัฐมีกฎเกณฑ์และขั้นตอนในการทำงานมากเกินไป นอกจากนี้ยังพบว่าพ่อแม่ของเด็กไม่เห็นความสำคัญของการศึกษา จึงไม่ค่อยได้รับความร่วมมือ ส่วนด้านงบประมาณนั้นส่วนใหญ่ไม่มีปัญหา ด้านบุคลากรปัญหาส่วนใหญ่พบว่าขาดบุคลากร ผู้มีความรู้เฉพาะด้าน คือทางด้านจิตวิทยา และนักสังคมสงเคราะห์ ส่วนโครงการต่าง ๆ นั้นพบว่าขาดเงินสนับสนุนและขาดอาคารสถานที่

3.4 สำหรับความคิดเห็นจากแบบสอบถามของเจ้าหน้าที่หน่วยงานเอกชนในการแก้ปัญหาความค้อยโอกาสทางการศึกษาของเด็กในชุมชนแออัด พบว่า ส่วนใหญ่ตั้งแต่การกำหนดนโยบาย การวางแผนงาน การบริหารงาน การกำหนดโครงการได้ตรงกับปัญหาของเด็ก

ค้อยโอกาสทางการศึกษา การเลือกรูปแบบของกิจกรรมทางการศึกษาให้แก่เด็กค้อยโอกาสทาง
 การศึกษา ความรู้ความสามารถของบุคลากร จำนวนบุคลากร การฝึกอบรมบุคลากร เครื่อง
 อำนวยความสะดวกในการจัดกิจกรรม การติดตามประเมินผลการดำเนินงานกิจกรรม งบประมาณ
 การดำเนินงาน การประสานงานกับหน่วยงานของรัฐ การประสานงานกับหน่วยงานเอกชน
 ความร่วมมือของชุมชน การประสานงานกับครอบครัว ความต่อเนื่องในการทำงานเนื่องจาก
 เด็กเคลื่อนย้ายที่อยู่บ่อย มีความเห็นว่ายู่ในระดับปานกลาง และความร่วมมือของเด็กอยู่ใน
 ระดับที่เป็นปัญหาและอุปสรรคน้อยคือ ความร่วมมือของเด็ก ซึ่งในเรื่องนี้ปัญหาและอุปสรรคจาก
 แบบสอบถามนั้นไม่สอดคล้องกับข้อสัมภาษณ์หัวหน้าหน่วยงานและผู้รับผิดชอบโครงการ ที่แก้ปัญหา
 ความค้อยโอกาสทางการศึกษาของเด็กในชุมชนแออัดที่พบว่า มีปัญหาโดยเฉลี่ยทุกหน่วยงานมี
 ปัญหาและอุปสรรคที่คล้ายกันใน เรื่องของบุคลากรที่ไม่ตรงกับสายงานและเข้าใจถึงปัญหาของเด็ก
 สนใจเด็ก งบประมาณที่ไม่เพียงพอ ปัญหาทางด้านอารมณ์และสุขภาพ เพราะสืบเนื่องมาจาก
 ครอบครัวของเด็กที่ผู้ปกครองมักใช้ความรุนแรงในการเลี้ยงดูเด็กทำให้มีผลต่อจิตใจและความรู้
 สึก เด็กก็จะมีอาการซึม ก้าวร้าว ว้าวุ่น ไม่มีที่พึ่ง ขาดความอบอุ่น ความรักความเอาใจใส่¹
 และที่เห็นว่าปัญหาและอุปสรรคในระดับน้อยคือความร่วมมือของเด็กนั้นจากการสัมภาษณ์ หัวหน้า
 หน่วยงาน ปัญหาและอุปสรรคในเรื่องการไม่ได้รับความร่วมมือจากเด็กนั้นไม่มี

สำหรับความคิดเห็นในเรื่องปัญหาและอุปสรรคในในการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่
 หน่วยงานเอกชนในการแก้ปัญหาความค้อยโอกาสทางการศึกษาของเด็กลูกกรรมกรก่อสร้าง พบ
 ว่าส่วนใหญ่มีปัญหาและอุปสรรคในระดับปานกลาง คือการกำหนดโครงการให้ตรงกับปัญหา ของ
 เด็กค้อยโอกาสทางการศึกษา การฝึกอบรมบุคลากร เครื่องอำนวยความสะดวกในการจัดกิจ
 กรรม การติดตามประเมินผลการดำเนินงานกิจกรรม งบประมาณการดำเนินงาน การประสาน
 งานกับหน่วยงานของรัฐ การประสานงานกับหน่วยงานเอกชน ความร่วมมือของชุมชนและใน
 ระดับน้อย คือการกำหนดนโยบาย การวางแผนงาน การบริหารงาน การเลือกรูปแบบของ
 กิจกรรมทางการศึกษา ความรู้ความสามารถของบุคลากร จำนวนบุคลากร ความร่วมมือของเด็ก

¹พรทิพา หอมจันทร์, "การช้กเกลททางสังคมของครอบครัวในชุมชนแออัดของกรุงเทพฯ
 มหานคร," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529) หน้า 27-

การประสานงานกับครอบครัวเด็ก มีอยู่เรื่องเดียวที่เป็นปัญหามากคือความต่อเนื่องในการทำงาน เนื่องจากเด็กเคลื่อนย้ายที่อยู่บ่อย ซึ่งในเรื่องนี้ผู้วิจัยเห็นด้วยว่า เป็นปัญหาในระดับมาก ดังผลการสำรวจเมื่อปี 2522 - 2524 ของสถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล พบว่า มีประชากรจากจังหวัดต่าง ๆ อพยพเข้ามาในกรุงเทพมหานคร 93,957 คน เป็นชาย 39,112 คน หญิง 54,845 คน และจากการสำรวจครั้งนี้พบว่า ประชากรในภาคตะวันออก เฉียงเหนือเป็นภาคที่มีการย้ายถิ่นมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 38.7 และผลการสำรวจยังกล่าวถึงสาเหตุการโยกย้ายไว้ว่า เนื่องมาจากสาเหตุทางด้านเศรษฐกิจเป็นส่วนใหญ่ถึงร้อยละ 68 ของผู้ย้ายถิ่นทั้งหมด และวัลลภ ตั้งคณานุรักษ์¹ กล่าวไว้ว่า เมื่อผู้ย้ายถิ่นเหล่านี้เข้ากรุงเทพมหานครเพื่อขายแรงงานแลกกับความอยู่รอดของตนเองและครอบครัว คนงานเหล่านี้จะสมัครงานและทำงานโดยไม่มีหลักประกันใด ๆ ในชีวิต สถานที่พักอาศัยก็คือบ้านพักชั่วคราวที่สร้างขึ้นภายในแหล่งก่อสร้าง พร้อมทั้งลูกที่ติดตามพ่อแม่มาด้วย เมื่องานที่พ่อแม่ทำอยู่เสร็จสิ้นลง เด็กก็จะต้องอพยพออกไปพร้อมพ่อแม่ไปอยู่ในแหล่งก่อสร้างใหม่ต่อไป สรุปแล้วสภาพของเด็กลูกกรรมกรก่อสร้างที่ต้องโยกย้ายติดตามพ่อแม่ไปตามแหล่งงานก่อสร้างใหม่อยู่ตลอดเวลา ทำให้มีปัญหาเป็นผลกระทบกับการทำงานของเจ้าหน้าที่ที่ให้ความช่วยเหลือเด็กลูกกรรมกรก่อสร้าง ในเรื่องของความต่อเนื่องในการทำงาน ในการให้การศึกษาแก่เด็กลูกกรรมกรก่อสร้างเป็นปัญหา มากเพราะเด็กเคลื่อนย้ายที่อยู่บ่อย ซึ่งในเรื่องนี้ เป็นปัญหาและอุปสรรคที่ไปสอดคล้องกับข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ของหัวหน้าหน่วยงานคือ คุณวัลลภ ตั้งคณานุรักษ์ ที่ให้ความเห็นในเรื่อง ปัญหาความด้อยโอกาสทางการศึกษาและอุปสรรคของเด็กลูกกรรมกรก่อสร้างว่า มีปัญหาที่เกิดจากตัวเด็กในการที่เด็กจะมีการเคลื่อนย้ายที่อยู่บ่อยทำให้การช่วยเหลือและการจัดหลักสูตรทางการศึกษาต้องขาดตอนหยุดชะงัก และเด็กมักจะมีโรคร้ายไข้เจ็บตลอดเวลาเนื่องจากการขาดสารอาหารและมีปัญหาทางด้าน การให้ความร่วมมือและการยอมรับของชุมชน ในการจัดกิจกรรมของหน่วยงาน ชacunุคลากรที่มีความรู้ความสามารถที่จะทำงานกับชุมชนและครอบครัวเด็กได้และ ปัญหาที่สำคัญคือการไม่ได้รับความร่วมมือจากผู้รับเหมาก่อสร้างที่มองไม่เห็นความสำคัญของการที่เด็กในแหล่งก่อสร้างควรจะได้รับการศึกษา เมื่อถึงวัยอันสมควร

¹ วัลลภ ตั้งคณานุรักษ์, "ผลการประมาณการของโครงการศูนย์เด็กก่อสร้าง,"

สำหรับความคิดเห็นจากแบบสอบถามในเรื่องปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของ
 เจ้าหน้าที่หน่วยงานเอกชนในการแก้ปัญหาความด้อยโอกาสทางการศึกษาของเด็กเร่ร่อนจรจัดนั้นมีความ
 เห็นในเรื่องเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคระดับมากในเรื่องของการวางแผนงาน การบริหารงาน
 การเลือกรูปแบบของกิจกรรมทางการศึกษา ความรู้ความสามารถของบุคลากร และความร่วมมือ
 มือของเด็ก ซึ่งในเรื่อง ปัญหาและอุปสรรคของหน่วยงานในด้านการวางแผนงานที่เป็นปัญหา
 และอุปสรรคในระดับมากนั้นจากการสัมภาษณ์ หัวหน้าหน่วยงานในเรื่องการวางแผนงาน เพื่อ
 จะกำหนดโครงการนั้น จะดำเนินงานโดยมีการสำรวจเด็กในพื้นที่จริง หรือลงไปดำเนินชีวิต
 เป็นเด็กเร่ร่อนจรจัด ซึ่งนับว่าเป็นการวางแผนงานที่ยากและเสี่ยงต่อความปลอดภัย เช่นการ
 ที่จะดูนักเลงในพื้นที่ที่คอยหาเรื่องโค่นขโมยจากกลุ่มเด็กเร่ร่อนจรจัด หรือจากความไม่เข้าใจ
 ของหัวหน้าชุมชน ซึ่งนับว่าเป็นงานขั้นต้นที่ค่อนข้างยาก จึงทำให้เจ้าหน้าที่ที่มีความเห็นว่าเป็น
 ปัญหาในระดับมาก และยังสืบเนื่องไปถึงปัญหา และอุปสรรคในการบริหารงานของหน่วยงาน ที่
 หัวหน้าหน่วยงานจะต้องรับผิดชอบในการทำงานของบุคลากรในหน่วยงานส่วนความเห็นในเรื่อง
 ปัญหาและอุปสรรคในระดับมากอีกประการหนึ่งคือ การเลือกรูปแบบของกิจกรรมทางการศึกษา
 ให้แก่เด็กเร่ร่อนจรจัด ซึ่งในเรื่องนี้ข้อมูลจากเอกสารของรายงานการวิจัย การดำเนินงาน
 พบว่า รูปแบบของกิจกรรมทางการศึกษาที่หน่วยงานจัดให้แก่เด็กเร่ร่อนจรจัดคือ จัดกิจกรรม
 ส่งเสริมเพื่อจูงใจให้เด็กสนใจศึกษาค้นคว้าและรู้จักใช้เวลาว่างไปในทางที่เหมาะสม โดยจัด
 ให้มีห้องสมุดเคลื่อนที่ จัดกลุ่มที่เลี้ยงสอนหนังสือและจัดให้มีทัศนศึกษาบางโอกาสสอนการอ่าน
 เขียน การทำเลข วิชาศิลปะ งานวิชาชีพ ซึ่งนับว่าหน่วยงานมีการให้การศึกษาหลายรูปแบบ
 ฉะนั้นก็จะเป็นปัญหาในเรื่องของการเลือกรูปแบบกิจกรรมทางการศึกษาว่าแบบใด จะเหมาะสม
 และเกิดผลสำเร็จ ในการทำงานในการให้การศึกษาแก่เด็กเร่ร่อนจรจัด ส่วนปัญหาในระดับ
 มากในเรื่องความรู้ความสามารถของบุคลากรนั้น เรื่องนี้สอดคล้องกับข้อมูลจากการสัมภาษณ์
 หัวหน้าหน่วยงานว่า ในเรื่องของการขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถตรงกับงาน คือขาด
 บุคลากรที่จะทำงานอย่างจริงจัง ทุ่มเทเสียสละเวลาอย่างแท้จริง และยังขาดความเข้าใจใน
 เรื่องของจิตวิทยาเด็กและด้านการสังคมสงเคราะห์และเชิงสังคมสงเคราะห์ โดยเฉพาะใน
 ส่วนของการทำงานร่วมกับครอบครัวเด็ก

4. ข้อเสนอแนวทางการแก้ปัญหาความค้ำโอกาสทางการศึกษาของเด็กในกรุงเทพมหานครของหัวหน้าหน่วยงานรัฐบาลและเอกชน

4.1 หน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องในการแก้ปัญหาความค้ำโอกาสทางการศึกษาคควรมีการสำรวจเด็กค้ำโอกาสทางการศึกษาทุกประเภท ไม่ใช่เฉพาะเด็กในชุมชนแออัด เด็กลูกกรรมกรก่อสร้าง และเด็กเร่ร่อนจรจัดเท่านั้น เพื่อให้ทุกคนได้รับโอกาสในการเข้ารับการศึกษาย่างยุติธรรม ทั้งนี้ควรจะจำแนกประเภทของเด็กค้ำด้วยว่าเด็กค้ำโอกาสทางการศึกษาประเภทใด ควรเข้าโรงเรียนของสำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ โรงเรียนของกรุงเทพมหานคร หรือโรงเรียนการศึกษาสงเคราะห์ และเด็กลูกกรรมกรก่อสร้าง ก็อาจจะเข้าเรียนในโรงเรียนของกรุงเทพมหานครได้โดยมีการลดย่อนในเรื่องใบทะเบียนบ้าน และใบเกิด แต่ในเรื่องนี้จากการสัมภาษณ์อาจารย์บุญเหลือ พูลทอง รองผู้อำนวยการสำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานคร เพิ่มเติมจากการสัมภาษณ์หัวหน้าหน่วยงานรัฐบาลและเอกชนจำนวน 11 แห่งแล้ว ได้กล่าวว่า โรงเรียนที่สังกัดกรุงเทพมหานครจะรับเด็กค้ำโอกาสทางการศึกษาทุกประเภทและในเรื่องใบทะเบียนบ้าน ใบแจ้งเกิดนั้น ทางโรงเรียนมีการลดย่อนโดยให้เด็กเข้าเรียนก่อนแล้วจึงนำหลักฐานทางการศึกษามาให้ภายหลังได้ ซึ่งทางโรงเรียนของกรุงเทพมหานครไม่มีการปิดกั้นโอกาสของเด็กที่จะเข้ารับการศึกษ แต่สาเหตุใหญ่ที่เด็กไม่ได้รับการศึกษานั้นเกิดจากตัวผู้ปกครองมากกว่าที่มักจะไม่สนใจในเรื่องการได้รับการศึกษาของบุตร

4.2 หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนทุกหน่วยงานที่ทำงานด้านการแก้ปัญหาความค้ำโอกาสทางการศึกษา ควรมีการประสานงานร่วมมือกันแก้ปัญหาของเด็กในชุมชนแออัด เด็กลูกกรรมกรก่อสร้าง และเด็กเร่ร่อนจรจัด คือมีการจัดโครงการและกิจกรรมที่มุ่งพัฒนาคุณภาพชีวิต เสริมสร้างจริยธรรม ฝึกวิชาชีพที่ทำให้สามารถออกไปประกอบอาชีพและดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้

4.3 หน่วยงานที่จะแก้ปัญหาความค้ำโอกาสทางการศึกษาของเด็กในกรุงเทพมหานคร คือเด็กในชุมชนแออัด จากการประมวลข้อเสนอแนะของหัวหน้าหน่วยงานรัฐบาลและเอกชน เห็นตรงกันว่า สำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานครจะทำการช่วยเหลือสงเคราะห์เด็กกลุ่มนี้ได้ดีที่สุด เพราะนอกจากจะให้การศึกษาแล้ว ยังอาจจะให้การสงเคราะห์ครอบครัวเด็กที่ยากจนในแหล่งชุมชนแออัดได้ด้วย เนื่องจากสำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานคร เป็นหน่วยงานของรัฐที่มีปัจจัย

สนับสนุนในการทำงาน คือมีงบประมาณที่จะอุดหนุนสงเคราะห์เด็กเหล่านี้ มีจำนวนบุคลากรที่เพียงพอในการทำงาน แต่ถ้าเปรียบเทียบกับหน่วยงานเอกชนแล้ว หน่วยงานเอกชนจะมีความคล่องตัวในการทำงานมากกว่าหน่วยงานของรัฐ แต่จะไปติดขัดในเรื่องงบประมาณในการดำเนินงาน

4.4 ในการทำงานของหน่วยงานเอกชนในการให้ความช่วยเหลือแก้ปัญหาความค้อยโอกาสทางการศึกษาของเด็กในกรุงเทพมหานคร จากการประมวลสรุปข้อเสนอแนะพบว่า หน่วยงานเอกชนให้ความเห็นในเรื่องการร่วมมือและประสานงานระหว่างหน่วยงานของรัฐและเอกชนนั้น ฝ่ายภาครัฐก่อนที่จะร่วมมือประสานงานกับหน่วยงานเอกชน ควรจะมีการทำความเข้าใจให้ตรงกันในเรื่องการทำงานร่วมกัน เพื่อจะได้ไม่เกิดปัญหาขัดแย้งในการทำงาน หรือไม่ควรเข้าร่วมมือในรูปแบบของการควบคุมองค์กรเอกชน เพราะทางหน่วยงานเอกชนก็เห็นว่าทางฝ่ายภาครัฐต้องการเข้าร่วมมือประสานงานในการทำงาน เพราะการทำงานบางอย่าง เช่น การให้ความช่วยเหลือเด็กถูกรกรมกรก่อสร้างนั้น ในปัจจุบันหน่วยงานภาครัฐก็ยังให้ความช่วยเหลือไม่ได้ แต่หน่วยงานเอกชนจะมีความคล่องตัว ฉับไวในการทำงานมากกว่าหน่วยงานของรัฐ แต่ก็ยังไปติดขัดที่งบประมาณ โดยจากการศึกษาวิจัยพบว่า หน่วยงานเอกชนมักมีปัญหาลในเรื่องงบประมาณในการดำเนินงานแทบทุกหน่วยงาน และหน่วยงานเอกชนยังให้ความเห็นว่า ภาครัฐบาลไม่ควรดำเนินการแก้ปัญหาความค้อยโอกาสทางการศึกษาในรูปแบบของการลงทุนทางการศึกษา คือมุ่งไปในทางที่จะผลิตเด็กเรียนเก่ง เด็กที่มีหลักฐานการเข้าเรียน และกำลังเงินที่จะเข้ารับการศึกษาได้ ซึ่งเป็นการช่วยเหลือที่จำกัดกลุ่มเด็ก

4.5 ในการแก้ปัญหาความค้อยโอกาสทางการศึกษานั้น หน่วยงานของภาครัฐและเอกชนควรร่วมมือกับชุมชนโดยมีหลักสูตรที่เหมาะสมกับชุมชน มีการฝึกอาชีพไปพร้อม ๆ กับการให้การศึกษา

4.6 ข้อเสนอแนวทางการแก้ปัญหาความค้อยโอกาสทางการศึกษาที่เห็นว่า ควรมีการให้ความสำคัญทางด้านอารมณ์ จิตใจ และปัญหาของเด็กโดยมุ่งที่การผลิตบุคลากรที่มีความพร้อมทั้งในภาคทฤษฎีและปฏิบัติ จากการศึกษากวิจัยพบว่า การทำงานในการแก้ปัญหาความค้อยโอกาสทางการศึกษาของหน่วยงานของรัฐจัดเป็นหน่วยงานใหญ่ จึงเข้าข่ายการทำงานในแบบกระจายอำนาจ เช่น กองสงเคราะห์เด็กและบุคคลวัยรุ่นที่ให้การช่วยเหลือเด็กเร่ร่อนจรจัดนั้น จะดำเนินงานครอบคลุมพื้นที่ทั้งประเทศ ซึ่งก็เป็นทั้งข้อดีและข้อเสียคือ ข้อดีนั้นสามารถให้ความ

ช่วยเหลือเด็กกลุ่มนี้ได้ทุกพื้นที่ แต่ข้อเสียก็คือเมื่อมีการทำงานแบบกระจายอำนาจ การควบคุมการทำงานให้ได้ผลดีจากหน่วยงานใหญ่ที่เป็นศูนย์กลางจะทำได้ยาก เมื่อเปรียบเทียบกับหน่วยงานเอกชนแล้วแม้ว่าจะทำงานได้ไม่ครอบคลุมพื้นที่ทั่วประเทศ แต่ก็สามารถแก้ไขปัญหาได้รวดเร็ว ฉับไว กว่าหน่วยงานของรัฐที่มักจะไปติดขัดในเรื่องระเบียบ ขั้นตอนการทำงานตามระบอบราชการ แต่การทำงานของหน่วยงานเอกชนก็มักจะไปติดขัดที่เงินทุนงบประมาณที่มีน้อย ในเรื่องนี้หน่วยงานของรัฐอาจจะให้ทุนอุดหนุนแก่หน่วยงานเอกชนให้มากกว่าเดิม โดยพิจารณาตามความเหมาะสม

4.7 หน่วยงานเอกชนเห็นว่าภาครัฐบาลควรให้ความสำคัญในเรื่องการวางแผนพัฒนาประเทศ โดยเฉพาะในเรื่องของการพัฒนาเด็กและเยาวชน และควรจะเริ่มให้ความสำคัญตั้งแต่ต้นเหตุ คือจากครอบครัว เช่น การที่จะแก้ปัญหาความด้อยโอกาสทางการศึกษาของเด็กในชุมชนแออัด ภาครัฐอาจจะมุ่งไปทางกลุ่มผู้ใหญ่ คือครอบครัวเด็ก เช่น ให้ความรู้ทางด้านอาชีพ เพราะคนในสลัมส่วนใหญ่จะมีเวลาว่างมาก เมื่อไม่มีความรู้ก็จะส่งผลไปยังเด็ก เพราะตามธรรมชาติของมนุษย์ถ้าไม่มีความคิดสร้างสรรค์ที่มักจะไม่ค่อยทำอะไรด้วย

4.8 การทำงานในด้านการแก้ปัญหาความด้อยโอกาสทางการศึกษาของเด็กทั้ง 3 กลุ่มคือ เด็กในชุมชนแออัด เด็กลูกกรรมกรก่อสร้าง และเด็กเร่ร่อนจรจัดนั้น ทั้งภาครัฐและเอกชนเห็นตรงกันว่า การทำงานทุกอย่างที่จะเกิดประโยชน์แก่เด็กด้อยโอกาสทางการศึกษาทั้ง 3 กลุ่มนี้ ควรจะออกมาในเชิงที่เป็นแรงผลักดันสังคมในวงกว้างที่จัดประเด็นออกมาให้เด่นชัดว่าจะทำอะไรเพื่อมาสู่ภาคปฏิบัติ หรือเป็นแรงผลักดันให้เกิดการร่วมมือในการทำงานกันทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในการแก้ปัญหาความด้อยโอกาสทางการศึกษา ไม่ว่าจะ เป็นภาครัฐบาลหรือเอกชน และบุคคลทั่วไปที่ต้องการจะศึกษาหรือทำการช่วยเหลือเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษา

ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ที่จะทำการวิจัยต่อไป

1. ควรจะได้มีการวิจัยในเรื่องการแก้ปัญหาความด้อยโอกาสทางการศึกษาเด็กทั้ง 3 กลุ่มคือ เด็กในชุมชนแออัด เด็กลูกกรรมกรก่อสร้าง และเด็กเร่ร่อนจรจัด โดยศึกษาในพื้นที่นอกเขตกรุงเทพมหานคร

2. ควรจะได้มีการวิจัยในด้านปัญหาพื้นฐานทางอารมณ์ และการตอบสนองในการที่เด็กด้อยโอกาสทางการศึกษาทั้ง 3 กลุ่ม คือ เด็กในชุมชนแออัด เด็กลูกกรรมกรก่อสร้าง และเด็กเร่ร่อนจรจัดที่มีผลการได้รับการศึกษาในรูปแบบต่าง ๆ จากภาครัฐและเอกชน